Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) na okres programowania PROW 2014 - 2020

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Poleska Dolina Bugu”

Poleska
Dolina Bugu

W brzmieniu przyjętym Uchwałą nr 5/2016 Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu” z dnia 25.06.2016 r. w sprawie zmiany *Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność (LSR) Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu” na okres programowania PROW 2014-2020*

Czerwiec 2016

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka LGD 4
1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia 4
2. Obszar 4
3. Opis procesu tworzenia partnerstwa uwzględniający dotychczasowe doświadczenia 5
4. Opis struktury LGD 6
5. Opis organu decyzyjnego LGD (Rady) 7
6. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym 7
7. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD 8
Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR 9
Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludność 14
1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup. 14
2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości 17
3. Opis rynku pracy 19
4. Przedstawienie działalności sektora społecznego 21
5. Wskazanie problemów społecznych 22
6. Wykazanie wewnętrznej spójności obszaru LSR 24
7. Opis dziedzictwa kulturowego 24
8. Charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki 25
9. Opis produktów lokalnych specyficznych dla obszaru LSR 26
10. Walory przyrodnicze obszaru LSR 26
11. Metodologia opracowania diagnozy 27
Rozdział IV Analiza SWOT 28
Rozdział V Cele i wskaźniki 32
Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru 44
Rozdział VII Plan działania 47
Rozdział VIII Budżet LSR 47
Rozdział IX Plan komunikacji 48
Rozdział X Zintegrowanie 49
Rozdział XI Monitoring i ewaluacja 54
Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko 55
Wykaz wykorzystanej literatury 56
Załączniki do LSR 56
Załącznik nr 1 - Procedura aktualizacji LSR 57
Załącznik nr 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu 59
Załącznik nr 3 Plan działania 63
Załącznik nr 4 - Budżet LSR 66
Załącznik nr 5 Plan komunikacji 67

Rozdział I Charakterystyka LGD

1. Forma prawna i nazwa stowarzyszenia

Nazwa LGD: Stowarzyszenie „Poleska Dolina Bugu”
Status prawny LGD: stowarzyszenie
Data rejestracji w Sądzie Rejestrowym: 10 marca 2006 roku
KRS: 0000252694
NIP: 5651479443
REGON: 06012499400000

2. Obszar

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie „Poleska Dolina Bugu” obejmuje obszar określony granicami administracyjnymi ośmiu gmin, w tym siedmiu z powiatu włodawskiego (Hanna, Hańsk, Stary Brus, gmina miejska Włodawa, gmina wiejska Włodawa, Wola Uhruska, Wyryki) i jednej z powiatu chełmskiego (Ruda Huta) położonych na terenie województwa lubelskiego.

Według danych GUS na 31.12.2013 r. obszar jest zamieszkały przez **40 139 mieszkańców** oraz ma **powierzchnię 1 196 km^2**.

Cały obszar LSR jest spójny przestrzennie w kontekście geograficznym z uwagi na fakt, że gminy wchodzą w skład LGD graniczą ze sobą, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar.

Tab. 1 Charakterystyka gmin tworzących obszar LGD „Poleska Dolina Bugu’’

Nazwa Gminy	Powiat	Typ gminy	Powierzchnia w km^2	Ludność [osoba]
miasto Włodawa	włodawski	miejska	18	13 643
gmina Włodawa	włodawski	wiejska	245	6 040
Ruda-Huta	chełmski	wiejska	112	4 684
Wola Uhruska	włodawski	wiejska	154	4 017
Hańsk	włodawski	wiejska	176	3 830
Hanna	włodawski	wiejska	139	3 047
Wyryki	włodawski	wiejska	220	2 729
Stary Brus	włodawski	wiejska	132	2 149
LGD Poleska Dolina Bugu			**1 196**	**40 139**

3. Opis procesu tworzenia partnerstwa uwzględniający dotychczasowe doświadczenia

Utworzenie Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" zostało zainicjowane w 2005 r. w ramach Schematu I Pilotażowego Programu Leader + przez lokalnych liderów, którzy dostrzegli szansę rozwoju swojego regionu przez zaangażowanie społeczności wiejskich w działania na rzecz rozwoju zamieszkiwanych przez nie terenów. Program pilotażowy umożliwił powstanie partnerstwa obejmującego gminy: Włodawa, Hańsk i Wola Uhruska, które 10 marca 2006 r. uzyskało osobowość prawną i status prawny stowarzyszania. Ponadto Program umożliwił środowiskom lokalnym przeprowadzenie oceny możliwości rozwojowych terenów wiejskich i opracowanie na tej podstawie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich (ZSROW) dla ich obszaru.

Zdobyte doświadczenie w ramach Schematu I Pilotażowego Programu Leader + przyniosło konkretne efekty w okresie wdrażania Schematu II PPL+ w ramach którego LGD uzyskała wsparcie na wdrażanie ZSROW (z budżetem w kwocie 444 026,00 zł) oraz pobudzenie do współpracy partnerów lokalnych. W ramach udzielonego wsparcia LGD zrealizowała zaplanowany cel zdefiniowany w ZSROW, który zakładał **wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych obszaru dla rozwoju jego funkcji turystycznych** poprzez działania ZSROW, w postaci: szkoleń dla mieszkańców, które umożliwiły zdobycie uprawnień przewodników turystycznych, warsztatów twórczości ludowej, opracowano inwentaryzację zasobności infrastrukturalnej, kulturowej, przyrodniczej i historycznej obszaru LGD, jednolity system wizualizacji turystycznej obszaru, koncepcję wytyczenia i budowy Szlaku Poleskiej Doliny Bugu i Szlaku Trzech Kultur, koncepcję wykorzystania walorów rzek obszaru dla rozwoju turystyki aktywnej, wykonano analizę możliwości wyznaczenia nowych kąpielisk, przeprowadzono analizę potencjału uzdrowiskowego obszaru, zorganizowano działania informacyjno-promocyjne, w tym wyjazd studyjny do Grecji z zakresu dobrych praktyk w obszarze turystyki wiejskiej oraz promowano obszar LGD na targach turystycznych w Katowicach.

Aktywność stowarzyszenia w zakresie kreowania rozwoju lokalnego z udziałem społeczności wiejskich została dostrzeżona i doceniona przez podmioty, dotychczas nie zaangażowane we wdrażanie inicjatywy Leader+. W 2008 roku LGD rozpoczęła konsultacje społeczne, którymi oprócz mieszkańców gmin członkowskich objęła mieszkańców gmin nie będących w partnerstwie, tj. Ruda–Huta, Hanna, Stary Brus i Wyryki. Efektem prowadzonych konsultacji było rozszerzenie w listopadzie 2008 roku działalności LGD o obszar kolejnych czterech gmin: Ruda–Huta, Hanna, Stary Brus i Wyryki, natomiast w kwietniu 2015 r. do LGD dołączyło Miasto Włodawa, które również dostrzegło potencjał oddolnego podejścia Leader i wyraziło chęć realizacji rozwoju lokalnego z udziałem społeczności.

W latach 2009 -2015 Stowarzyszenie wdrażało Lokalną Strategię Rozwoju w ramach **osi 4 LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013** ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, z budżetem całościowym w kwocie **6 517 458,84 zł.** W omawianym okresie programowania Stowarzyszenie dofinansowało:

- **12 projektów** z zakresu podejmowania i rozwijania działalności gospodarczej (w tym pozarolniczej) na łączną kwotę dotacji: **1 197 245,00 zł**
- **19 projektów** z zakresu odnowy i rozwoju wsi na łączną kwotę dotacji: **1 768 934,87 zł**
- **102 projekty** z zakresu Małych projektów na łączną kwotę dotacji: **1 859 891, 78 zł**
- **1 projekt współpracy** realizowany w partnerstwie 6 lubelskich Lokalnych Grup Działania z zakresu odnowy i promocji dziedzictwa historyczno-kulturowego obszaru partnerskich LGD na kwotę **82 418,18 zł**
- **Działania z zakresu aktywizacji** na łączną kwotę **212 371,84 zł.**

Działania statutowe LGD były realizowane także za pomocą projektów własnych LGD finansowanych ze źródeł zewnętrznych, do najważniejszych należą:

- Projekt pn. „Grillowanie na polanie – pomysł na własny biznes" – projekt dofinansowany ze środków Fundacji Wspomagania Wsi w kwocie 9 600,00 zł, w ramach programu „Środowisko naturalne naszą szansą". Projekt realizowany w okresie czerwiec-grudzień 2007 r. dotyczył budowy murowanego grilla w lokalnym centrum rekreacyjnym w Orchówku oraz przygotowania oferty rekreacyjno-gastronomicznej przez KGW w Orchówku.
- Projekt pn. „Dbajmy o różnorodność biologiczną naszych miejscowości" – dofinansowany ze środków Fundacji Wspomagania Wsi w kwocie 8 920,00 zł, w ramach programu „Ochrona różnorodności biologicznej szansą dla wsi". Projekt realizowany w okresie lipiec-listopad 2008 r. dotyczył przeprowadzenia rekultywacji starego zaniedbanego stawu i zajęć edukacyjnych dla społeczności lokalnej.
- Projekt pn. „Aktywność fizyczna – droga do zdrowia i sukcesu w życiu każdego człowieka – organizacja fitness clubu BODY PERFECT w Orchówku" dofinansowany ze środków Fundacji Wspomagania Wsi w kwocie 10 000,00 zł, w ramach programu „Nasza wieś – naszą szansą - 2008". Projekt realizowany w okresie styczeń-maj 2008 r. w partnerstwie z Sołectwem Orchówek. Dotyczył organizacji fitness clubu

z elementami siłowni i sfinansowania kursu instruktora fitness w celu zdobycia kwalifikacji zawodowych przez jedną z mieszkanek Orchówka.

- Projekt pn. „Smaki kuchni w Gminie Włodawa" współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Priorytet IX, Działanie 9.5. Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich (kwota dotacji 41 145,25 zł.) Projekt realizowany w okresie kwiecień-lipiec 2012 r. w partnerstwie z Gminą Włodawa i KGW. Dotyczył przeprowadzenia cyklu szkoleń z zakresu podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, dotacji z PROW i POKL oraz kuchni lokalnej jak również organizacji cyklu warsztatów kulinarnych.
- LGD w 2012 roku zorganizowała konkurs grantowy pn. „Pomysł na miarę" dla mieszkańców swojego obszaru, na który przeznaczała 36 000,00 zł. Celem konkursu grantowego był rozwój obszarów wiejskich poprzez aktywizację mieszkańców obszaru w zakresie ich samoorganizacji i integracji społecznej, kulturowej i zawodowej oraz propagowanie idei LEADER. Wsparcie uzyskało siedmiu grantobiorców na realizację inicjatyw oddolnych z zakresu: kultywowania i promocji miejscowego dziedzictwa historycznego, kulturowego, tradycji kulinarnych oraz publikacji zbioru opowiadań Koła Literackiego. Grantobiorcami były stowarzyszenia oraz grupy nieformalne. Wszystkie granty zostały prawidłowo rozliczone. Wartość zrealizowanych grantów: 24 311,66 zł.

W perspektywie PROW na lata 2014-2020 Stowarzyszenie planuje kontynuować swoją działalność na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, kładąc większy nacisk na rozwój przedsiębiorczości, wspieranie tworzenia i utrzymania miejsc pracy, aktywizację organizacji społecznych oraz wspieranie grup defaworyzowanych.

4. Opis struktury LGD

Lokalna Grupa Działania „Poleska Dolina Bugu" liczy 69 członków. Skład LGD odzwierciedla w pełnym zakresie zasadę trójsektorowości, która jest jedną z podstawowych idei inicjatywy LEADER. Reprezentatywność poszczególnych sektorów w LGD przedstawia się następująco:

- Sektor publiczny – 11 członków,
- Sektor społeczny – 41 członków,
- Sektor gospodarczy – 17 członków.

Skład LGD jest reprezentatywny dla obszaru objętego LSR. Jego członkowie reprezentują sektor społeczny, gospodarczy, publiczny oraz mieszkańców. Udział sektora publicznego nie przekracza 25% składu LGD. Spośród 69 członków, aż 63 ma siedzibą bądź zamieszkuje na obszarze objętym LSR. Członkowie LGD działają w organizacjach pozarządowych, których celem jest promocja obszaru, upowszechnianie tradycji żeglarskich na Jeziorze Białym, upowszechnianie twórczości artystycznej oraz rękodzieła ludowego, kultywowanie tradycji śpiewaczych i obrzędowych oraz dziedzictwa kulinarnego obszaru. Podejmują również działania na rzecz rozwoju i promocji swoich miejscowości, prowadzą działalność gospodarczą lub rolną (usługi turystyczne, wodno-kanalizacyjne, leśne, handlowe, transportowe, hydrauliczne, drzewne), reprezentują instytucje publiczne (JST, GOK, placówki oświatowe, biblioteki). Jednym z członków jest kościelna osoba prawna - parafia prawosławna.

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" realizuje cel szczegółowy 6B PROW na lata 2014-2020: „Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich" w ramach priorytetu 6 „Wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich" poprzez następujący cel ogólny LSR:

⇒ **Wzrost konkurencyjności i atrakcyjności oraz równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru LSR.**

Na obszarze LSR notuje się prawie dwukrotnie wyższą stopę bezrobocia, w porównaniu do średniej wojewódzkiej. Ponad 55 % budżetu strategii jest skierowane na wspieranie tworzenia i utrzymywania miejsc pracy na obszarze LSR. Przewidziano preferencje punktowe dla operacji realizowanych bądź skierowanych do przedstawicieli grup defaworyzowanych. Poprawa jakości życia rodzin będących w słabej kondycji ekonomicznej zostanie poprawiona poprzez wzrost jakości oraz dostępności niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej. Przewiduje się również działania zmierzające do zacieśnienia więzi społecznych oraz więzi z obszarem LSR, z wykorzystaniem dziedzictwa historycznego, kulturowego i przyrodniczego obszaru. Grupy defaworyzowane będą dopingowane przez LGD do aktywnego włączenia się w realizację strategii.

W ramach diagnozy obszaru zdefiniowano następujące grupy defaworyzowane ze względu na dostęp do rynku pracy:

- osoby długotrwale bezrobotne
- osoby 50 +,

- osoby młode (18-35 lat),
- kobiety zamieszkałe na obszarze gmin wiejskich.

LSR przewiduje udział przedstawicieli grup defaworyzowanych zarówno jako bezpośrednich beneficjentów pomocy oraz jako odbiorców operacji realizowanych przez inne podmioty. Do grup defaworyzowanych będą kierowane przejrzyste, specjalistyczne komunikaty zachęcające do uczestnictwa w realizacji LSR oraz bezpośredniego korzystania ze wsparcia finansowego. Kanały komunikacji (Internet, PUP, prasa, „twarzą w twarz", ulotki, plakaty, szkolenia itp.) uzależnione będą od rodzaju kierowanego komunikatu/wsparcia. Zasadą jest natomiast dotarcie do jak najszerszego grona odbiorców. Szczegółowe regulacje w tym zakresie zawarto w Planie komunikacji.
Udział finansowy operacji kierowanych do grup defaworyzowanych w budżecie LSR wynosi 1 800 000,00 zł.

5. Opis organu decyzyjnego LGD (Rady)

Rada jest organem decyzyjnym, do którego wyłącznej kompetencji należy wybór operacji do dofinansowania, zgodnych z Lokalną Strategią Rozwoju przyjętą przez LGD. Skład Rady odzwierciedla zasadę trójsektorowości w podejściu LEADER. Organ decyzyjny LGD reguluje art. 32 ust. 2 lit b rozporządzenia 1303/2013, zgodnie z którym, rozwój lokalny kierowany przez społeczność jest kierowany przez lokalne grupy działania, w których skład wchodzą przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców. Zasadą jest, że w decyzjach dotyczących wyboru projektów do dofinansowania co najmniej 50 % głosów pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi. Ponadto na poziomie podejmowania decyzji ani władze publiczne ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49 % praw głosu.

Zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia ,,Poleska Dolina Bugu'', organ decyzyjny LGD składa się z 8 członków. Sektor publiczny stanowi mniej niż 30 % składu organu decyzyjnego. Zgodnie z uchwałą podjętą przez Walne Zebranie Członków w skład Rady wchodzi 3 przedstawicieli sektora gospodarczego, 2 reprezentantów sektora publicznego oraz 3 przedstawicieli sektora społecznego. Wszyscy członkowie Rady są jednocześnie mieszkańcami obszaru LSR. W Radzie znajdują się osoby poniżej 35 roku życia.

Tab. 2 Struktura Rady LGD

Lp.	Imię i nazwisko	Nazwa reprezentowanej gminy	Sektor	Nazwa reprezentowanej instytucji	Grupa interesu
1	Kopieniak Marek	Hańsk	publiczny	Gmina Hańsk	publiczny
2	Sawicki Tadeusz	Włodawa wiejska	publiczny	Gmina Włodawa wiejska	publiczny
3	Kończal Krystyna	Włodawa miejska	społeczny	Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu we Włodawie	społeczny
4	Walaszek Zbigniew	Wola Uhruska	gospodarczy	-	gospodarczy
5	Kwietniewski Marek	Hanna	gospodarczy	-	gospodarczy
6	Ślepaczuk-Kania Barbara	Hańsk	gospodarczy	-	gospodarczy
7	Huzar Eliza	Ruda-Huta	społeczny	-	społeczny
8	Kołodziej Artur	Stary Brus	społeczny	-	społeczny

Szczegółowe zasady i procedury funkcjonowania Rady oraz sposób jej powołania i odwołania określa Statut Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" oraz regulamin organu decyzyjnego. Regulamin zawiera procedurę wyłączenia członka organu decyzyjnego od udziału w dokonywaniu wyboru operacji, w sytuacji zaistnienia okoliczności, które mogą budzić wątpliwości co do jego bezstronności. Ponadto LGD prowadzi **Rejestr Interesów** Członków Rady. Informacje wprowadzone do Rejestru Interesów, podlegają weryfikacji przed każdym posiedzeniem Rady, w celu zapewnienia prawidłowości procedowania organu decyzyjnego.

6. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Organ decyzyjny LGD jest odpowiedzialny za wybór operacji w ramach LSR oraz ma zapewnić zgodność wybranych operacji z LSR.

Proces wyboru operacji nie może zostać zdominowany przez władze publiczne ani żadną z grup interesów. Ponadto odpowiedni parytet musi zostać zachowany każdorazowo na etapie głosowania nad wyborem operacji. Dodatkowo wprowadza się ograniczenie reprezentowania sektora społeczno – gospodarczego przez osoby związane z sektorem publicznym oraz zakazuje się upoważniania osób trzecich do udziału w podejmowaniu decyzji. Funkcje członków organu decyzyjnego będą pełnione osobiście (w przypadku osób fizycznych przez te osoby, w przypadku osób prawnych, przez osoby uprawnione na podstawie upoważnienia zawartego w deklaracji członkowskiej, dokumentów statutowych lub uchwał właściwych organów do reprezentowania tych osób prawnych).

Podejmowane będą również działania dyscyplinujące wobec członków organu decyzyjnego, którzy systematycznie nie biorą udziału w posiedzeniach Rady lub dokonują oceny w sposób niezgodny z treścią kryteriów oceny poprzez zapewnienie mechanizmu zmiany w składzie organu decyzyjnego.

Kompetencje organu decyzyjnego będą podnoszone w ramach opracowanego systemu szkoleń oraz weryfikowane w formie testu wiedzy w zakresie zapisów LSR i procedowania. Dodatkowo przewidziano funkcję Sekretarza Rady, jako osoby nadzorującej poprawność przebiegu procesu oceny i wyboru operacji. Procedury zawierają regulacje dotyczące zasad postępowania w przypadku rozbieżnych ocen członków organu decyzyjnego.

Przyjęte rozwiązania stosowane w procesie decyzyjny gwarantują: wybór operacji w sposób przejrzysty i bezstronny, jawność procesu wyboru przez podanie do publicznej wiadomości procedur i protokołów z posiedzeń Rady, uwzględnienie sytuacji szczególnych oraz sposobów ich rozwiązania (np. równa ilość punktów, rozbieżność w ocenie), możliwość odwołania wnioskodawców od decyzji Rady oraz wybór operacji najbardziej istotnych z punktu realizacji celu LSR i grup defaworyzowanych poprzez zastosowanie kryteriów premiujących.

7. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Organami Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" są: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Komisja Rewizyjna i Rada. Podział kompetencji pomiędzy poszczególne organy Lokalnej Grupy Działania zapewnia rozdział funkcji decyzyjnej, którą sprawuje Rada oraz zarządczej, którą pełni Zarząd. Kwestie formalno-prawne funkcjonowania LGD określają dokumenty wewnętrzne Stowarzyszenia wskazane w zestawieniu.

Tabela 3. Formalno-prawne aspekty funkcjonowania LGD

Rodzaj dokumentu	Regulowane kwestie	Sposób uchwalania i aktualizacji
Statut LGD	Statut LGD zawiera regulacje prawne zgodnie z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o rozwoju lokalnym, wskazuje organ nadzoru określa kompetencje i reprezentatywność organu decyzyjnego LGD, wskazuje organ odpowiedzialny za uchwalanie i aktualizację LSR oraz kryteriów wyboru operacji, zawiera uregulowania dotyczące zachowania bezstronności organu decyzyjnego.	Uchwała WZC LGD Zasady aktualizacji: opracowanie projektu zmian / przedłożenie do zaopiniowania i podjęcia przez WZC
Regulamin WZC LGD	Zasady zwoływania, organizacji, protokołowania WZC.	
Regulamin Zarządu LGD	Zasady zwoływania Zarządu, protokołowania posiedzeń oraz podział zadań pomiędzy członków Zarządu.	
Regulamin Komisji Rewizyjnej LGD	Zasady zwoływania organizacji, protokołowania posiedzeń komisji, zasady prowadzenia działań kontrolnych.	
Regulamin organu decyzyjnego – Rady Stowarzyszenia	Zasady zwoływania, organizacji, protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, rozwiązania dotyczące wyłączenia członka organu z oceny.	
Regulamin Biura Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" wraz z procedurą naboru pracowników	Zasady funkcjonowania biura LGD, zatrudniania i wynagradzania pracowników, minimalne wymagania stawiane kandydatom do pracy, zasady prowadzenia naboru pracowników, zakres	Uchwała Zarządu LGD Zasady aktualizacji:

	obowiązków pracowników, uprawnienia Dyrektora Biura i pozostałych pracowników, opis metody oceny efektywności świadczonego doradztwa przez pracowników biura.	opracowanie projektu zmian / przedłożenie do zaopiniowania i podjęcia przez Zarząd
Procedura wyboru i oceny operacji własnej	Zasady organizowania i prowadzenia naborów operacji, zasady oceny i wyboru operacji, zasady odwołania wnioskodawców od oceny Rady.	
Procedura wyboru i oceny operacji w ramach wdrażania LSR		
Polityka Bezpieczeństwa Przetwarzania Danych Osobowych oraz Instrukcja Zarządzania Systemem Informatycznym (UODO)	Zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych.	

Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR

LSR została opracowana przez Lokalną Grupę Działania Stowarzyszenie „Poleska Dolina Bugu" ze społecznością lokalną w trybie oddolnego partnerskiego działania. Proces tworzenia LSR opierał się przede wszystkim o metody i narzędzia partycypacji społecznej. Wykorzystano również pogłębione analizy i ekspertyzy statystyczne w części diagnostycznej LSR. Największy nacisk w procesie opracowywania LSR położony został na włączenie społeczności lokalnej, ponieważ najwyższy poziom partycypacji i pełne partnerstwo następuje wówczas, gdy społeczność lokalna ma realny wpływ na proces decyzyjny. **Włączanie mieszkańców do współdecydowania, a zatem – uruchamianie partycypacji społecznej w planowaniu LSR stanowiło niezbędny warunek do prawidłowego sformułowania głównych obszarów wsparcia strategicznego, natomiast w przyszłości pozwoli osiągnąć określone w procesie partycypacyjnym cele.**

Strategia ma charakter „otwarty" na społeczną dyskusję – w okresie jej monitorowania i wdrażania poszczególne jej elementy mogą ulegać aktualizacji. Aktualizacja Lokalnej Strategii Rozwoju prowadzona będzie z użyciem procedur partycypacyjnych.

Przed wyborem metod/narzędzi partycypacyjnego opracowania LSR, zdefiniowano interesariuszy, tj. wszystkie grupy osób i jednostki, na które działania LGD mogą mieć wpływ.
Dokonano analizy interesariuszy pod kątem dwóch czynników: zainteresowania oraz wpływu. Wyniki oceny pozwoliły skategoryzować grupy interesariuszy i dobrać odpowiednie metody partycypacyjne.

Uczestnicy procesu partycypacyjnego i zastosowane metody:

GRUPY INTERESARIUSZY	METODY PARTYCYPACYJNE
Społeczność (mieszkańcy)	badania ankietowe, konsultacje społeczne , konsultacje internetowe, punkt konsultacyjny
Lokalni liderzy (przedstawiciele organizacji społecznych, instytucji publicznych, przedsiębiorców)	Warsztaty strategiczne, zogniskowany wywiad grupowy, e-grupa
Grupa robocza	Posiedzenia grupy robaczej

LSR została wypracowana w oparciu o zebrany materiał konsultacyjny oraz wyniki badań własnych i ewaluacji. Proces konsultacji społecznych Lokalnej Strategii Rozwoju rozpoczął się we wrześniu 2015 r. i został zaplanowany w taki sposób, aby umożliwić jak najszerszą debatę publiczną nad dokumentem przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii komunikacyjno – informacyjnych, w celu uzyskania możliwie szerokiej aprobaty społeczeństwa, partnerów społeczno - gospodarczych oraz publicznych. Kluczowym etapem konsultacji LSR była diagnoza obszaru, określenie szans i zagrożeń oraz mocnych i słabych stron obszaru. Diagnoza stanowiła podstawę do dalszej pracy przy formułowaniu celów i przedsięwzięć strategii oraz głównych obszarów wsparcia.

W tym miejscu należą się podziękowania wszystkim tym, którzy uczestnicząc w procesie konsultacji społecznych pokazali, iż dobro obszaru LGD „Poleskiej Doliny Bugu" i jego mieszkańców nie jest im obojętne. Szczególne podziękowania należą się tym osobom, które poświęcając swój czas, zarówno zawodowy jak i prywatny, zdecydowały się osobiście przybyć na organizowane spotkania i włączyć się bezpośrednio w dyskusję nad proponowanymi kierunkami rozwoju obszaru LSR.

Podczas konsultacji społecznych poświęconych diagnozie obszaru uczestnicy spotkań definiowali główne problemy obszaru LSR w dziesięciu obszarach tematycznych:

- Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych i wspieranie partycypacji społeczności lokalnej.
- Rozwój przedsiębiorczości, w tym zakładanie działalności gospodarczej.
- Rozwój infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych w celu udostępniania jej lokalnym producentom.
- Wzrost kompetencji mieszkańców w zakresie zakładania działalności gospodarczej, rozwoju przedsiębiorczości lub dywersyfikacją źródeł dochodów, w szczególności przez rolników i osoby długotrwale bezrobotne.
- Podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych, innowacji.
- Rozwój produktów lokalnych.
- Rozwój rynków zbytu.
- Zachowanie dziedzictwa lokalnego.
- Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej lub kulturalnej.
- Rozwój infrastruktury drogowej gwarantującej spójność terytorialną w zakresie włączenia społecznego.

Przedmiotem konsultacji było także oraz wskazanie mocnych i słabych strony, szans i zagrożeń obszaru w sześciu zakresach tematycznych: 1) kapitał społeczny i aktywność społeczna, 2) przedsiębiorczość, 3) kompetencje mieszkańców w zakresie zakładania działalności gospodarczej, 4) świadomość i wiedza społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska, zmian klimatycznych, innowacji, 5) zachowanie dziedzictwa lokalnego, 6) infrastruktura turystyczna, rekreacyjna, kulturalna i drogowa.

Wszystkie spostrzeżenia i opinie były przez uczestników spisywane na arkuszach papieru. Na kolejnych spotkaniach prowadzonych w gminach członkowskich, przedstawiano uczestnikom arkusze z naniesionymi zapisami ze wcześniejszych spotkań. Dzięki temu wyeliminowano opinie powtarzające się, a skoncentrowano się na pogłębionej analizie czynników dotąd pominiętych. Tego typu metoda pracy, pozwoliła bardzo wnikliwie przeprowadzić diagnozę w oparciu o wiedzę i odczucia mieszkańców obszaru. Zatem główne problemy obszaru jak również dane do analizy SWOT zostały sformułowane przez uczestników spotkań. W LSR uwzględniono dane z **439** ankiet oraz prawie wszystkie opinie, odrzucono jedynie opinie niezasadne oraz wykraczające poza obszar interwencji przewidziany dla działania LEADER.

Konsultacje w ramach grupy fokusowej pomogły zdiagnozować grupy defaworyzowane, tj. osoby długotrwale bezrobotne, osoby 50+, osoby młode, kobiety wiejskie (zamieszkałe w gminach wiejskich).
Zakres zgłaszanych uwag i postulatów na etapie formułowania celów i przedsięwzięć w dużej mierze dotyczył: przedsięwzięć w obszarze infrastruktury - duża ilość wniosków dotyczyła uwzględnienia większej ilości inwestycji JST w obszarze niekomercyjnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, przedsięwzięć w obszarze lokalnego dziedzictwa kulturowego – wnoszono o zwrócenie uwagi na ochronę dziedzictwa obszaru, przedsiębiorczości – wspierania rozwoju firm funkcjonujących i zakładania działalności gospodarczej, oraz wsparcia szkoleniowego dla osób z grup defaworyzowanych.

Na pozostałych etapach zgłaszano zdecydowanie mniej wniosków i uwag. Część uwag o nazbyt szczegółowym charakterze, sugestie, których uwzględnienie mogłoby wypaczyć sens LSR oraz propozycje nielogiczne lub motywowane interesem partykularnym nie zostały uwzględnione w LSR. Jednak jeśli dany postulat był wynikiem konsensusu wszystkich zainteresowanych podmiotów - został uwzględniony w LSR.

Wszystkie zgłoszone uwagi i wnioski zostały przeanalizowane i rozpatrzone pod kątem możliwości uwzględnienia proponowanych treści w Strategii przez zespół roboczy. Z prowadzonych konsultacji sporządzono zbiorcze zestawienie uwag zebranych w trakcie konsultacji społecznych.

W rozdziałach dotyczących kluczowych etapów przygotowania LSR szczegółowo przedstawiono skutki i wyniki zastosowanych metod partycypacyjnych.

ETAP I Diagnoza i analiza SWOT

W ramach formułowania diagnozy obszaru **wykorzystane zostały wnioski z ewaluacji LSR wdrażanej w okresie 2009 – 2014**. Jednym z elementów ewaluacji było zbadanie odczuć/zadowolenia mieszkańców z wdrażania LSR. W ramach przeprowadzonych badań ankietowych, wywiadów pogłębionych, konsultacji społecznych z mieszkańcami i młodzieżą z obszaru LSR, zdefiniowano obszary problemowe, które nadal wymagają wsparcia - są to rynek pracy, przedsiębiorczość, działania dla młodzieży , oferta turystyczna, oferta

spędzania wolnego czasu dla dzieci, młodzieży i osób starszych. Wskazano również braki infrastrukturalne na wsi.

W ramach formułowania diagnozy i analizy SWOT LSR zastosowano cztery metody partycypacyjne:

Badania ankietowe – (maj, czerwiec, wrzesień 2015) prowadzone z wykorzystaniem Internetu i bezpośredniej dystrybucji. Przeprowadzono dwa badania ankietowe – dotyczące przedsiębiorczości oraz dotyczące diagnozy obszaru. Adresatami ankietyzacji byli mieszkańcy obszaru LSR. Pierwsze badanie miało na celu zbadanie zainteresowania podjęciem lub rozwijaniem działalności gospodarczej z wykorzystaniem środków unijnych. Przedmiotem drugiego badania była oceny warunków życia na obszarze działania LGD, potencjału obszaru, uwarunkowań problemowych, jak też szans i zagrożeń. Respondenci mieli też za zadanie określić główne atuty i kierunki rozwojowe obszaru, wskazać branże kluczowe dla rozwoju obszaru, pożądane inicjatywy lokalne obszaru oraz kluczowe produkty lokalne. Badanie obejmowało również zidentyfikowanie grup defaworyzowanych, których niekorzystną sytuację można zmienić dzięki wdrożeniu nowej LSR. Wyniki badania ankietowego zostały uwzględnione w procesie formułowania analizy SWOT oraz obszarów problemowych.
(Liczba uczestników: 439, źródło weryfikacji: ankiety)
Zogniskowany wywiad grupowy – (kwiecień 2015) – przeprowadzony w celu zdiagnozowania grup defaworyzowanych z obszaru LSR, z przedstawicielami ośrodków pomocy społecznej z terenu wszystkich gmin oraz Powiatowego Urzędu Pracy. Przedmiotem wywiadu była analiza dostępności rynku pracy dla różnych grup społecznych, formy aktywizacji, kierunków kształcenia na poziomie szkoły średniej w kontekście zapotrzebowania rynku pracy. Wywiad dotyczył również problemu ubóstwa, jego przyczyn i skali oraz wskazania narzędzi i form pomocy. Uczestnicy wywiadu wspólnie zastanawiali się nad metodami efektywnego wsparcia osób wykluczonych, w tym bezrobotnych oraz sposobem skutecznej komunikacji z tymi grupami. Ważnym elementem była również analiza możliwości i roli Lokalnej Grupy Działania w procesie wspierania osób wykluczonych społecznie.
(Liczba uczestników: 11, źródło weryfikacji: lista uczestników)
Warsztaty strategiczne – (wrzesień 2015) – skierowane do lokalnych liderów repezentujących wszystkie 3 sektory. Podczas warsztatów uczestnicy dokonali identyfikacji problemów obszaru oraz wypracowali analizę SWOT w głównych sferach życia społecznego i gospodarczego, m.in: sferze gospodarczej, kwestiach społecznych, dziedzictwa lokalnego, infrastruktury społecznej oraz ochrony środowiska i przyrody. Zebrany materiał został przeanalizowany przez Grupę Roboczą i poddany konsultacjom społecznym.
(Liczba uczestników: 25, źródło weryfikacji: lista uczestników, dokumentacja fotograficzna)
Konsultacje społeczne – (wrzesień 2015) – prowadzone z mieszkańcami w formie spotkań warsztatowych na terenie każdej z gmin obszaru LSR. Dotyczyły analizy opracowanych założeń diagnozy, obszarów problemowych oraz analizy SWOT. W spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele środowisk samorządowych, organizacji społecznych, przedsiębiorcy oraz mieszkańcy. Projekt diagnozy obszaru oraz analizy SWOT został także poddany **konsultacjom internetowym,** w celu umożliwienia jak najszerszej grupie mieszkańców wnoszenia uwag i propozycji. Dzięki przeprowadzonym konsultacjom doprecyzowano i uzupełniono elementy diagnozy, zweryfikowano problemy, wskazując na ich przyczyny oraz skutki, jak też uszczegółowiono analizę SWOT. Wyniki prac na tym etapie stanowiły podstawę do rozpoczęcia etapu formułowania celów, przedsięwzięć oraz wskaźników.
(Liczba uczestników: 156, źródło weryfikacji: lista uczestników, dokumentacja fotograficzna)

ETAP II Określenie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowania planu działania

W ramach formułowania celów i wskaźników LSR oraz opracowania planu działania zastosowano cztery metody partycypacyjne:
Warsztaty strategiczne (wrzesień 2015) – skierowane do lokalnych liderów repezentujących wszystkie 3 sektory. Podczas warsztatów uczestnicy dokonali identyfikacji głównych problemów obszaru, określenia ich przyczyn i skutków. Następnie dokonano przekształcenia drzewa problemów w drzewo celów.
(Liczba uczestników: 25, źródło weryfikacji: lista uczestników, dokumentacja fotograficzna)
Konsultacje społeczne (wrzesień 2015) **–** prowadzone z mieszkańcami w formie spotkań warsztatowych na terenie każdej z gmin obszaru. W spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele środowisk samorządowych, organizacji społecznych, przedsiębiorcy oraz mieszkańcy. Podczas konsultacji poddano weryfikacji projekt drzewa celów wypracowany podczas warsztatów strategicznych w oparciu o drzewo problemów.
(Liczba uczestników: 156, źródło weryfikacji: lista uczestników, dokumentacja fotograficzna)

Konsultacje internetowe (październik 2015) – wypracowane podczas warsztatów oraz konsultacji społecznych propozycje celów ogólnych, celów szczegółowych oraz przedsięwzięć strategii, zostały opublikowane na stronie internetowej LGD wraz z zaproszeniem do zgłaszania uwag. Zastosowanie tego typu konsultacji, dało możliwość włączenia się w proces konsultacji wszystkim zainteresowanym mieszkańcom obszaru LSR, posiadającym dostęp do Internetu. (Liczba uczestników: nieograniczona, źródło weryfikacji: strona internetowa).
Grupa Robocza (październik – listopad 2015) – wypracowana podczas warsztatów propozycja celów strategii, zweryfikowana podczas konsultacji, została następnie poddana analizie w ramach Grypy Roboczej. W pracach Grupy uczestniczyli reprezentanci różnych środowisk gmin członkowskich LGD. Prace Grupy koordynował Dyrektor Biura LGD, jako osoba bezpośrednio i stale zaangażowana w proces opracowywania LSR na każdym jej etapie. Po wypracowaniu ostatecznego kształtu drzewa celów, zdefiniowane zostały wskaźniki na poziomie produktu, rezultatu oraz oddziaływania. Następnie przygotowano Plan Działania poprzez oszacowanie ilościowe wskaźników, a także rozplanowanie etapów ich realizacji.
(Liczba uczestników: 11, źródło weryfikacji: raport)

ETAP III
Opracowanie zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru

W ramach opracowywania zasad wyboru operacji i ustalania kryteriów wyboru zastosowano cztery metody partycypacyjne:
Grupa Robocza (październik - listopad 2015) – w pracach w ramach Grupy uczestniczyli reprezentanci różnych środowisk wszystkich gmin członkowskich LGD. Prace Grupy koordynował Dyrektor Biura LGD, jako osoba bezpośrednio i stale zaangażowana w proces opracowywania LSR na każdym jej etapie. Wypracowano zasady wyboru operacji w oparciu o wytyczne zawarte w obowiązujących przepisach. Następnie dostosowano obowiązujące w LGD regulaminy do ustalonych zasad. W kolejnym etapie prac sprecyzowano kryteria wyboru projektów, opierając się na wnioskach wypływających z diagnozy jak również na obowiązujących unormowaniach. Wypracowane przez grupę dokumenty zostały następnie poddane zróżnicowanym metodom konsultacji. (Liczba uczestników: 11, źródło weryfikacji: raport)
Konsultacje internetowe (listopad-grudzień 2015) – Zasady wyboru operacji oraz kryteria wyboru projektów zostały opublikowane na stronie internetowej LGD wraz z zaproszeniem do zgłaszania uwag. Zastosowanie tego typu formy konsultacji pozwoliło włączyć się w proces ustalania zasad wyboru projektów wszystkim mieszkańcom obszaru LSR posiadającym dostęp do Internetu.
(Liczba uczestników: nieograniczona, źródło weryfikacji: strona internetowa).
E-grupa (listopad-grudzień 2015) – innowacyjna na obszarze LGD metoda konsultacji, będąca rodzajem internetowej grupy dyskusyjnej, polegająca na poddaniu pod zaopiniowanie projektu dokumentu drogą elektroniczną – w ramach forum internetowego. Do udziału w forum zaproszone zostały osoby najaktywniej zaangażowane do pracy nad strategią przy zachowaniu otwartej formuły forum – każdy zainteresowany udziałem w dyskusji mieszkaniec miał możliwość dołączenia do forum. E-grupa założona została przez Biuro LGD, które publikowało projekty dokumentów, zachęcało do zabierania głosu w dyskusji oraz udzielało niezbędnych wyjaśnień. (Liczba uczestników: 6, źródło weryfikacji: zrzuty ze strony internetowej)
Konsultacje społeczne (grudzień 2015) – zasady wyboru operacji oraz kryteria wyboru zostały również podane do publicznej wiadomości podczas Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia. Koordynator Grupy Roboczej omówił podstawowe zasady wyboru operacji oraz zaprezentował kryteria wyboru projektów do dofinansowania w nawiązaniu do wniosków z diagnozy. Temat poddano pod otwartą dyskusję.
(Liczba uczestników: 49, źródło weryfikacji: lista uczestników, dokumentacja fotograficzna)

ETAP IV Opracowanie zasad monitorowania i ewaluacji

Punktem wyjścia podczas pracy w ramach niniejszego etapu były **wnioski z Raportu ewaluacyjnego** Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" za lata 2009 – 2014. Z raportu wynika, że bieżące monitorowanie wskaźników oraz budżetu LSR pozwoliło Lokalnej Grupie Działania osiągnąć wymagany poziom wskaźników oraz wydatkować przeszło 90% budżetu strategii. W procesie tym istotną rolę odegrał Zarząd, nadzorujący pracę Biura. Do sprawnego wydatkowania środków pod koniec wdrażania strategii przyczyniły się również właściwie dobrane i realizowane przez stowarzyszenie działania informacyjno – promocyjne, w tym świadczone doradztwo. Jeśli chodzi o słabe strony, w ewaluacji wskazano potrzebę przeprowadzania ewaluacji on-going (w trakcie), by mieć możliwość reagowania na pojawiające się problemy. Wniosek ten został uwzględniony w procedurze monitoringu i ewaluacji.

Podczas opracowywania zasad monitoringu i ewaluacji zastosowano cztery metody konsultacyjne:

Grupa Robocza (listopad 2015) – w pracach w ramach Grupy uczestniczyli reprezentanci różnych środowisk wszystkich gmin członkowskich LGD. Prace Grupy koordynował Dyrektor Biura LGD, jako osoba bezpośrednio i stale zaangażowanie w proces opracowywania LSR na każdym jej etapie. Uwzględniając wnioski z doświadczeń w latach 2009-2015, opracowano projekt Planu monitoringu i ewaluacji, którego podstawowe założenia poddano pod konsultacje w formie ankiety internetowej oraz w Punkcie konsultacyjnym funkcjonującym w Biurze LGD.
(Liczba uczestników: 11, źródło weryfikacji: raport)
Ankieta internetowa (listopad 2015) – zawierająca zestaw pytań dotyczących podstawowych założeń planu monitoringu i ewaluacji. Badanie uruchomiono w formie elektronicznej, zamieszczając link do ankiety na stronie internetowej LGD. Ankieta skierowana była do szerokiego grona odbiorców – każdy zainteresowany mieszkaniec obszaru miał możliwość wypowiedzenia się. (Liczba uczestników: 42, źródło weryfikacji: ankiety)
E-grupa (listopad-grudzień 2015) – innowacyjna na obszarze LGD metoda konsultacji, będąca rodzajem internetowej grupy dyskusyjnej, polegająca na poddaniu pod zaopiniowanie projektu dokumentu drogą elektroniczną – w ramach forum internetowego. Do udziału w forum zaproszone zostały osoby najaktywniej zaangażowane do pracy nad strategią przy zachowaniu otwartej formuły forum – każdy zainteresowany udziałem w dyskusji mieszkaniec miał możliwość dołączenia do forum. E-grupa założona została przez Biuro LGD, które publikowało projekty dokumentów, zachęcało do zabierania głosu w dyskusji oraz udzielało niezbędnych wyjaśnień. Na forum e-grupy opublikowano Plan monitoringu i ewaluacji uwzględniający wyniki badania ankietowego oraz poddano go pod dyskusję, w wyniku której przyjęto ostateczny kształt dokumentu.
(Liczba uczestników: 6, źródło weryfikacji: zrzuty ze strony internetowej)
Konsultacje społeczne (grudzień 2015) – procedura monitoringu i ewaluacji została podana do publicznej wiadomości podczas Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia. Podczas zebrania omówione zostały kluczowe aspekty procedury oraz planowane efekty jej stosowania. Temat poddano pod otwartą dyskusję.
(Liczba uczestników: 49, źródło weryfikacji: lista uczestników, dokumentacja fotograficzna)

ETAP V Przygotowanie planu komunikacyjnego w odniesieniu do realizacji LSR

Punktem wyjścia podczas pracy w ramach niniejszego etapu były **wnioski z raportu z ewaluacji** Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" za lata 2009 – 2014. Z raportu wynika, że poprzednim okresie programowania właściwie dobrano oraz realizowano działania informacyjno – promocyjne. Jako słabą stronę wskazano natomiast niewystarczającą liczbę prowadzonych działań oraz zbyt wąski katalog kanałów komunikacyjnych. Wnioski te zostały uwzględnione w Planie komunikacji – zwiększono liczbę działań, położono większy nacisk na pozyskiwanie informacji zwrotnych oraz wprowadzono nowe kanały komunikacyjne.

Podczas opracowywania Planu komunikacji wykorzystano cztery partycypacyjne metody:

Grupa Robocza (grudzień 2015) – w pracach Grupy uczestniczyli reprezentanci różnych środowisk gmin członkowskich LGD. Prace Grupy koordynował Dyrektor Biura LGD, jako osoba bezpośrednio i stale zaangażowanie w proces opracowywania LSR na każdym jej etapie. Uwzględniając wnioski z doświadczeń w latach 2009 - 2015, w pierwszej kolejności wypracowano główne cele komunikacji oraz działania komunikacyjne. Propozycję celów i działań poddano następnie konsultacjom internetowym oraz konsultacjom w formie badania ankietowego. Całościowa propozycja Planu komunikacji została ustalona po zakończeniu powyższych konsultacji. (Liczba uczestników: 11, źródło weryfikacji: raport)
Konsultacje internetowe (listopad 2015) – cele i działania Planu komunikacji zostały opublikowane na stronie internetowej LGD wraz z zaproszeniem do zgłaszania uwag. Zastosowanie tego typu formy konsultacji pozwoliło poszerzyć zakres partycypacji umożliwiając włączenie się w proces ustalania zasad wyboru projektów wszystkim mieszkańcom obszaru LSR posiadającym dostęp do Internetu.
(Liczba uczestników: nieograniczona, źródło weryfikacji: strona internetowa)
Ankieta internetowa (listopad 2015) – zawierająca zestaw pytań dotyczących podstawowych założeń Planu komunikacji (pytano m.in. o preferowane narzędzia i kanały komunikacyjne, częstotliwość kontaktów, itp.). Badanie uruchomiono w formie elektronicznej, zamieszczając link do ankiety na stronie internetowej LGD. Ankieta skierowana była do szerokiego grona odbiorców – każdy zainteresowany mieszkaniec obszaru miał możliwość wypowiedzenia się. (Liczba uczestników: 42, źródło weryfikacji: ankiety)
E-grupa (listopad-grudzień 2015) – innowacyjna na obszarze LGD metoda konsultacji, będąca rodzajem internetowej grupy dyskusyjnej, polegająca na poddaniu pod zaopiniowanie projektu dokumentu drogą elektroniczną – w ramach forum internetowego. Do udziału w forum zaproszone zostały osoby najaktywniej zaangażowane do pracy nad strategią przy zachowaniu otwartej formuły forum – każdy zainteresowany udziałem

w dyskusji mieszkaniec miał możliwość dołączenia do forum. E-grupa założona została przez Biuro LGD, które publikowało projekty dokumentów, zachęcało do zabierania głosu w dyskusji oraz udzielało niezbędnych wyjaśnień. Na forum e-grupy opublikowano Plan komunikacji wraz z harmonogramem uwzględniający wyniki badania ankietowego i konsultacji internetowych oraz poddano go pod dyskusję. W jej wyniku przyjęto ostateczny kształt dokumentu, który następnie poddano pod ostateczne konsultacje podczas Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia. (Liczba uczestników: 6, źródło weryfikacji: zrzuty ze strony internetowej)

Konsultacje społeczne (grudzień 2015) – Plan komunikacji został podany do publicznej wiadomości podczas Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia. Podczas zebrania omówione zostały kluczowe cele i działania Planu oraz planowane efekty jego stosowania. Temat poddano pod otwartą dyskusję.
(Liczba uczestników: 49, źródło weryfikacji: lista uczestników, dokumentacja fotograficzna)

Dodatkowo w biurze LGD od września 2015 r. funkcjonował Punkt konsultacyjny otwarty w godzinach pracy Biura dla wszystkich mieszkańców obszaru. W punkcie przyjmowano uwagi, wnioski i postulaty dotyczące opracowywanej LSR. Udzielano również informacji na temat stanu prac nad strategią oraz informowano o terminach spotkań – zachęcając do włączenia się w konsultacje. Punkt konsultacyjny był dodatkowym narzędziem wspierającym proces partycypacji społecznej, umożliwił on mieszkańcom włączenie się w opracowywanie LSR na każdym jej etapie.

Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludność

1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup.

Obszar Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" charakteryzuje się specyficznymi uwarunkowaniami przestrzennymi mającymi istotny wpływ na sytuację demograficzną i uwarunkowany przez nią rozwój gospodarczy obszaru.

Potencjał demograficzny obszaru LSR to 40 139 mieszkańców. Największą liczbę ludności posiada miasto Włodawa 13 643 mieszkańców a najmniejszą gmina wiejska Stary Brus 2 149 mieszkańców (wg danych GUS na dzień 31.12.2013 r.). W ogólnej liczbie ludności ok 49,4 % stanowią mężczyźni a ok 50,6 % kobiety.

Tab. 4 Struktura ludności na obszarze LGD.

Gmina	Liczba ludności	Mężczyźni	Kobiety	Gęstość zaludnienia os/km²
		%	%	
Hanna	3 047	49,96	50,04	22
Hańsk	3 830	50,23	49,77	22
Ruda - Huta	4 684	50,47	49,53	42
Stary Brus	2 149	50,63	49,37	16
m. Włodawa	13 643	47,93	52,07	759
gm. Włodawa	6 040	50,58	49,42	25
Wola Uhruska	4 017	49,10	50,90	26
Wyryki	2 729	49,95	50,05	12
Poleska Dolina Bugu	40 139	49,40	50,60	33
lubelskie	113 336	49,58	50,42	86

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl , stan na 31.12.2013 r.

Obszar charakteryzuje się niską gęstością zaludnienia - 33 os./km², podczas gdy w województwie lubelskim średnia gęstość zaludnienia wynosi 86 os./km². Najbardziej zaludnione jest miasto Włodawa 759 os/km^2 oraz gmina Ruda – Huta 42 os/km^2 , natomiast najniższą gęstość zaludnienia obserwuje się w gminach Wyryki 12 os/km^2 i Stary Brus16 os/km^2. Wskaźnik średniej gęstości zaludnienia w istotny sposób zawyża miasto Włodawa. **Liczba mieszkańców obszaru stanowi 1,9 % ogólnej liczby ludności województwa lubelskiego.**

Na obszarach wiejskich LSR zamieszkuje 26 496 mieszkańców, co stanowi 66 % ludności obszaru. To znacznie więcej niż w Polsce, gdzie około 39,6 % mieszkańców kraju stanowi ludność wiejska. Poddając

analizie lata 2007 -2013, liczba ludności obszaru LSR systematycznie malała – w roku 2013 spadła względem roku 2007 o 472 osoby. Niewielki wzrost ludności względem roku 2007 odnotowano jedynie w roku 2010.

Wykres 1. Dynamika zmian w liczbie ludności obszaru LSR w latach 2007-2013

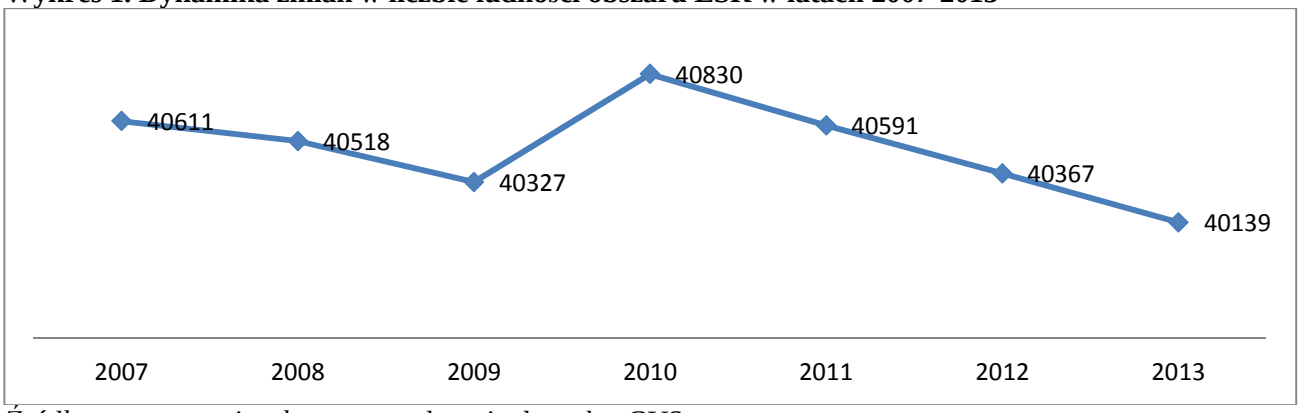

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Istotnym czynnikiem wpływającym na wartość kapitału społecznego i gospodarczego obszaru LGD jest struktura demograficzna i procesy w niej zachodzące. Jednym z nich jest wskaźnik przyrostu naturalnego ukazujący różnicę między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów na badanym obszarze. Przyrost naturalny na obszarze LSR wykazuje tendencje malejącą – na 31.12.2013 r. wyniósł – 146.

W strukturze demograficznej obszaru LSR zauważalna jest nieznaczna tendencja starzenia się społeczeństwa. Proces ten obrazuje stosunek liczby ludności w wieku poprodukcyjnym (ponad 65 lat) do liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym (poniżej17 lat). Wskaźnik dla obszaru LSR wynosi 100,11 osób w wieku poprodukcyjnym na 1000 osób w wieku przedprodukcyjnym, co oznacza, że osób starszych jest nieznacznie więcej niż młodych.

Ujemny przyrost naturalny będzie powodował starzenie się społeczeństwa, chodź tempo tego procesu nie jest tak duże jak w całym kraju. Zjawisko jest jednak potęgowane przez odpływ ludzi młodych do większych ośrodków miejskich, gdzie poszukują wykształcenia i zatrudnienia. Stawia to obszar LGD w niekorzystnym położeniu w aspekcie rozwoju zasobów pracy.

Tab. 5 Struktura wiekowa i charakterystyka zmian demograficznych w LGD.

STRUKTURA WIEKOWA I CHARAKTERYSTYKA ZMIAN DEMOGRAFICZNYCH W LGD					
Gmina	osoby w wieku przedprodukcyjnym	osoby w wieku produkcyjnym	osoby w wieku poprodukcyjnym	przyrost naturalny	saldo migracji
Hanna	**512**	**1884**	**651**	**-16**	**-13**
w tym kobiety:	240	844	441		
Hańsk	**796**	**2450**	**584**	**-5**	**-17**
w tym kobiety:	383	1107	416		
Ruda – Huta	**901**	**2977**	**806**	**-39**	**-8**
w tym kobiety:	408	1334	578		
Stary Brus	**386**	**1342**	**421**	**-4**	**-25**
w tym kobiety:	206	575	280		
m. Włodawa	**2415**	**8783**	**2445**	**-14**	**-69**
w tym kobiety:	1146	4161	1796		
gm. Włodawa	**1144**	**3835**	**1061**	**-42**	**31**
w tym kobiety:	555	1731	699		
Wola Uhruska	**645**	**2538**	**834**	**-27**	**-8**
w tym kobiety:	306	1141	598		
Wyryki	**506**	**1712**	**511**	**1**	**-6**
w tym kobiety:	246	751	369		
Poleska Dolina Bugu	**7 305**	**25 521**	**7 313**	**-146**	**-115**

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl , stan na 31.12.2013 r.

Potencjał ludnościowy obszaru LGD ,,Poleska Dolina Bugu'' osłabia ujemne saldo migracji w prawie wszystkich gminach. Wyjątkiem jest gmina wiejska Włodawa, gdzie saldo migracji gminnych na pobyt stały jest dodatnie i w 2013 roku wyniosło 31, wynika to z potencjału gminy do rozwoju branży turystycznej, dzięki czemu ludność chętnie się tam osiedla, szukając w niej zatrudnienia. Najniższe saldo migracji zostało zaobserwowane w mieście Włodawa (-69). Pozytywnym zjawiskiem jest fakt , że wartość tego wskaźnika na terenie LGD była niższa o 71 osób niż w roku 2011. Z uwagi na fakt, iż jednym z czynników determinujących zmianę miejsca zamieszkania jest czynnik ekonomiczny, niski wskaźnik migracji świadczy o niskiej atrakcyjności obszaru LGD dla pozostania w nim młodych osób. Taki stan rzeczy może mieć związek z wyjazdami młodych ludzi w poszukiwaniu pracy oraz z coraz częściej obserwowanym zjawiskiem suburbanizacji tj. osiedlania się mieszkańców miasta na terenach podmiejskich**.**

Trend malejący, który występuje na obszarze objętym LSR, jest odwrotny do sytuacji występującej w woj. lubelskim i Polsce, gdzie wskaźnik migracji na przestrzeni lat 2011-2013 zwiększył się. Mimo tego trendu nadal jest on bardzo wysoki w porównaniu bezwzględnym w stosunku do kraju.

Analizując wskaźniki wykształcenia na podstawie Spisu Powszechnego 2011, wskaźniki wykształcenia na terenie powiatu włodawskiego i chełmskiego znacznie się poprawiły. W porównaniu do roku 2002 podwoiła się liczba osób z wykształceniem wyższym oraz zwiększyła się liczba osób z wykształceniem średnim i policealnym, wykształcenie zasadnicze zawodowe pozostaje na podobnym poziomie. Zmniejszyła się znacznie liczba osób z wykształceniem nieprzekraczającym gimnazjalnego.

Tab. 6 Wykształcenie mieszkańców z terenu LGD w wieku powyżej 13 roku życia.

Poziom wykształcenia	**Powiat włodawski**
Ogółem	**34931**
Wyższe	4532
Średnie i policealne - ogółem	10595
Zasadnicze zawodowe	6409
Gimnazjalne	1970
Podstawowe ukończone	8614
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	902

Źródło: na podstawie danych z GUS - Spis Powszechny 2011

Na obszarze LGD występują grupy osób defaworyzowanych, są to: grupy wykluczone – inaczej „grupy defaworyzowane'', „grupy będące w trudnej sytuacji/położeniu na rynku prac'', czy też „grupy problemowe na rynku pracy". Są to grupy osób związanych z tzw. „wtórnym" (drugorzędnym, pobocznym) rynkiem pracy, gdzie fluktuacja zatrudnienia jest bardzo wysoka, warunki pracy (wynagrodzenie, podnoszenie kwalifikacji itd.) zdecydowanie gorsze, a okresy bezrobocia częstsze (wielokrotne bezrobocie) i/lub dłużej trwające (długotrwałe bezrobocie).

W wyniku analizy opartej na danych statystycznych, badaniu ankietowym, danych wypracowanych podczas zogniskowanego wywiadu grupowego z przedstawicielami ośrodków pomocy społecznej z terenu wszystkich gmin oraz Powiatowego Urzędu Pracy oraz w wyniku spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami poszczególnych gmin zdiagnozowano następujące grupy defaworyzowane:

- osoby długotrwale bezrobotne,
- osoby powyżej 50 roku życia,
- osoby młode (18-35 lat),
- kobiety zamieszkałe na obszarze gmin wiejskich.

Jednym z celów LSR jest poprawa sytuacji w zakresie funkcjonowania grup defaworyzowanych w kontekście dostępu do rynku pracy. Jedną z najistotniejszych kwestii z punktu widzenia społeczno-gospodarczego, jest poziom i struktura bezrobocia. W analizowanym okresie liczba bezrobotnych na obszarze LGD wykazywała tendencje wzrostowe. Skalę problemu bezrobocia pokazuje udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym. Na obszarze objętym LRS wskaźnik ten w 2013 roku wynosił 15,6 %. Realnie problem bezrobocia jest większy niż pokazują statystyki.

W gminach typowo wiejskich występuje problem bezrobocia ukrytego. Są to członkowie rodzin posiadaczy małych i średnich gospodarstw rolnych, którzy tylko pomagają gospodarzom. Problem bezrobocia na obszarze LGD może być spowodowany faktem, iż nie ma tam większych zakładów pracy. W związku z tym mieszkańcy zmuszeni są do poszukiwania zatrudnienia poza obrębem terenu LGD. Nie sprzyja temu peryferyjne położenie gmin oraz mała liczba połączeń komunikacyjnych.

Z tego powodu niemobilni mieszkańcy gminy, mają problem z dostępem do rynku pracy. W gminie wiejskiej Włodawa zatrudnienie można znaleźć w podmiotach turystycznych (hotele i pensjonaty, gastronomia),

ale przeważnie tylko w sezonie letnim. Z kolei osoby o niedostosowanych oraz niskich kwalifikacjach mają utrudniony dostęp do rynku pracy. Występowanie obszarów chronionych nie sprzyja inwestowaniu na tym obszarze i tworzeniu nowych zakładów pracy. Na obszarze LGD występują duże dysproporcje między podażą na pracę a kwalifikacjami bezrobotnych. Wśród osób zarejestrowanych duży odsetek bezrobotnych stanowią osoby bez kwalifikacji, z niskim wykształceniem, z małą mobilnością. W 2013 r. w powiecie włodawskim zarejestrowanych było 3853 osób bezrobotnych, z czego osoby długotrwale bezrobotne stanowiły 63,0 %, a osoby bez wykształcenia średniego stanowiły 54 % ogółu bezrobotnych. Niskie wykształcenie jest jedną z głównych przeszkód w skutecznej aktywizacji i rozwoju lokalnego rynku pracy.

Osoby bezrobotne w wieku 50 lat i więcej stanowią 21 % ogółu osób bezrobotnych. Podstawowymi przyczynami wpływającymi na poziom bezrobocia wśród osób w wieku 50+, są m.in. aktualna sytuacja na rynku pracy, a także panujące stereotypy na temat starszych pracowników. W świetle tych przekonań starsi pracownicy postrzegani są jako osoby, które są mniej elastyczne, mobilne, mają niższą motywację do szkoleń i podnoszenia kwalifikacji. Atutem takich pracowników jest za to ich doświadczenie, znajomość branży oraz posiadane umiejętności i wiedza. Problem bezrobocia w analizowanej grupie osób może się nasilać także ze względu na postępujące się starzenie społeczeństwa na obszarze LGD. W analizowanej zbiorowości występuje także zjawisko przechodzenia na wcześniejszą emeryturę, świadczenia i zasiłki przedemerytalne co wpływa na obniżenie aktywności ekonomicznej.

Zjawiska związane z kryzysem na obszarze LGD odbijają się, także na osobach młodych, które dopiero rozpoczynają swoją karierę zawodową. W 2013 r. osoby w wieku poniżej 24 roku życia stanowiły 18,6 % ogółu osób bezrobotnych zarejestrowanych w PUP we Włodawie, a liczba bezrobotnych osób młodych w wieku (25-34 lat) wyniosła 1197, stanowiąc 31,03% całej populacji bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie włodawskim, przy średniej wojewódzkiej 32,0%. Niepokojącym jest jednak faktem to, iż udział osób młodych bezrobotnych w wieku 18-35 lat stanowi prawie 50,00% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych z powiatu włodawskiego. Powodem dużego odsetka osób bez pracy, w grupie osób młodych są:

- brak doświadczenia zawodowego,
- brak dopasowania kompetencji do potrzeb pracodawców,
- brak rozbudowanej sieci społecznej pomagającej znaleźć atrakcyjne zatrudnienie.

Na obszarze LGD istnieje niewystarczająca ilość aktywnych form wsparcia dla osób bezrobotnych. W związku z tym, że prawie połowa z nich nie ma kwalifikacji lub doświadczenia zawodowego, właściwymi działaniami w zakresie zapewnienia pomocy i wsparcia mieszkańcom pozostającym bez pracy byłyby: organizacja szkoleń i kursów podnoszących kwalifikacje, szczególnie dla osób młodych, tworzenie centrów aktywizacji zawodowej i klubów pracy, rozwój przedsiębiorczości społecznej, w tym tworzenie i rozwój spółdzielni socjalnych.

Wsparcie osób długotrwale bezrobotnych, osób 50+, kobiet zamieszkałych na obszarze gmin wiejskich oraz osób młodych powinno pójść w kierunku rozszerzenia i wzbogacenia oferty zajęć specjalistycznych tj. organizacja szkoleń i innych przedsięwzięć o charakterze edukacyjnym, podnoszących kompetencje, organizacja warsztatów przedsiębiorczości, podczas których uczestnicy pozyskaliby podstawy wiedzy niezbędnej do założenia i prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości

Obszar LGD charakteryzuje się specyficznymi warunkami w pewien sposób determinującymi możliwości rozwoju gospodarczego obszaru. Gminy LGD położone są przy granicy z Białorusią i Ukrainą (potencjalna możliwość otwarcia rynków zbytu na Wschodzie Europy), charakteryzują się małą gęstością zaludnienia (z wyjątkiem gminy miejskiej Włodawa), dużą lesistością i wysokim udziałem gruntów rolnych.

Na obszarze LSR działa łącznie 2 658 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 93,79 % stanowią podmioty sektora prywatnego. Sektor publiczny tworzy łącznie we wszystkich gminach 165 podmiotów. Na obszarze funkcjonuje również 135 stowarzyszeń i organizacji społecznych w tym 4 fundacje.

Największy potencjał gospodarczy skupiony jest w mieście Włodawa. Zlokalizowanych jest tutaj najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zarówno sektora publicznego (82 podmiotów) oraz sektora prywatnego (1 096 podmiotów). Najmniej podmiotów sektora prywatnego znajduje się w gminie Satry Brus i Wyryki. **Zauważalny jest trend rosnący w liczbie przedsiębiorstw sektora prywatnego na terenie LGD, z 2142 podmiotów gospodarczych sektora prywatnego w 2007 r. do 2493 w 2013 r.**

Tab. 7 Struktura podmiotów gospodarki narodowej wg. sektora własności w gminach obszaru LGD „Poleska Dolina Bugu''

Gmina	Sektor publiczny ogółem	Sektor prywatny Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	Sektor prywatny Spółki handlowe	Sektor prywatny Spółdzielnie	Sektor prywatny Fundacje, stowarzyszenia, organ.społeczne	Sektor prywatny osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
Hanna	10	1	6	3	13	105
Hańsk	10	2	7	3	8	138
Ruda - Huta	10	2	7	3	6	120
Stary Brus	10	0	4	2	12	73
miasto Włodawa	82	6	52	10	51	1028
gmina Włodawa	12	2	11	4	17	297
Wola Uhruska	16	0	4	3	17	127
Wyryki	15	0	3	4	11	92
Poleska Dolina Bugu	**165**	**13**	**94**	**32**	**135**	**1980**

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl , stan na 31.12.2013 r

Według raportu ,,Atrakcyjność inwestycyjna województwa i podregionów Polski 2013'' opracowanego przez Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową we współpracy z Fundacją Konrada Adenauera, podregion bialski (w którym leży obszar LGD) wypad niekorzystnie w porównaniu do innych podregionów w Polsce oraz w woj. lubelskim. **W raporcie według kategorii atrakcyjności podregionu dla działalności przemysłowej, usługowej oraz zaawansowanej technologicznie w 2013 roku wspomniany wyżej podregion uzyskał najniższe noty wśród innych podregionów województwa lubelskiego. Jednym z powodów takiej sytuacji jest brak wsparcia finansowego oraz wsparcia w zakresie wiedzy dla przedsięwzięć innowacyjnych w biznesie. Zatem szansy na rozwój przedsiębiorczości należy upatrywać m. in. w możliwościach pozyskiwania dotacji w ramach funduszy UE, w tym PROW na lata 2014-2020 oraz pozyskanie inwestorów zewnętrznych.**

Na podstawie danych GUS na koniec 2013 r., największa liczba podmiotów gospodarki narodowej z obszaru LSR wykonuje działalność gospodarczą w branży handlowej oraz naprawy pojazdów (662 podmioty – 25%), następnie w budownictwie (340 podmiotów – 13%), pozostałych usługach oraz jako gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników, produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby (249 podmiotów – 9%) oraz w przetwórstwie przemysłowym (212 podmiotów – 8%). W dalszej kolejności znajdują się podmioty z branży związanej z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem (161 podmiotów – 6%). Nieco mniejszą, ale zbliżoną co do liczby podmiotów popularnością (od 118 do 138 podmiotów) cieszą się następujące branże: Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, transport i gospodarka magazynowa, działalność związana z obsługą rynku nieruchomości oraz działalność w zakresie edukacji. **Korzystny trend zauważalny był w budownictwie, w handlu hurtowym i detalicznym.**

Ważnym deklarowanym przez przedsiębiorców problemem i zagrożeniem w rozwoju działalności gospodarczej są niestabilne, szybko zmieniające się przepisy prawa oraz rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej.

Wskaźnik przedsiębiorczości przedstawia stosunek ilość podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 10000 mieszkańców. Jest on przydatny do monitorowania oddziaływania LSR na rozwój gospodarczy obszaru.

Tab. 8 Wskaźnik przedsiębiorczości dla gmin obszaru LGD w latach 2007-2013

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (stan w dniu 31 XII)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	2292	2329	2395	2548	2506	2587	2658
Liczba mieszkańców LSR	40611	40518	40327	40830	40591	40367	40139
Wskaźnik przedsiębiorczości LGD	564	575	594	624	617	641	662
Wskaźnik przedsiębiorczości dla woj. lubelskiego	699	715	724	753	746	767	787

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl , stan na 31.12.2014 r., podgrupa: liczba ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania, podgrupa: podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON wg sektorów własnościowych

Z powyższej tabeli wynika, że wskaźnik przedsiębiorczości dla obszaru LSR od 2007 do 2009 roku rósł, następnie w latach 2010-2011 spadał, co odzwierciedla tendencję spadkową dla województwa odnotowaną w 2011 roku. Z kolei od 2012 roku liczba podmiotów gospodarki narodowej sukcesywnie wzrastała zarówno na obszarze LSR jak i w całej Lubelszczyźnie.

Na terenie LGD **przedsiębiorczość społeczna** jest słabo rozwinięta. Działalność w tym obszarze prowadzona jest przez 4 spółdzielnie socjalne:

- Spółdzielnia Socjalna ,,Nadzieja'' we Włodawie,
- Spółdzielnia Socjalna ,,Wejdź do Gry'' we Włodawie,
- Spółdzielnia Socjalna ,,Spróbuj aby Uwierzyć'' we Włodawie,
- Spółdzielnia Socjalna ,,Dobre Smaki'' w miejscowości Ruda-Huta.

Spółdzielnie prowadzą działalność w obszarze przeciwdziałania bezrobociu, rozwoju gospodarczego, prowadzą działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Znaczącą rolę pomocową i wspierającą w realizacji zadań z zakresu opieki społecznej podejmują, niektóre organizacje i stowarzyszenia działające na terenie LGD.

3. Opis rynku pracy

Uwaga: w części zestawień dla opisania sytuacji na rynku pracy na obszarze LSR posługiwano się danymi dostępnymi dla powiatu włodawskiego ze względu na to, że nie wszystkie dane występują na poziomie gmin. Dane powiatu włodawskiego są miarodajne dla obszaru LSR ponieważ obszar LSR tworzy siedem z ośmiu gmin powiatu włodawskiego (z wyłączeniem gm. Urszulin – 4112 osób) i jedna gmina pow. chełmskiego Ruda – Huta– 4 684 osób – o podobnej specyfice i uwarunkowaniach.

Jedną z istotnych kwestii z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru LGD, jest poziom zatrudnienia. W analizowanym okresie 2007-2013 liczba pracujących na 1000 osób w poszczególnych gminach z obszaru LGD utrzymywała się na podobnym poziomie wykazując nieznaczne wahania. Wskaźnik dla powiatu włodawskiego w 2007 i 2013 wynosił taką samą wartość tj. 124. Wskaźnik liczby pracujących na 1000 ludności w powiecie włodawskim jest niższy niż w woj. lubelskim i kraju. Najwyższym wskaźnikiem zatrudnienia charakteryzują się gminy: miejska Włodawa, Hańsk oraz gmina wiejska Włodawa.

Tab.9 Pracujący na 1000 ludności w gminach LGD „Poleska Dolina Bugu'' w latach 2007-2013.

Gmina	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hanna	50	44	43	41	40	45	51
Hańsk	160	148	143	136	148	148	156
Ruda -Huta	33	33	41	39	33	36	36
Stary Brus	51	45	46	48	47	46	45
m. Włodawa	211	228	224	225	217	211	205
gm. Włodawa	80	75	75	77	89	87	97
Wola Uhruska	65	55	60	64	52	53	51
Wyryki	53	57	61	56	63	62	67
powiat włodawski	**124**	**126**	**126**	**125**	**125**	**123**	**124**
woj. lubelskie	**166**	**169**	**169**	**169**	**170**	**169**	**172**

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl

Według danych GUS liczba osób pracujących na koniec 2013 r. wynosiła 9 772 osób. Ponad połowę pracujących (51,43%) stanowiły kobiety. **Analiza danych dotyczących wszystkich osób pracujących w konkretnych sektorach gospodarki, potwierdza rolniczy charakter obszaru LGD. Osoby pracujące w rolnictwie stanowią zdecydowaną większość ogółu pracujących**. Według stanu na 31.12.2013 roku spośród 9 772 osób pracujących, 5 171 osób zatrudnionych jest w rolnictwie, leśnictwie, rybactwie, co stanowi 52,9 % pracujących ogółem. W analogicznym okresie średnia pracujących w sektorze rolnym w województwie lubelskim wynosiła 38,5%. Drugim w kolejności sektorem pod względem liczby pracujących są szeroko rozumiane usługi (25%). W przemyśle i budownictwie pracuje 13,7% ogółu pracujących.

Tab.10 Pracujący według sekcji PKD 2007 na obszarze LGD w latach 2007-2013

Powiat	Pracujący wg PKD 2007 w latach 2007-2013 (w osobach)							Zmiana w latach 2007-2013
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo								
włodawski	5756	5726	5684	5066	5100	5135	5171	-585
Przemysł i budownictwo								
włodawski	1227	1290	1329	1428	1357	1331	1341	114
Handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja								
włodawski	660	674	656	634	692	597	651	-9
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości								
włodawski	187	194	175	159	146	140	138	-49
Pozostałe usługi								
włodawski	2568	2595	2604	2609	2573	2541	2471	-97

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl

Na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu" – w powiecie włodawskim na dzień 31.12.2013 r. odnotowano najwyższą stopę bezrobocia (25%) w całym województwie lubelskim (14,4%). Jest ona dwukrotnie wyższa niż stopa bezrobocia w kraju (13,4%). Analizując dane historyczne niepokojące jest, że od 2007 roku wskaźnik stopy bezrobocia dla obszaru wzrósł o ok. 5,5% . Wskaźnik - stosunek ogólnej liczby osób bezrobotnych do ludności w wieku produkcyjnym dla województwa lubelskiego wynosi 9,91 %, natomiast dla obszaru LSR „Poleska Dolina Bugu" jest on prawie dwukrotnie wyższy i wynosi i 15,6 %.

Ma na to wpływ sytuacja gospodarcza tzn. brak wzrostu gospodarczego w tym regionie. Na rynek pracy LGD ma również wpływ jego usytuowanie, odległość od dużych miast. Powodem wysokiego bezrobocia na tym terenie jest również sezonowe kończenie działalności pracodawców w budownictwie, rolnictwie czy turystyce.

Tab. 11 Stopa bezrobocie na obszarze LGD [%].

STOPA BEZROBOCIA							
Powiat	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**
chełmski	21,1	16,1	16,4	17,7	18,1	19,6	20,3
włodawski	19,5	19,4	20,7	23,0	22,8	24,6	25,0
woj. lubelskie	13,0	11,2	12,9	13,1	13,2	14,2	14,4

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl

Tab. 12 Bezrobotni zarejestrowani na obszarze LGD oraz ludność w wieku produkcyjnym

Gmina	Liczba ludności w wieku produkcyjnym	BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI				
		ogółem liczba	Mężczyźni		Kobiety	
			liczba	%	liczba	%
Hanna	1884	242	135	55,8	107	44,2
Hańsk	2450	334	158	47,3	176	52,7
Ruda - Huta	2977	451	213	47,2	238	52,8
Stary Brus	1342	263	130	49,4	133	50,6
m. Włodawa	8783	1257	630	50,1	627	49,9
gm. Włodawa	3835	712	338	47,5	374	52,5

Wola Uhruska	2538	423	226	53,4	197	46,6
Wyryki	1712	298	155	52,0	143	48,0
Poleska Dolina Bugu	**25 521**	**3980**	**1985**	**49,9**	**1995**	**50,1**

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl , stan na 31.12.2013 r.

W 2013 roku na obszarze LGD wśród osób bezrobotnych odsetek liczby kobiet i mężczyzn był porównywalny, z nieznaczną przewagą kobiet. W ujęciu przestrzennym odsetek bezrobotnych kobiet przeważa nad udziałem bezrobotnych mężczyzn w gminach Hańsk, Ruda-Huta, Stary Brus, gmina wiejska Włodawa.

Tab. 13 Struktura osób bezrobotnych na obszarze LSR na podstawie danych dla powiatu włodawskiego wg. stanu na 31.12.2013 r.

BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI				**ogółem (O)**		**3 853**	
				w tym kobiety (K):		**1 923**	
zamieszkali na wsi		z prawem do zasiłku		niepełnosprawni		do 25 roku życia	
O: 2 601	K: 1 296	O: 494	K: 193	O: 77	K: 27	O: 719	K:360
które ukończyły szkołę wyższą, do 27 roku życia		osoby w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki		długotrwale bezrobotne		powyżej 50 roku życia	
O: 32	K: 21	O: 176	K: 94	**O: 2 446**	K: 1 341	**O: 800**	K: 300
bez kwalifikacji zawodowych		bez doświadczenia zawodowego		bez wykształcenia średniego			
O: 1 065	K: 598	**O: 1 431**	K: 811	**O: 2 082**	K: 867		

Wg danych WUP w Lublinie opublikowane na stronie http://wuplublin.praca.gov.pl/

Z analizy danych struktury bezrobocia w powiecie włodawskim wynika, że na dzień 31.12.2013 r. liczba osób bezrobotnych w powiecie włodawskim wynosiła 3 858 osób. Najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowią osoby długotrwale bezrobotne – 2 446 osób, bez wykształcenia średniego – 2082 osób, bez doświadczenia zawodowego – 1431 osób, bez kwalifikacji zawodowych 1065 osób, osoby powyżej 50 roku życia – 800 osób. Z kolei wg. danych GUS na koniec 31.12.2013 r. największą grupę osób bezrobotnych w powiecie włodawskim stanowią osoby w przedziale 25 – 34 lata (1 197 osób – 31,03% ogólnej liczby bezrobotnych). Największy wzrost osób bezrobotnych w stosunku do roku 2007 – aż o ponad 232 % - odnotowano w grupie osób powyżej 55 roku życia.

Na obszarze LGD występują duże dysproporcje między podażą na pracę, a kwalifikacjami bezrobotnych. Wśród osób zarejestrowanych w PUP we Włodawie liczną grupę stanowią osoby posiadające niskie kwalifikacje, z niskim wykształceniem. Wraz z rozwojem usług, produkcji i nowych technologii informacyjnych, wzrasta zapotrzebowanie na osoby o wysokich kwalifikacjach. Główną przyczyną długotrwałego bezrobocia jest niska jakość wykształcenia oraz niski poziom kompetencji, które nie odpowiadają wymaganiom współczesnego rynku pracy. Według danych PUP we Włodawie za rok 2013 wynika, iż największą liczbę wśród osób zarejestrowanych jako bezrobotne stanowią osoby długotrwale bezrobotne (63%). Z danych WUP wynika, iż w strukturze wiekowej osób bezrobotnych najliczniejszą grupę stanowią osoby młode w wieku 25-34 lata.

Najczęściej bezrobocie dotyka osób młodych o niskich kwalifikacjach, bez żadnego przygotowania zawodowego i doświadczenia w pracy. Taka sytuacja skutkuje zagrożeniem wzrostu patologii społecznej, szczególnie wśród młodzieży.

4. Przedstawienie działalności sektora społecznego

Aktywność społeczna jest jednym z elementów kapitału społecznego. Zaangażowanie mieszkańców gminy oraz więzi lokalne są niezbędne do budowania społeczności. Jednym z najważniejszych zadań realizowanych przez lokalne społeczności jest integracja mieszkańców. Jakakolwiek działalność społeczna, która wspiera kulturę, aktywność fizyczną czy edukację jest podstawą budowania **społeczeństwa obywatelskiego** i poczucia lokalnej tożsamości. Obszar LGD znany jest z dużej aktywności społecznej - działa tu wiele organizacji pozarządowych takich jak stowarzyszenia, koła gospodyń wiejskich, kluby sportowe, ochotnicze straże pożarne, fundacje, które mają różne cele i działają w różnych dziedzinach.

Na obszarze LGD działa 131 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz 4 fundacje. Działalność statutowa organizacji pozarządowych związana jest ze sferą kultury, ochrony dziedzictw regionu, edukacji

i sportu, bezpieczeństwa przeciwpożarowego. Występują również grupy nieformalne są to przeważnie kobiety działające w Kołach Gospodyń Wiejskich.

Na obszarze aktywnie działają twórcy ludowi (poeci, malarze, rzeźbiarze, plecionkarze, tkaczki), zespoły obrzędowe (np. Zespół Obrzędowy z Hańska), zespoły tańca ludowego (np. Zespół Tańca Ludowego „Polesie", Zespół Tańca Ludowego „Włodawiacy", Zespół Pieśni i Tańca „Kresowiak") oraz liczne ludowe zespoły śpiewacze (np. „Jutrzenka" z gminy Hanna, „Kresowianki" z Włodawy, „Orchowianki" z gminy Włodawa, „Uhruszczanki" z gminy Wola Uhruska, „Poleska Nuta" z gminy Stary Brus, „Swańki" z gminy Wyryki, „Jarzębina Czerwona" z gminy Ruda-Huta, „Wesołe Sąsiadki" z gminy Hańsk). Ważną organizacją w obszarze kultury jest stowarzyszenie zrzeszające twórców ludowych z obszaru LSR, tj. Stowarzyszenie Twórców Kultury Nadbużańskiej im. J. Kalinowskiego we Włodawie. Z kolei w obszarze kultury fizycznej, sportu i rekreacji ważną rolę odgrywają Klub Żeglarski „WEGA", Piłkarskie Kluby Sportowe jak: „Włodawianka", „Eko-Różanka", „Hutnik" oraz liczne Uczniowskie Kluby Sportowe. Silną grupą organizacji, najczęściej o charakterze nieformalnym, są Koła Gospodyń Wiejskich realizujących zadania z zakresu pielęgnowania tradycji kulinarnych obszaru LSR. Wieloletnią tradycję na obszarze LGD posiadają Ochotnicze Straże Pożarne, które oprócz zadań związanych z ochroną ludności, przeciwpożarową i ratownictwem często wykonują również zadania z zakresu organizacji zawodów sportowych czy pielęgnowania tradycji lokalnych. Mieszkańcy wsi mocno identyfikują się z obszarem czego przejawem są stowarzyszenia działające na rzecz rozwoju i popularyzacji swojej miejscowości. Przykładami takich stowarzyszeń są: Stowarzyszenie Miłośników Gminy Ruda - Huta czy Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Hańskiej.

Należy podkreślić fakt, iż na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych wynika, iż pomimo generalnie wysokiego poziomu aktywności organizacji społecznych z obszaru LSR, **ich zaangażowanie we wsparcie osób z grup defaworyzowanych jest niewystarczające.** Prowadzić to może do pogłębiania się patologii społecznych i dalszego wykluczenia społecznego tych osób.

Nieliczne organizacje pozarządowe na obszarze LSR wykazują dużą aktywność i samodzielność w pozyskiwaniu dofinansowań ze źródeł zewnętrznych na realizację swoich zadań statutowych. Do najaktywniejszych należą: Stowarzyszenie „Centrum Wolontariatu" we Włodawie, Towarzystwo Popularyzacji Piękna Polesia, Stowarzyszenie Aktywności Obywatelskiej „Koalicja Kulturalna" z Wyryk, Stowarzyszenie Miłośników Ziemi Hańskiej, Stowarzyszenie Miłośników Gminy Ruda-Huta, Stowarzyszenie Na Rzecz Edukacji i Rozwoju w Gminie Włodawa, Stowarzyszenie Zespół Pieśni i Tańca „Kresowiak".

Tab. 14 Organizacje pozarządowe na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu''.

Gmina	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	Fundacje
Hanna	13	-
Hańsk	7	1
Ruda - Huta	6	-
Stary Brus	12	-
m. Włodawa	49	2
gm. Włodawa	17	-
Wola Uhruska	16	1
Wyryki	11	-
Poleska Dolina Bugu	131	4

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl , stan na 31.12.2013 r.

Okolicznością zniechęcającą do formalizowania organizacji społecznych są coraz bardziej zawiłe przepisy regulujące funkcjonowanie stowarzyszeń, fundacji czy spółdzielni socjalnych. Okoliczność ta wpływa negatywnie na proces aktywizacji i integracji mieszkańców obszaru wykazujących inicjatywę działania w grupie.

5. Wskazanie problemów społecznych

Wysoka stopa bezrobocia utrwala wykluczenie społeczne i potęguje ubóstwo. Ubóstwem zagrożone są przede wszystkim osoby bezrobotne ale, także ich rodziny. Na obszarze LGD do przyczyn **ubóstwa** mieszkańców można zaliczyć patologię, niezaradność życiową, choroby, w tym niepełnosprawność, brak zatrudnienia.

W 2014 r. w powiecie włodawskim, aż 1 345 osób otrzymało świadczenia z powodu ubóstwa, 15 z powodu bezdomności, 1 155 z powodu bezrobocia, 454 osoby z powodu niepełnosprawności. Na obszarze

LGD ,,trend'' ubożenia wielu rodzin dotyczy coraz szerszej grupy osób. Poniższe dane wskazują, że kwestia ubóstwa oraz związanych z jego istnieniem problemów w ostatnich latach jest czynnikiem dominującym na terenie LGD. Dotyczy to szczególnie grupy emerytów i osób niepełnosprawnych, osób bezrobotnych i o niskim statusie zawodowym często żyjących poniżej poziomu socjalnego. Obszar działań LGD ,,Poleska Dolina Bugu" powinien zostać ukierunkowany na długofalowe zadania polegające na inwestycji w kapitał ludzki, edukację, poprawę sytuacji materialnej rodzin, działania na rzecz rynku zatrudnienia i promowania przedsiębiorczości.

Tab. 15 Charakterystyka pomocy społecznej na obszarze LGD „Poleska Dolina Bugu''.

POMOC SPOŁECZNA				
Gmina	**Liczba rodzin objętych pomocą socjalną**	**Liczba osób objętych pomocą socjalną**	**Liczba rodzin, którym przyznano wsparcie pieniężne**	**Liczba osób, którym przyznano wsparcie pieniężne**
Hanna	170	524	99	319
Hańsk	63	182	271	372
Ruda -Huta	296	497	207	215
Stary Brus	284	957	180	520
m. Włodawa	542	1383	540	841
gm. Włodawa	301	469	266	434
Wola Uhruska	207	661	164	457
Wyryki	204	305	192	293
Poleska Dolina Bugu	**2067**	**4978**	**1919**	**3451**

Źródło: na podstawie danych z Miejskiego i Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej, stan na 31.12.2014 r.

W 2014 roku, aż 12,4 % ludności z obszaru LGD korzystało ze wsparcia gmin. Wskaźnik ten jest wyższy niż w woj. lubelskim, gdzie ze wsparcia skorzystało 9,5% mieszkańców Lubelszczyzny. Najwyższy odsetek korzystających z pomocy socjalnej w woj. lubelskim w 2014 roku, podobnie jak w latach poprzednich odnotowano w gminie Satry Brus – 47 %, która znajduję się na obszarze LGD.

Analizując dane dotyczące ilości gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej, w których mieszkańcy żyją poniżej tzw. ustawowej granicy ubóstwa na obszarze LGD od 2011 roku ulega wzrostowi i w 2013 roku wyniosła 1646 gospodarstw, o 215 gospodarstw domowych więcej niż w 2011 roku. **Świadczy to o pojawiającym się trendzie ubożenia społeczeństwa zamieszkującego na terenie LGD.** W analizowanym okresie tendencja malejąca dotyczy tylko gospodarstw domowych powyżej kryterium dochodowego.

Problemem jest również **dostęp do infrastruktury społecznej.** W miejscowościach, w których brakuje atrakcyjnej infrastruktury społecznej z interesującą ofertą edukacyjną, sportową, rekreacyjną lub kulturalną powoduje, że mieszkańcy nie mają dobrej alternatywy do spędzania wolnego czasu. Szczególnie groźne jest to dla młodzieży, która w tej sytuacji narażona jest na patologie społeczne. Stanowi to zagrożenie dla rozwoju społecznego obszaru LSR.

Problemem społecznym mogącym prowadzić do wykluczenia społecznego jest **brak lub słaby dostęp do Internetu** na terenie gmin wiejskich obszaru LSR. Ten problem przede wszystkim utrudnia możliwość zdalnej pracy, (w szczególności dla osób niepełnosprawnych) oraz zdalnego kształcenia i wspomagania działalności gospodarczej.

Barierą dla rozwoju organizacji społecznych obszaru LSR jest brak środków finansowych oraz **brak umiejętności pozyskiwania środków zewnętrznych** do finansowania swoich inicjatyw.

Niewystarczająca jest również świadomość ekologiczna mieszkańców – co wynika z dotychczasowych nawyków i braku właściwej edukacji ekologicznej (m.in. zaśmiecanie brzegów jezior i rzek, lasów, palenie śmieci, dzikie wysypiska śmieci, wysokoemisyjna gospodarka energetyczna gospodarstw domowych, marnotrawienie wody).

Zagrożeniem dla lokalnych społeczności jest **model życia przenoszony przez osoby napływowe**, które osiedlając się na wsi oczekują pełnego wyposażenia w infrastrukturę społeczno-komunalną. Jednocześnie osoby te izolują się od życia społecznego oraz nie integrują się ze społecznością lokalną.

Analiza przedstawionych w rozdziale danych statystycznych i wyników badań własnych stanowiły podstawę do sformułowania kluczowych wniosków, których realizacja w ramach planowanych działań powinna przyczynić się do rozwiązania zdiagnozowanych problemów społecznych.

Z przedstawionej charakterystyki wynika, że głównym celem LGD powinny być działania ukierunkowane na podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności oraz równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru LSR.

6. Wykazanie wewnętrznej spójności obszaru LSR

Obszar LGD cechuje występowanie wielu elementów wspólnych, zarówno w odniesieniu do posiadanych zasobów, jak i potrzeb oraz oczekiwań, co stanowi o szczególnej specyfice tego terenu, będącą jednocześnie podstawą do podjęcia decyzji o przygotowaniu jednolitej strategii rozwoju. O spójności obszaru świadczą:

Spójność przestrzenna - gminy wchodzące w skład LGD ,,Poleska Dolina Bugu'' pod względem obszarowym tworzą jedną całość, sąsiadują bezpośrednio ze sobą oraz położone są we wschodniej części województwa lubelskiego, w powiecie włodawski oraz chełmskim.
Spójność geograficzna - położenie w strefie przygranicznej (Białoruś, Ukraina), położenie wszystkich gmin wchodzących w skład LGD na terenie Pojezierza Łęczyńsko - Włodawskiego, w Międzynarodowym Rezerwacie Biosfery UNESCO „Polesie Zachodnie", podobieństwo gmin pod względem ludnościowym i obszarowym.
Spójność historyczno-kulturowa – rejon trzech kultur. Silnie odczuwalna wielokulturowość obszaru wywodząca się z historycznego dziedzictwa krainy pogranicza, występowanie licznych zabytków sakralnych i świeckich potwierdzających bogatą historię obszaru oraz lokalne dziedzictwo kulturowe: twórcy ludowi (rzeźba, malarstwo, tkactwo, poezja), izby regionalne, zespoły folklorystyczne, dni miejscowości, dożynki, kultywowanie regionalnych zwyczajów, potrawy regionalne.
Spójność przyrodnicza - bardzo dobrze rozwinięty system obszarów chronionych świadczący o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych obszaru LSR (liczne rezerwaty, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary NATURA 2000), gęsta sieć wód powierzchniowych, dolina Bugu, specyficzny klimat – duże nasłonecznienie.
Spójność społeczno - gospodarcza - brak przemysłu, niski poziom przedsiębiorczości, wysoki wskaźnik bezrobocia, zbliżony poziom rozwoju infrastruktury transportowej, niska gęstość zaludnienia, ujemny przyrost naturalny, ujemne sald migracji.
Spójność funkcjonalna - obszar atrakcyjny turystycznie, zróżnicowana baza noclegowa i gastronomiczna, liczne gospodarstwa agroturystyczne, wszystkie gminy obszaru LSR należą do Włodawskiego Obszaru Funkcjonalnego, którego priorytetem jest zintegrowany rozwój turystyki.
Spójność w zakresie wspólnych problemów i wyzwań – mieszkańcy obszaru LSR odczuwają podobne problemy, koncentrujące się głownie wokół: dostępu do rynku pracy, infrastruktury sportowej i rekreacyjnej, oferty kulturalnej, opieki zdrowotnej.

7. Opis dziedzictwa kulturowego

Wielokulturowe dziedzictwo obszaru LGD stanowi walor wyróżniający ten obszar w skali województwa i kraju. Kształtowało się ono w wyniku wielowiekowych wpływów politycznych, etnicznych i religijnych , które się na tym obszarze ze sobą mieszały. Dla przykładu we wsi Marianka Nowa (gmina Stary Brus) w 1921 r. mieszkało 326 katolików, 129 ewangelików, 93 Żydów oraz 1 osoba prawosławna. W niedalekiej Holi proporcje były odmienne: 267 prawosławnych, 128 katolików, 70 Żydów oraz 7 ewangelików.

Dawną wielokulturowość obszaru przypominają obiekty sakralne (cerkwie, kościoły, synagogi, zabytkowe cmentarze) oraz założenia dworskie i pałacowe w tym m.in. doskonale zachowany pałac Zamoyskich w Adampolu oraz liczne przydrożne krzyże, kapliczki, drewniana zabudowa wiejska (chałupy, stodoły, spichlerze, wiatraki)

Na osobną wzmiankę zasługuje **Miasto Włodawa - miasto trzech kultur.** Stanowi symbol wielokulturowości i wielowyznaniowości obszaru. W panoramie miasta dominantę przestrzenną nadal stanowią trzy świątynie: kościół rzymskokatolicki, cerkiew prawosławna oraz zespół synagogalny.

Najważniejszymi obiektami ukazującymi historię oraz dziedzictwo kulturowe obszaru są:

- Muzeum Pojezierza Łęczyńsko -Włodawskiego we Włodawie,
- Muzeum Byłego Obozu Zagłady w Sobiborze – Oddział Państwowego Muzeum na Majdanku.
- Izba Regionalna w Hańsku,
- Izba Pamięci w Szkole Podstawowej w Dołhobrodach,
- Izba Historyczna ,,Organistówka'' w Różance,
- Skansen Kultury Materialnej Chełmszczyzny i Podlasia w Holi,
- Zagroda Poleska w Kołaczach,
- Zagroda Poleska w Nowym Brusie,

Należy podkreślić, iż pomimo dużego potencjału obszaru LSR w zakresie dziedzictwa kulturowego słabą stroną tej sfery jest brak spójnej promocji dziedzictwa regionu, w tym niewystarczające oznakowanie

obiektów i miejsc dziedzictwa lokalnego i innych atrakcji turystycznych. Przedstawianym przez lokalną społeczności zagrożeniem dla rozwoju dziedzictwa lokalnego jest jego nadmierna komercjalizacja.

8. Charakterystyka obszarów atrakcyjnych turystycznie oraz wskazanie potencjału dla rozwoju turystyki

Walory środowiska przyrodniczego i kulturowego obszaru LSR sprawiają, **że należy on do grupy obszarów o najwyższej atrakcyjności turystycznej na terenie województwa lubelskiego (***źródło: Plan Marketingu Turystyki na lata 2007 – 2013, Biuro Planowania Przestrzennego w Lublinie.)* Są to obszary objęte preferencją do koncentracji polityki inwestycyjnej w gospodarce turystycznej województwa.

Główną determinantą turystycznego rozwoju obszaru są jeziora o sprzyjających uwarunkowaniach (czysta woda, piaszczyste dno i plaże). Najbardziej atrakcyjnym jeziorem na obszarze LSR jest Jezioro Białe w Okuninice posiadające I klasę czystości wody, natomiast Okuninka jest najlepiej zagospodarowaną turystycznie miejscowością obszaru (ponad 80 ośrodków wypoczynkowych, ok. 6 tys. miejsc noclegowych). **W przeciwieństwie do okolic jeziora Białego i Jeziora Glinki pozostały obszar LSR charakteryzuje się niewystarczającą bazą noclegowo – gastronomiczną.**

Na szczególne wyróżnienie zasługuje rzeka Bug, która stanowi dużą atrakcję turystyczno – rekreacyjną obszaru. Dolina Bugu jest doskonałym miejscem do uprawiania turystyki aktywnej (wędkarstwo, spływy kajakowe, turystyka piesza).

Na obszarze LSR występują wszystkie formy rekreacji (wypoczynek zbiorowy, pobytowy, weekendowy itd.). Do wypoczynku zachęcają obiekty małej infrastruktury turystycznej, takie jak: zadaszenia z grillem lub miejscem na ognisko, wieże widokowe, stanice kajakowe, ścieżki rowerowe i piesze, itp. Szczególną uwagę ściąga na siebie promowana w skali ogólnopolskiej autostrada rowerowa Greenvelo, która przebiega aż przez 5 spośród 8 gmin obszaru LGD. **Ruch turystyczny koncentruje się głównie w miesiącach letnich. Sezonowość ruchu turystycznego jest zjawiskiem niekorzystnym zarówno dla środowiska przyrodniczego jak i w aspekcie ekonomicznym**.

Wskaźnik natężenia ruchu turystycznego (wskaźnik Schneidera) dla obszaru LGD wyniósł w 2014 roku 86,29, co jest wynikiem powyżej średniej województwa lubelskiego 35,54. Jedyną gminą, która uzyskała bardzo wysoki wynik w 2014 roku jest gmina wiejska Włodawa – 544,04. Analizując dane w poszczególnych latach można zauważyć gwałtowny wzrost natężenia ruchu turystycznego na obszarze LGD w ostatnich latach, co świadczy o atrakcyjności turystycznej obszaru LGD.

Tab.16. Wartości wskaźnika Schneidera na obszarze LGD i woj. lubelskiego w latach 2007-2014.

Gmina	Wskaźnik Schneidera							
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hanna	-		-	-	-	-	-	-
Hańsk	-	-	-	-	-	-	-	-
Ruda - Huta	-	-	-	-	-	-	-	-
Stary Brus	0,63	1,93	0,27	1,73	0,92	2,03	1,48	0,70
m. Włodawa	13,42	11,52	16,63	22,13	11,80	13,69	14,31	11,31
gm. Włodawa	307,17	407,55	321,83	284,63	223,60	347,54	517,16	544,04
Wola Uhruska	0,17	-	0,34	1,54	0,97	2,27	1,76	1,86
Wyryki	-	-	-	-	-	-	-	-
Poleska Dolina Bugu	**50,26**	**64,94**	**54,08**	**49,91**	**37,46**	**57,03**	**82,94**	**86,29**
woj. lubelskie	28,42	31,32	30,23	30,55	25,97	31,92	33,72	35,54

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Turystyczno - rekreacyjny charakter obszaru oraz unikatowe walory przyrodnicze i kulturowe „Poleskiej Doliny Bugu", wykształciły specyficzne dla obszaru LSR wydarzenia kulturalne promujące bogactwo kultury i przyrody Poleskiej Doliny Bugu, do których należą:

- Festiwal Trzech Kultur (miasto Włodawa)
- Międzynarodowe Poleskiej Lato z Folklorem (miasto Włodawa)
- Weekend z Krokodylem nad Jeziorem Białym (gmina Włodawa)
- Europejskie Dni Dobrosąsiedztwa (gmina Wola Uhruska)
- Ogólnopolski Festiwal Teatrów i Monodramistów „Wyżyna Teatralna" (gmina Ruda-Huta)
- Jarmark Holeński (gmina Stary Brus)

- Dzień Pszczelarza (gmina Hańsk)
- Wyrykowski Jarmark Leśny (gmina Wyryki)
- Imieniny Hanny (gmina Hanna).

9. Opis produktów lokalnych specyficznych dla obszaru LSR

Tradycje wiejskie na obszarze LGD związane są z wypiekiem chleba, produkcją masła i serów, darciem pierza, przędzeniem wełny, a także z pszczelarstwem, wikliniarstwem, tkactwem czy szydełkowaniem. Niewątpliwym walorem nadbużańskich wiosek jest **kuchnia regionalna**, bazująca na potrawach z mąki, ryb, kaszy oraz warzyw, często z dodatkiem świeżych ziół. Najsłynniejsze miejscowe potrawy to: schab suszony po Dołhobrodzku, korowaj (rodzaj bułki drożdżowej), gomółki (wytwarzane z suszonego sera twarogowego), pymchy (pieczone pierogi z kaszą gryczaną), tzw. fusier (gotowane ziemniaki z mąką podsmażaną), bomby różanieckie (placki ziemniaczane z nadzieniem z gotowanych ziemniaków i twarogu), pyzy z grzybami, wyroby z ciecierzycy, kisiel gryczany czy sołoducha (rodzaj zupy z kluskami z tartych ziemniaków). O tym wyjątkowym dziedzictwie nie pozwalają zapomnieć miejscowe gospodynie z Kół Gospodyń Wiejskich, promując dawne potrawy podczas festynów i okolicznościowych wydarzeń kulturalnych.

Słynnymi produktami lokalnymi są wytwarzane miody z nadbużańskich pasiek, wyroby rękodzielnicze (dywany tkane na warsztacie tkackim, naturalne mydła wytwarzane ręcznie, plecione koszyki, rzeźby i obrazy) oraz wyroby miejscowej manufaktury (odzież i przedmioty użytku domowego z naturalnego lnu). **Dodać należy, iż produkty te wytwarzane są w sposób ekologiczny, z naturalnych produktów i surowców. Stanowi to szansę dla obszaru uwzględniając zwiększone zainteresowanie żywnością ekologiczną oraz lokalnymi produktami.**

Znajomość kultury i historii naszego regionu pozwala zakładać, że na obszarze LGD ,,Poleska Dolina Bugu'' wytwarzanie i sprzedaż produktów tradycyjnych i lokalnych może stanowić istotną gałąź sektora rolno-spożywczego, a także wytwórczego (rękodzieło). Wytwarzane na terenie LGD produkty zawdzięczają swą wyjątkowość lokalnej kulturze, tradycji i historii oraz stanowią istotną część składową kulturowego dziedzictwa. **Problemem jednak utrudniony dostęp do rynków zbytu produktów lokalnych, jak również słabe wsparcie twórców ludowych w zakresie promocji i doposażenia. Lokalni producenci sygnalizują także istotne zagrożenie w rozwoju produktów lokalnych dotyczące zbyt wysokich wymagań prawnych w zakresie wytwarzania sprzedaży tych produktów.**

Jednym z głównych działań w celu promocji, zachowania tradycji i dystrybucji produktów lokalnych powinno być stworzenie marki lokalnej produktów regionalnych, pobudzenie aktywności gospodarczej, rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej na terenie LGD. Pozyskiwanie dochodów i prowadzenie działalności gospodarczej dzięki sprzedaży produktów tradycyjnych i lokalnych zagwarantuje, że tradycyjne metody produkcji nie zostaną zapomniane, a produkowana żywność i rękodzieło, dzięki swojej wysokiej jakości, zapewni sobie stały zbyt. To z kolei może spowodować tworzenie nowych miejsc pracy na wsi.

10. Walory przyrodnicze obszaru LSR

Pod względem klimatycznym obszar LGD ,,Poleska Dolina Bugu'' wyróżnia się cechami charakterystycznymi dla klimatu kontynentalnego tj. długie lato 105 dni i zima 110 dni, krótka wiosna i jesień. Średnia wieloletnia temperatura powietrza wynosi 7,3º. Obszar należy do obszarów o największym nasłonecznieniu w Polsce (roczne nasłonecznienie wynosi tu 1729 h, zaś dzienne 4,74 h).

Teren LGD charakteryzuje się swoistym mikroklimatem, który stanowi jeden z walorów środowiska zbliżając **go do warunków terenów uzdrowiskowych**, co jest wykorzystywane w Szpitalu w Adampolu, gdzie leczone są choroby płuc. Okolicznością sprzyjającą zachowaniu nieskazitelnego środowiska naturalnego obszaru LGD jest bardzo duże zainteresowanie mieszkańców korzystaniem z odnawialnych źródeł energii, prowadzące do zmniejszania emisji zanieczyszczeń do atmosfery.

Szczególną rolę przyrodniczą, ekologiczną i turystyczną ogrywają lasy. Lasy zajmują ponad 35,2 % powierzchni gmin wchodzących w skład LGD ,,Poleskiej Doliny Bugu'. Najwięcej gruntów leśnych występuje na obszarze gminy Wyryki - 58,6 %, Stary Brus – 46,1 % oraz gminy wiejskiej Włodawa – 48,9 %. Najcenniejsze są ekosystemy leśne występujące na siedliskach bagiennych. Na szczególną uwagę zasługują brzeziny bagienne oraz bory bagienne wraz z porośniętymi sosną torfowiskami wysokimi. Duże zróżnicowanie siedliskowe znajduje odbicie w bogactwie gatunkowym roślin (znajduje się tu około 70% gatunków roślin naczyniowych występujących na terenie Polski i państw sąsiednich).

Tereny najcenniejsze przyrodniczo i w najlepszy sposób oddające walory obszaru są objęte ochroną prawną. Najważniejszymi z nich są:

- Poleski Park Narodowy

- Obszary NATURA 2000: Dolina Środkowego Bugu (obszar ptasi, PLB060003), Poleska Dolina Bugu (obszar siedliskowy, PLH060032), Lasy Sobiborskie (obszar siedliskowy, PLH060043), Krowie Bagno (obszar siedliskowy, PLH060011), Bagno Bubnów (obszar ptasi, PLB060001), Polesie (obszar ptasi, PLB060019), Ostoja Polesia (obszar siedliskowy, PLH060013), Uroczysko Mosty-Zahajki (obszar ptasi, PLB060014), Chełmskie Torfowiska Węglanowe (obszar ptasi, PLB060002)
- Parki krajobrazowe: Poleski Park Krajobrazowy, Sobiborski Park Krajobrazowy, Chełmski Park Krajobrazowy
- Rezerwaty: Bagno Serebryskie, Małoziemce, Żółwiowe Błota, Trzy Jeziora, Jezioro Orchowe, Magazyn, Brudzieniec
- Obszary Chronionego Krajobrazu: Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu, Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu

Tabela 17. Obszary prawnie chronione na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu''

Gminy	Obszary chronione ogółem	Rezerwaty przyrody	Parki narodowe	Parki krajobrazowe	Obszary Chronionego Krajobrazu	Użytki ekologiczne	Pomniki przyrody
	ha						sztuki
Hanna	2595,0	-	-	-	2595,0	-	9
Hańsk	12196,9	142,80	590,4	1400,0	9812,0	441,8	-
Stary Brus	5612,2	-	488,0	926,0	4076,0	122,2	5
Ruda-Huta	5056,0	13,9	-	2767,0	2114,0	175,0	8
m. Włodawa	1111,0	-	-	20,0	1091,0	-	2
gm. Włodawa	10461,0	809,90	-	5680,0	4769,0	285,3	4
Wola Uhruska	7756,4	718,50	-	2900,0	4863,0	67,9	10
Wyryki	101,9	-	-	-	45,0	56,9	9
LGD	**44 890,4**	**1 685,1**	**1 078,4**	**13 693**	**29 365,0**	**1 149,1**	**47**

Źródło: na podstawie danych z GUS - www.bdl.pl , stan na 31.12.2013 r.

Najwięcej obszarów chronionych na terenie LGD „Poleska Dolina Bugu'' znajduję się na obszarze gminy Hańsk (27,2 %), gminy wiejskiej Włodawa (23,3%) oraz gminy Wola Uhruska.

Fauna obszaru LGD „Poleska Dolina Bugu'' jest bardzo bogata, co jest związane z niezwykłą różnorodnością siedlisk. Występuje tu wiele gatunków umieszczonych w Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt tj. żółw błotny, nocek łydkowłosy czy wilk. Ponadto żyje tu czapla siwa, bóbr, łasica, sarna, jeleń, łoś i dzik.

11. Metodologia opracowania diagnozy

Przedstawiony powyżej opis obszaru i ludności został dokonany w oparciu o następujące metody i techniki badawcze:

1. Analizę danych statystycznych przeprowadzoną na podstawie danych statystyczny GUS na dzień 31 grudnia 2013 roku.
2. Analizę desk research polegająca na analizie już istniejących dostępnych danych pochodzących z różnych źródeł, takich jak Internet, raporty analityczne, zestawienia danych statystycznych oraz wzajemnej ich weryfikacji i scaleniu.
3. Wnioski z Raportu z ewaluacji Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Poleska Dolina Bugu" w latach 2009-2014
4. Przeprowadzone konsultacje ze społecznością lokalną z zastosowaniem czterech metod partycypacyjnych:

a) badań ankietowych;
b) zogniskowanego wywiadu grupowego
c) warsztatów strategicznych
d) konsultacji społecznych.

Wynikiem zastosowanych metod partycypacyjnych było przede wszystkim precyzyjne zdefiniowanie obszarów problemowych dotyczących m. in. rynku pracy, przedsiębiorczości, turystyki, infrastruktury społecznej, grup defaworyzowanych. Zebrane od społeczności lokalnej rekomendacje, uwagi oraz opinie zostały uwzględnione w diagnozie niniejszej Lokalnej Strategii Rozwoju. Szczegółowe informacje na temat zastosowanych metod partycypacyjnych na każdym etapie procesu opracowania LSR zostały zawarte w Rozdziale II LSR.

Rozdział IV Analiza SWOT

Analiza SWOT jako element łączący część diagnostyczną z częścią programującą Strategii, pozwala na uporządkowanie przedstawionych w diagnozie strategicznej zagadnień i przedstawienie w sposób zwięzły zapisów dotyczących najistotniejszych czynników, które mają wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy obszaru. Jej celem jest określenie otoczenia analizowanego obszaru oraz zdefiniowanie jego potencjału. Bada się również interakcje między czynnikami zewnętrznymi a cechami wewnętrznymi. Analiza przeprowadzona zgodnie z powyższą logiką pozwoliła na określenie perspektyw rozwoju obszaru oraz możliwości jego reagowania na zmiany w otoczeniu.

Należy podkreślić, iż analiza SWOT została wypracowana z szerokim udziałem społeczności lokalnej obszaru LSR. W okresie maj - wrzesień 2015 roku zostały przeprowadzone badania ankietowe, których wyniki zostały uwzględnione w procesie formułowania analizy SWOT, a następnie zestawione z wynikami zogniskowanego wywiadu grupowego w zakresie określenia grup defaworyzowanych oraz ich potrzeb. Istotną rolę w procesie formułowania analizy SWOT odegrali przedstawiciele lokalnych środowisk obszaru LSR, którzy wzięli udział w warsztatach strategicznych przeprowadzonych na początku września 2015. Podczas warsztatów zostały wypracowane założenia analizy SWOT w sześciu głównych obszarach życia społeczno-gospodarczego odnoszących się do specyfiki obszaru LSR, tj.: gospodarka, lokalna społeczność, środowisko naturalne, turystyka i rekreacja, dziedzictwo lokalne, infrastruktura. Ostateczny kształt analizy został uzgodniony podczas konsultacji społecznych przeprowadzonych w każdej z gmin obszaru LSR. Analiza SWOT została także poddana konsultacjom internetowym, w celu umożliwienia jak najszerszej grupie mieszkańców wnoszenia uwag i propozycji. Dzięki przeprowadzonym konsultacjom doprecyzowano i uzupełniono elementy diagnozy, zweryfikowano problemy, wskazując na ich przyczyny oraz skutki, jak również uszczegółowiono analizę SWOT. Wyniki prac na tym etapie stanowiły podstawę do rozpoczęcia etapu formułowania celów, przedsięwzięć oraz wskaźników LSR.

Na podstawie analizy strategicznej stwierdzono, iż w przypadku obszaru LGD **wskazana jest strategia agresywna**. Polega ona aktywnym gospodarowaniu posiadanymi zasobami w celu wykorzystania możliwości powstających w otoczeniu. Na obszarze objętym analizą powinno się podjąć aktywność ukierunkowaną na wykorzystanie sposobności pojawiających się w otoczeniu. Obszar analizowany jest w korzystnej sytuacji – posiada wiele atutów umożliwiających wykorzystanie pojawiających się w otoczeniu trendów, mogących poprawić sytuację mieszkańców. Korzystny splot uwarunkowań zewnętrznych może nie trwać długo, stąd konieczne jest podjęcie zdecydowanych działań - niewskazana jest bierność.

Poniżej przedstawiono w formie tabelarycznej zestawienie najważniejszych silnych i słabych stron obszaru oraz głównych szans i zagrożeń jego rozwoju ze szczególnym uwzględnieniem potencjału turystycznego.

Analiza SWOT - wyniki

Mocne strony	Słabe strony
• Obszar atrakcyjny turystycznie i przyrodniczo • Czyste środowisko naturalne – dobry potencjał uzdrowiskowy/ sanatoryjny • Duża powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu • Rosnąca liczba małych i średnich przedsiębiorstw • Spójność turystyczna obszaru LSR • Przygraniczne położenia obszaru • Potencjał rozwoju turystyki związany z Jeziorem Białym • Duża liczba zespołów ludowych i artystycznych • Istnienie obiektów małej infrastruktury turystycznej Istnienie na obszarze tradycyjnych umiejętności (jak, np. plecionkarstwo, tkactwo), które mogą być podstawą działalności gospodarczej oraz promocji produktów lokalnych • Duża liczba obiektów dziedzictwa historyczno-kulturowego • Istnienie wielu organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, potencjał młodych ludzi twórczych,	• Wysoki poziom ubóstwa • Wysoki wskaźnik bezrobocia, w tym wśród osób z grup defaworyzowanych • Słaba aktywizacja zawodowa mieszkańców w tym grup defaworyzowanych powodująca niski poziom kompetencji w zakresie działalności gospodarczej • Emigracja zarobkowa mieszkańców, ujemne saldo migracji • Brak promocji innowacyjnych rozwiązań w biznesie • Słaba jakość infrastruktury technicznej i społecznej utrudniająca dostęp do usług społecznych • Niewystarczająca liczba oraz słaby stan obiektów infrastruktury turystycznej • Utrudniony dostęp do rynków zbytu konkurencyjnych produktów miejscowych • Niewystarczające oznakowanie obiektów i

chętnych do działania • Dostęp do produktów ekologicznych wytwarzanych na obszarze LSR	miejsc dziedzictwa lokalnego oraz atrakcji turystycznych obszaru • Niewystarczająca liczba miejsc noclegowych i gastronomicznych dla turystów poza Jeziorem Białym • Zbyt niska aktywność NGO w zakresie wspierania i angażowania do działania osób z grup defaworyzowanych • Brak spójnej promocji dziedzictwa regionu • Mało inicjatyw związanych z edukacją ekologiczną, ochroną środowiska • Słabe wsparcie dla uzdolnionych twórców ludowych
Szanse	**Zagrożenia**
• Pozyskanie inwestorów z zewnątrz dzięki zwiększeniu atrakcyjności obszaru LGD • Dotacje PROW na rozwój przedsiębiorczości • Powstawanie spółdzielni socjalnych – możliwość wsparcia dla osób wykluczonych • Rozwój innowacyjności w przedsiębiorstwach • Potencjalna możliwość otwarcia rynków zbytu na wschodzie Europy • Efektywne wykorzystanie atrakcyjnych walorów turystycznych • Potencjalna możliwość otwarcia przejść granicznych we Włodawie i w Zbereżu • Utrzymujące się zainteresowanie turystyką wiejską, kulturową i aktywną oraz produktami ekologicznymi • Stosowanie nowych technologii przez mieszkańców w zakresie pozyskiwania energii odnawialnej • Promocja szlaku Greenvelo jako szansa na wypromowanie walorów przyrodniczych i historyczno-kulturowych obszaru LGD • Kontynuowanie dużych cyklicznych imprez kulturalnych o zasięgu ogólnokrajowym i międzynarodowym	• Pogłębiający się spadek aktywności społecznej i gospodarczej spowodowany brakiem zewnętrznego finansowania • Starzenie się społeczeństwa • Niż demograficzny • Zbiurokratyzowane przepisy dotyczące funkcjonowania NGO • Emigracja ekonomiczna ludzi młodych – wyludnianie się obszaru • Zmniejszający się poziom zainteresowania obszarem przez inwestorów • Zbyt szybko zmieniające się przepisy prawa oraz rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej • Niespójna polityka Państwa w zakresie szkolnictwa wyższego/zawodowego i niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy • Obawa przed innowacyjnością • Pogłębiające się zjawisko osłabienia więzi społecznych – izolowanie się członków społeczności lokalnej • Zbyt wysokie wymagania prawne w zakresie wytwarzania i produkcji produktów lokalnych • Zagrożenia dla środowiska naturalnego i przyrody spowodowane niską świadomością ekologiczną mieszkańców • Brak wiary i świadomości mieszkańców w posiadany potencjał turystyczny

Uzasadnienie analizy SWOT w odniesieniu do Diagnozy obszaru LSR

Kluczowym determinantem analizy SWOT jest diagnoza obszaru LSR oraz wynikający z niej potencjał, uwarunkowania problemowe oraz szanse i zagrożenia. Poniżej przedstawiono powiązanie analizy SWOT z konkretnymi częściami diagnozy.

Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy
• Obszar atrakcyjny turystycznie i przyrodniczo	Rozdz. III.6 Rozdz. III.8	• Wysoki poziom ubóstwa	Rozdz. III.5
• Czyste środowisko naturalne – dobry potencjał uzdrowiskowy/ sanatoryjny	Rozdz. III.10	• Wysoki wskaźnik bezrobocia, w tym wśród osób z grup defaworyzwoanych	Rozdz. III.3
• Duża powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu	Rozdz. III.10	• Słaba aktywizacja zawodowa mieszkańców w tym grup defaworyzowanych powodująca niski poziom kompetencji w zakresie działalności gospodarczej	Rozdz. III.3
• Rosnąca liczba małych i średnich przedsiębiorstw	Rozdz. III.2	• Emigracja zarobkowa mieszkańców, ujemne saldo migracji	Rozdz. III.1
• Spójność turystyczna obszaru LSR	Rozdz. III.6	• Brak promocji innowacyjnych rozwiązań w biznesie	Rozdz. III.2
• Przygraniczne położenia obszaru LGD	Rozdz. III.6	• Słaba jakość infrastruktury technicznej i społecznej utrudniająca dostęp do usług społecznych	Rozdz. III.5
• Potencjał rozwoju turystyki związany z Jeziorem Białym	Rozdz. III.8	• Utrudniony dostęp do rynków zbytu konkurencyjnych produktów miejscowych	Rozdz. III.9
• Istnienie na obszarze tradycyjnych umiejętności, które mogą być podstawą działalności gospodarczej oraz promocji produktów lokalnych	Rozdz. III.9	• Niewystarczająca liczba oraz słaby stan obiektów infrastruktury turystycznej oraz niewystarczające oznakowanie obiektów i miejsc dziedzictwa lokalnego	Rozdz. III.5 Rozdz. III.7
• Duża liczba zespołów ludowych i artystycznych	Rozdz. III.4	• Niewystarczająca liczba miejsc noclegowych i gastronomicznych dla turystów poza Jeziorem Białym	Rozdz. III.8
• Istnienie obiektów małej infrastruktury turystycznej	Rozdz. III.8	• Zbyt niska aktywność NGO w zakresie wspierania i angażowania do działania osób z grup defaworyzowanych	Rozdz. III.4
• Duża liczba obiektów dziedzictwa historyczno-kulturowego	Rozdz. III.7	• Brak spójnej promocji dziedzictwa regionu	Rozdz. III.7 Rozdz. III.9
• Istnienie wielu organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, potencjał młodych ludzi twórczych, chętnych do działania	Rozdz. III.4	• Mało inicjatyw związanych z edukacją ekologiczną, ochroną środowiska	Rozdz. III.5
• Dostęp do produktów ekologicznych wytwarzanych na obszarze LSR	Rozdz. III.9	• Słabe wsparcie dla uzdolnionych twórców ludowych	Rozdz. III.9

Szanse	Odniesienie do diagnozy	Zagrożenia	Odniesienie do diagnozy
• Pozyskanie inwestorów z zewnątrz dzięki zwiększeniu atrakcyjności obszaru	Rozdz. III.2 Rozdz. III.8	• Pogłębiający się spadek aktywności społecznej i gospodarczej spowodowany brakiem zewnętrznego finansowania	Rozdz. III.1 Rozdz. III.2
• Dotacje PROW na rozwój przedsiębiorczości	Rozdz. III.2	• Starzenie się społeczeństwa	Rozdz. III.1
• Powstawanie spółdzielni socjalnych – możliwość wsparcia dla osób wykluczonych	Rozdz. III.2	• Niż demograficzny	Rozdz. III.1
• Rozwój innowacyjności w przedsiębiorstwach	Rozdz. III.2	• Zbiurokratyzowane przepisy dotyczące funkcjonowania NGO	Rozdz. III.4
• Potencjalna możliwość otwarcia rynków zbytu na wschodzie Europy	Rozdz. III.2 Rozdz. III.6	• Emigracja ekonomiczna ludzi młodych – wyludnianie się obszaru	Rozdz. III.1
• Efektywne wykorzystanie atrakcyjnych walorów turystycznych	Rozdz. III.7-10	• Zmniejszający się poziom zainteresowania obszarem przez inwestorów	Rozdz. III.2
• Potencjalna możliwość otwarcia przejść granicznych we Włodawie i Zbereżu	Rozdz. III.2 Rozdz. III.6	• Zbyt szybko zmieniające się przepisy prawa oraz rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej	Rozdz. III.2
• Utrzymujące się zainteresowanie turystyką wiejską, kulturową i aktywną oraz produktami ekologicznymi	Rozdz. III.8 Rozdz. III.9	• Niespójna polityka państwa w zakresie szkolnictwa wyższego/ zawodowego i niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy	Rozdz. III.1 Rozdz. III.3
• Stosowanie nowych technologii przez mieszkańców w zakresie pozyskiwania energii odnawialnej	Rozdz. III.10	• Obawa przed innowacyjnością	Rozdz. III.1 Rozdz. III.2
• Promocja szlaku Greenvelo przełoży się na wypromowanie walorów przyrodniczych i historyczno-kulturowych obszaru LGD	Rozdz. III.8	• Pogłębiające się zjawisko osłabienia więzi społecznych – izolowanie się członków społeczności lokalnej	Rozdz. III.5
• Kontynuowanie dużych cyklicznych imprez kulturalnych o zasięgu ogólnokrajowym i międzynarodowym	Rozdz. III.8	• Zbyt wysokie wymagania prawne w zakresie wytwarzania i produkcji produktów lokalnych	Rozdz. III.9
		• Zagrożenia dla środowiska naturalnego i przyrody spowodowane niską świadomością ekologiczną mieszkańców.	Rozdz. III.5
		• Brak wiary i świadomości mieszkańców w posiadany potencjał turystyczny	Rozdz. III.5

Rozdział V Cele i wskaźniki

Celem ogólnym Lokalnej Strategii Rozwoju LGD „Poleska Dolina Bugu" na lata 2014-2020 jest **wzrost konkurencyjności i atrakcyjności oraz równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru LSR.** W ramach celu ogólnego sformułowano następujące cele szczegółowe:

1. Wspieranie przedsiębiorczości na obszarze LSR
2. Wzmocnienie funkcji turystycznej obszaru LSR
3. Poprawa warunków życia mieszkańców oraz wspieranie włączenia społecznego i aktywizacja mieszkańców na obszarze LSR.

Uzasadnieniem formuły celu ogólnego oraz celów szczegółowych są wyniki opracowanej diagnozy obszaru LSR, analizy SWOT oraz przeprowadzonych konsultacji społecznych z zastosowaniem różnych metod partycypacyjnych. Dodatkowo podkreślić także należy fakt, iż tak sformułowane cele wpisują się w polityki publiczne prowadzone przez samorządy gminne obszaru LSR, zawarte w ich dokumentach strategicznych. W większości strategii gminnych jest mowa o rozwoju gospodarczo - społecznym na poziomie celów ogólnych lub szczegółowych LSR. Przeprowadzona diagnoza obszaru oraz analiza SWOT wskazała na główne czynniki rozwojowe obszaru LSR oraz obszary problemowe wymagające określonej interwencji z uwzględnieniem istniejących szans i zagrożeń. Zdiagnozowany potencjał rozwojowy obszaru LSR jest zdeterminowany głównie atrakcyjnością turystyczną, walorami środowiskowo - krajobrazowymi oraz aktywnością społeczności lokalnej. Jednocześnie istniejąca sytuacja społeczno - ekonomiczna obszaru uniemożliwia efektywne wykorzystanie tego potencjału do poprawy warunków życia i rozwoju lokalnej gospodarki. Do tego dochodzą czynniki zewnętrzne wpływające negatywnie na potencjał rozwojowy i przynoszące niekorzystne następstwa istniejących problemów społeczno - gospodarczych, takie jak: migracje, niski poziom inwestycji zewnętrznych. Podstawowym zatem zadaniem w procesie kreowania rozwoju lokalnego tego obszaru jest efektywne wykorzystanie istniejących zasobów i potencjału przy aktywnym włączeniu lokalnej społeczności w ten proces.

Proces formułowania celów oraz wskaźników ich realizacji opierał się głównie o wyniki przeprowadzonej diagnozy i analizy SWOT oraz wnioski i uwagi sformułowane przez społeczność lokalną w procesie konsultacji społecznych. **W ramach etapu formułowania celów i wskaźników LSR zastosowano cztery metody partycypacyjne** –szerzej w Rozdziale II LSR.

Zaplanowane w LSR przedsięwzięcia stanowią uszczegółowienie celu ogólnego i celów szczegółowych. Bezpośrednio odnoszą się do istniejących zasobów i potencjału obszaru, jak również stanowią szansę na zniwelowanie jego słabych stron. **Szczegółowe powiązanie zaplanowanych celów oraz przedsięwzięć zostało zaprezentowane w Matrycy logicznej powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników.** Pierwsza kolumna odnosi się do diagnozy obszaru LSR, kolumny 2-7 dotyczą części strategicznej, natomiast kolumna ostatnia wskazuje na powiązanie z analizą SWOT.

Tabela nr 18. Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT raz celów i wskaźników

Zidentyfikowana problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny 1	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne P – pozytywne N - negatywne
Niski poziom dochodów mieszkańców spowodowany niskim rozwojem przedsiębiorczości i słabnącą aktywnością gospodarczą mieszkańców obszaru	**Wzrost konkurencyjności i atrakcyjności oraz równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru LSR**	Wspieranie przedsiębiorczości na obszarze LSR	Tworzenie nowych przedsiębiorstw	Operacje polegające na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa przez osoby z grup defaworyzowanych	Utworzone miejsca pracy (ogółem)	Wzrost (rozwój) przedsiębiorczości	**P:** Dotacje PROW na rozwój przedsiębiorczości **N:** Zbyt szybko zmieniające się przepisy prawa
			Rozwijanie istniejących przedsiębiorstw	Operacje polegające na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa			**P:** Rozwój innowacyjności w przedsiębiorstwach **N:** Zmniejszający się poziom zainteresowania obszarem przez inwestorów
			Aktywizacja zawodowa oraz wzrost kompetencji osób z grup defaworyzowanych w kierunku przedsiębiorczości	Szkolenia skierowane do przedstawicieli grup defaworyzowanych	Osoby z grup defaworyzowanych przeszkolone z wynikiem pozytywnym		**P:** Potencjalna możliwość otwarcia przejść granicznych we Włodawie i Zbereżu **N:** Niż demograficzny, starzenie się społeczeństwa
Niewystarczające wykorzystanie potencjału turystycznego i słaba jakość infrastruktury turystyki		Wzmocnienie funkcji turystycznej obszaru LSR	Rozwój infrastruktury turystycznej obszaru	Nowe lub zmodernizowane obiekty infrastruktury turystycznej	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej	Zmniejszenie migracji	**P:** Efektywne wykorzystanie atrakcyjnych walorów turystycznych **N:** Brak wiary i świadomości mieszkańców w posiadany potencjał turystyczny

			Promocja obszaru LSR w oparciu o potencjał turystyczny i zasoby przyrodniczo - kulturowe	Wydane materiały informacyjno-promocyjne	Liczba odbiorców działań promocyjnych		**P:** Utrzymujące się zainteresowanie turystyką wiejską, kulturową i aktywną oraz produktami ekologicznymi **N:** Brak wiary i świadomości mieszkańców w posiadany potencjał turystyczny
				Zrealizowane projekty współpracy w tym projekty współpracy międzynarodowej	Liczba projektów skierowane do przedsiębiorców i grup defaworyzowanych	Zmniejszenie migracji Wzrost (rozwój) przedsiębiorczości	
			Rozwój przedsiębiorczości związanej z turystką	Wsparte działalności gospodarcze w zakresie usług turystycznych	Liczba utworzonych miejsc pracy w branży turystycznej (ogółem)		**P:** Promocja szlaku Greenvelo przełoży się na wypromowanie walorów przyrodniczych i historyczno-kulturowych obszaru LGD **N:** Obawa przed innowacyjnością
Niezadowalające warunki życia mieszkańców spowodowane słabej jakości infrastrukturą, niewystarczającym wsparciem osób wykluczonych oraz niską aktywnością społeczną na obszarze LSR	**Wzrost konkurencyjności i atrakcyjności oraz równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru LSR**	Poprawa warunków życia mieszkańców oraz wspieranie włączenia społecznego i aktywizacja mieszkańców na obszarze LSR	Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej służącej inicjatywom lokalnym	Nowe lub zmodernizowane obiekty infrastruktury rekreacyjnej	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury rekreacyjnej	Zmniejszenie migracji	**P:** Utrzymujące się zainteresowanie turystyką wiejską, kulturową i aktywną oraz produktami ekologicznymi **N:** Niż demograficzny
			Działania informacyjne, szkoleniowe oraz aktywizujące prowadzone przez LGD	Spotkania informacyjno-konsultacyjne z mieszkańcami	Liczba odbiorców działań informacyjnych i aktywizujących w zakresie wdrażania LSR		**P:** Kontynuowanie dużych cyklicznych imprez kulturalnych o zasięgu ogólnokrajowym i międzynarodowym **N:** Pogłębiające się zjawisko osłabienia więzi społecznych – izoowanie się członków społeczności lokalnej
				Liczba podmiotów, którym udzielono	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim		**P:** Dotacje PROW na rozwój przedsiębiorczości **N:** Zbyt szybko zmieniające

				indywidualnego doradztwa	udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w Biurze LGD		się przepisy prawa oraz rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej, Pogłębiający się spadek aktywności społecznej i gospodarczej spowodowany brakiem zewnętrznego finansowania
				Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD			
			Wsparcie działalności artystycznej lokalnych zespołów z obszaru LGD	Wsparte zespoły artystyczne	Liczba nowych występów wprowadzonych do repertuaru doposażonych zespołów artystycznych		**P:** Utrzymujące się zainteresowanie turystyką wiejską, kulturową i aktywną oraz produktami ekologicznymi **N:** Pogłębiające się zjawisko osłabienia więzi społecznych – izolowanie się członków społeczności lokalnej
			Popularyzowanie innowacyjnych przedsięwzięć w tym dobrych praktyk związanych z ochroną środowiska zapobiegających zmianom klimatycznym	Kampanie proekologiczne	Liczba odbiorców kampanii na temat innowacyjnych przedsięwzięć w tym dobrych praktyk związanych z ochroną środowiska zapobiegających zmianom klimatycznym		**P:** Stosowanie nowych technologii przez mieszkańców w zakresie pozyskiwania energii odnawialnej **N:** Zagrożenia dla środowiska naturalnego i przyrody spowodowane niską świadomością ekologiczną mieszkańców.

Zgodność celów z celami programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR

Cel główny oraz cele szczegółowe LSR są zgodne z celami przekrojowymi oraz Priorytetami Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020. Cele przekrojowe PROW na lata 2014 – 2020 to: **innowacyjność, przeciwdziałanie zmianom klimatu, ochrona środowiska.** Zgodność celów LSR z celami przekrojowymi PROW wynika przede wszystkim ze specyfiki planowanych do realizacji przedsięwzięć oraz procesu ich wyboru. Zaplanowano zatem przedsięwzięcie związane z popularyzowaniem innowacyjnych przedsięwzięć w tym dobrych praktyk związanych z ochroną środowiska zapobiegających zmianom klimatycznym. Dodatkowo kryterium innowacyjności zostało zawarte w katalogu kryteriów oceny i wyboru operacji. Zgodność celów LSR odnosi się także do następujących priorytetów PROW:

1. Promowanie efektywnego gospodarowania zasobami i wspieranie przechodzenia w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmianę klimatu.
2. Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich.

Cele zaplanowane w LSR przekładają się także na działania zmierzające do zrównoważonego rozwoju obszaru i wyrównania istniejących dysproporcji, w myśl celów dla RLKS zawartych w Umowie Partnerskiej z dnia 21 maja 2014 r. tj.: poprawa spójności społecznej i terytorialnej oraz zrównoważony rozwój danego obszaru poprzez lepszą mobilizację na szczeblu lokalnym.

Źródła finansowania celów

Źródłem finansowania realizacji celów określonych w LSR jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem

Cel szczegółowy 1.1 Wspieranie przedsiębiorczości na obszarze LSR	
P.1.1.1	**Tworzenie nowych przedsiębiorstw**
Sposób realizacji	
Przedsięwzięcie będzie realizowane poprzez konkurs w ramach poddziałania 19.2. z zakresu: *Rozwój przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym LSR-podejmowanie działalności gospodarczej*. Wsparcie będzie miało formę premii. Przewiduje się przyznanie 22 premie w wys. 80 tys. zł. (łączna pula wsparcia: 1 760 000,00 zł.) Przedsięwzięcie dedykowane jest przedstawicielom grup defaworyzowanych, którzy jako wnioskodawcy premiowani są w kryteriach wyboru.	
Uzasadnienie	
Przedsięwzięcie ukierunkowane na wsparcie podejmowania działalności gospodarczej ma swoje uzasadnienie w wynikach diagnozy obszaru oraz konsultacji społecznych, w których wskazuje się jako największy problem obszaru – wysokie bezrobocie i słabą sytuację gospodarczą obszaru. Przedsięwzięcia z budżetem w łącznej kwocie 1 760 000,00 zł **jest dedykowane grupom defaworyzowanym,** w rozumieniu zapisów umowy ramowej.	
P.1.1.2	**Rozwijanie istniejących przedsiębiorstw**
Sposób realizacji	
Przedsięwzięcie będzie realizowane w formie konkursu w ramach poddziałania 19.2 z zakresu: *Rozwój przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym LSR – rozwój działalności gospodarczej*. Wsparcie będzie miało formę refundacji poniesionych kosztów związanych z rozwojem istniejącego przedsiębiorstwa, w zakresie rodzajów działalności dopuszczalnych do wsparcia zgodnie z rozporządzeniem o wdrażaniu LSR – z wyłączeniem rodzajów działalności objętych wsparciem w ramach przedsięwzięcia 1.2.3 Rozwój przedsiębiorczości związanej z turystyką. Przewiduje się dofinansowanie szacunkowo 5 projektów wsparciem finansowym o średniej szacunkowej wartości: 200 tys. zł. Łączna pula środków: 1 000 000,00 zł.	
Uzasadnienie	
Przedsięwzięcie ukierunkowane na wsparcie rozwoju działalności gospodarczej ma swoje uzasadnienie w wynikach diagnozy obszaru oraz konsultacji społecznych, w których wskazuje się jako największy problem obszaru – wysokie bezrobocie i słabą sytuację gospodarczą obszaru.	

P.1.1.3	**Aktywizacja zawodowa oraz wzrost kompetencji osób z grup defaworyzowanych w kierunku przedsiębiorczości**

Sposób realizacji

Przedsięwzięcie będzie realizowane w ramach Poddziałania 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji. W ramach przedsięwzięcia planuje się organizację przez LGD 2 szkoleń dla przedstawicieli grup defaworyzowanych zamieszkałych na obszarze LSR w zakresie: aktywizacji zawodowej w kierunku podjęcia zatrudnienia, przekwalifikowania się, oraz podejmowania działalności gospodarczej. Przedsięwzięcia z budżetem w łącznej kwocie 40 tys. zł **jest dedykowane grupom defaworyzowanym,** w rozumieniu zapisów umowy ramowej.

Uzasadnienie

Uzasadnieniem przedsięwzięcia są wyniki konsultacji społecznych oraz diagnozy i analizy SWOT, w których wskazuje się istotne problemy: niewystarczającą ofertę szkoleniową w kierunkach branżowych oraz w zakresie podejmowania działalności gospodarczej, słabą aktywizację zawodową osób bezrobotnych, słabą ofertę dla osób zmuszonych do zmiany kwalifikacji zawodowych.

Cel szczegółowy 1.2 Wzmocnienie funkcji turystycznej obszaru LSR

P.1.2.1	**Rozwój infrastruktury turystycznej obszaru**

Sposób realizacji

Przedsięwzięcie będzie realizowane w formie konkursu w ramach poddziałania 19.2 poprzez wsparcie projektów z zakresu rozwoju infrastruktury turystycznej obszaru. Beneficjentami wsparcia będą jednostki sektora finansów publicznych oraz stowarzyszenia. Wsparcie będzie miało formę refundacji poniesionych kosztów związanych z budową nowych lub modernizacją istniejących obiektów infrastruktury turystycznej. Planuje się dofinansowanie szacunkowo 3 obiektów infrastruktury turystycznej, na łączną kwotę 380 000,00 zł.

Uzasadnienie

Uzasadnieniem planowanego przedsięwzięcia są wyniki konsultacji społecznych, analizy danych statystycznych oraz diagnozy i analizy SWOT. Przedsięwzięcie ma za zadanie zniwelować problem zdefiniowany jako zbyt mała liczba obiektów infrastruktury turystycznej oraz słaby stan techniczny istniejących obiektów.

P.1.2.2	**Promocja obszaru LSR w oparciu o potencjał turystyczny i zasoby przyrodniczo - kulturowe**

Sposób realizacji

Przedsięwzięcie będzie realizowane w formie w formie projektu współpracy w ramach poddziałania 19.3 oraz w formie Aktywizacji LGD w ramach poddziałania 19.4. W ramach projektu współpracy planuje się realizację dwóch projektów: projekt współpracy międzynarodowej z zakresu promocji turystyki przyrodniczej oraz krajowy projekt współpracy z zakresu kultywowania i promocji dziedzictwa kulinarnego obszaru LSR. Łączny budżet na realizację projektów współpracy: 114 tys. zł. W ramach aktywizacji prowadzonej przez LGD przewiduje się wydawanie materiałów informacyjno-promocyjnych dotyczących obszaru LSR, na kwotę 50 tys. zł

Uzasadnienie

Uzasadnieniem planowanego przedsięwzięcia są wyniki konsultacji społecznych oraz diagnozy i analizy SWOT. Jednym z istotnych zdiagnozowanych problemów obszaru LSR obniżającym jego konkurencyjność jest słaba promocja. Przewiduje się, iż zrealizowanie zakładanych operacji przyczyni się do poprawy wizerunku obszaru oraz podniesienia jego atrakcyjności turystycznej, gospodarczej i inwestycyjnej. Skutkiem realizacji przedsięwzięcia będzie także zacieśnienie współpracy oraz wymiana dobrych praktyk z innymi LGD.

P.1.2.3	**Rozwój przedsiębiorczości związanej z turystką**

Sposób realizacji

Przedsięwzięcie będzie realizowane w formie konkursu w ramach poddziałania 19.2 poprzez wsparcie projektów z zakresu Rozwój przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym LSR – rozwój działalności gospodarczej. Wsparcie będzie miało formę refundacji poniesionych kosztów związanych z rozwojem istniejącego przedsiębiorstwa w dziedzinie turystyki, w szczególności w zakresie usług noclegowych na obszarze LSR, gastronomicznych w obszarze Jeziora Białego oraz Jeziora Glinki, rekreacyjnych dla turystów (w obrębie sekcji PKD 2007: I, N, P, R): 55.10.Z, 55.30.Z, 55.20.Z, 56.10.A, 56.10.B, 56.21.Z, 56.29.Z, 56.30.Z, 77.21.Z, 85.51.Z, 93.19.Z, 93.29.Z. Przewiduje się zrealizowanie 3 operacji na łączną kwotę 560 tys. zł.

Uzasadnienie
Przedsięwzięcie ukierunkowane na wsparcie rozwoju działalności gospodarczej ma swoje uzasadnienie w wynikach diagnozy obszaru oraz konsultacji społecznych, w których wskazuje się jako największy problem obszaru – wysokie bezrobocie, słabą sytuację gospodarczą obszaru oraz niewystarczającą infrastrukturę turystyczną, w szczególności w zakresie miejsc noclegowych, punktów gastronomicznych oraz obiektów rekreacyjnych.
Cel szczegółowy 1.3 Poprawa warunków życia mieszkańców oraz wspieranie włączenia społecznego i aktywizacja mieszkańców na obszarze LSR
P.1.3.1 Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej służącej inicjatywom lokalnym
Sposób realizacji
Przedsięwzięcie będzie realizowane w formie konkursu w ramach poddziałania 19.2 poprzez wsparcie projektów z zakresu rozwoju infrastruktury rekreacyjnej obszaru. Beneficjentami wsparcia będą jednostki sektora finansów publicznych oraz stowarzyszenia. Wsparcie będzie miało formę refundacji poniesionych kosztów związanych z tworzeniem nowych lub modernizacją istniejących obiektów infrastruktury rekreacyjnej. Planuje się dofinansowanie budowy lub modernizacji 16 obiektów na łączną kwotę 1 750 tys. zł.
Uzasadnienie
Uzasadnieniem planowanego przedsięwzięcia są wyniki konsultacji społecznych, analizy danych statystycznych oraz diagnozy i analizy SWOT. Wyniki przeprowadzonych analiz wskazują na niezadowalające warunki życia mieszkańców i niską atrakcyjność infrastruktury rekreacyjnej, która jest niedoinwestowana i słabo wyposażona. Wpływa to na wzrost niezadowolenia z warunków życia społecznego mieszkańców oraz przekłada się na zwiększone migracje ludzi młodych.
1.3.2 Działania informacyjne, szkoleniowe oraz aktywizujące prowadzone przez LGD
Sposób realizacji
Przedsięwzięcie będzie realizowane w ramach Poddziałania 19.4 Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji. W ramach przedsięwzięcia planuje się realizację działań polegające na prowadzeniu spotkań informacyjno-konsultacyjnych z mieszkańcami obszaru LSR (aktywizacja), prowadzenie szkoleń dla mieszkańców obszaru i pracowników organów LGD (koszty bieżące), udzielanie doradztwa przez Biuro LGD dla mieszkańców obszaru – wnioskodawców (koszty bieżące). Łączny budżet przewidziany na to przedsięwzięcie w ramach aktywizacji wynosi 10 tys. zł. Łączny budżet przewidziany na to przedsięwzięcie w ramach kosztów bieżących wynosi 1 277 500,00 zł, choć w kwocie tej mieszczą się - oprócz wydatków związanych z finansowaniem szkoleń – wszystkie pozostałe wydatki w ramach kosztów bieżących związane z funkcjonowaniem Biura LGD, nie tylko w zakresie doradztwa, ale również w zakresie prowadzenia naborów wniosków w ramach wdrażania LSR, realizacji projektu współpracy, realizacji i rozliczenia operacji własnej LGD.
Uzasadnienie
Efektywne wdrażanie LSR oraz realizacja zakładanych celów z zakresu aktywizacji mieszkańców, informacji i promocji wymaga funkcjonowania Biura LGD pracującego co najmniej 40 godz. tygodniowo, świadczenia pracy przez wykwalifikowanych pracowników Biura (nie mniej niż 2 osób zatrudnionych na pełny etat) oraz funkcjonowania kompetentnej Rady, cyklicznie szkolonej z zakresu procedury wyboru i oceny operacji w ramach wdrażania LSR.
1.3.3 Wsparcie działalności artystycznej lokalnych zespołów z obszaru LGD
Sposób realizacji
Przedsięwzięcie będzie realizowane w formie konkursu w ramach poddziałania 19.2 poprzez wsparcie działalności artystycznej lokalnych zespołów z obszaru LSR. Beneficjentami wsparcia będą w szczególności stowarzyszenia oraz publiczne instytucje kultury. Wsparcie będzie miało formę refundacji poniesionych kosztów związanych z doposażaniem zespołów artystycznych. Planuje się dofinansowanie łącznie 3 operacji na łączną kwotę 200 000 zł.
Uzasadnienie
Wyniki przeprowadzonej analizy SWOT oraz diagnozy i konsultacji społecznych wskazały na problem niedoinwestowania lokalnych zespołów artystycznych. Na obszarze LSR funkcjonuje wiele zespołów pieśni i tańca, nawiązujących do tradycji miejscowych jak również regionalnych i narodowych. W zespołach tych działają osoby w każdym wieku – seniorzy, osoby młode, młodzież i dzieci. Wsparcie tych inicjatyw jest

ważne przez wzgląd na jego wielopokoleniowe zaangażowanie. Doposażenie w stroje zespołów dziecięcych i młodzieżowych podniesie satysfakcję z realizowanych w zespołach działań artystycznych oraz zwiększy oddziaływanie promocyjne wystąpień i prezentacji zespołów.	
1.3.4	**Popularyzowanie innowacyjnych przedsięwzięć w tym dobrych praktyk związanych z ochroną środowiska zapobiegających zmianom klimatycznym**
Sposób realizacji	
Przedsięwzięcie będzie realizowane w formie operacji własnej w ramach poddziałania 19.2. Planuje się wsparcie przedsięwzięcia polegającego na organizacji kampanii proekologicznej promującej innowacyjne przedsięwzięcia (dobre praktyki) z zakresu ochrony środowiska i przeciwdziałania zmianom klimatycznym. Odbiorcami operacji będą wszyscy mieszkańcy obszaru LSR. Kwota wsparcia: 50 tys. zł.	
Uzasadnienie	
Uzasadnieniem planowanego przedsięwzięcia są wyniki konsultacji społecznych, analizy danych statystycznych oraz diagnozy i analizy SWOT. Wyniki przeprowadzonych analiz wskazują niską świadomość ekologiczną mieszkańców, słabą promocję odnawialnych źródeł energii, a jednocześnie duże zainteresowanie społeczności lokalnej OZE. Realizacja przedsięwzięcia ma przyczynić się podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru, a przez to wpłynąć na zwiększenie dbałości o przyrodę, środowisko naturalne oraz własne miejsce zamieszkania (segregacja odpadów), jak również do zmniejszenia negatywnych skutków zmian klimatycznych (ograniczenie emisji zanieczyszczeń do środowiska, zmniejszenie zużycia energii).	

Specyfikacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych wraz z uzasadnieniem wyboru konkretnego wskaźnika w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć.

Wskaźniki realizacji celów ogólnych, celów szczegółowych oraz przedsięwzięć zostały opisane w Tabeli nr 19. Ich wybór został dokonany przede wszystkim w oparciu o przeprowadzone konsultacje społeczne oraz prace Grupy Roboczej. Dodatkowo podstawą wyboru wskaźników był katalog wskaźników określonych dla PROW 2014-2020.

Źródłem pozyskania danych do pomiaru wskaźników będą dane GUS, sprawozdania beneficjentów oraz dane LGD, zgodnie z informacjami zawartymi w tabeli Plan działania stanowiącej zał. nr 3 do LSR Dane będą monitorowane przez Biuro LGD oraz poddawane okresowej ewaluacji, zgodnie z informacjami zawartymi w Procedurze monitoringu i ewaluacji, stanowiącej zał. nr 2 do LSR

Stan początkowy wskaźników produktu i rezultatu będzie co do zasady wynosił „0" ponieważ przyjęto statyczne wskaźniki produktu i rezultatu ze względu na charakter planowanych do realizacji działań w ramach wdrażania LSR. Wskaźniki oddziaływania odnoszą się do danych statystycznych dostępnych w publikatorze GUS na stronie internetowej http://stat.gov.pl/bdl, skąd będą brane dane dotyczące stanu początkowego wskaźnika oraz stanu na rok 2027 (rok docelowy). Stan początkowy wskaźników oddziaływania przyjęto na rok 2014, ponieważ na dzień przyjęcia LSR są to najaktualniejsze dane opublikowane przez GUS.

Stan docelowy wskaźnika – stan docelowy wskaźników produktu i rezultatu będzie mierzony w oparciu o źródła pomiaru wskazane w tabeli nr 19 Cele i wskaźniki LSR.

Tabela nr 19. Tabela celów, przedsięwzięć i wskaźników Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu”

Tabela celów, przedsięwzięć i wskaźników Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu”						
1	CEL OGÓLNY	**Wzrost konkurencyjności i atrakcyjności oraz równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru LSR**				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Wspieranie przedsiębiorczości na obszarze LSR				
1.2		Wzmocnienie funkcji turystycznej obszaru LSR				
1.3		Poprawa warunków życia mieszkańców oraz wspieranie włączenia społecznego i aktywizacja mieszkańców na obszarze LSR				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	jednostka miary	stan początkowy 2014 rok	Plan 2027 rok	źródła danych/ sposób pomiaru
W 1.1	Wskaźnik przedsiębiorczości		Podmioty gospodarki narodowej/10 000 mieszkańców	668	824	GUS
W 1.2	Wskaźnik migracji		Saldo migracji	-80	-80	GUS
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2022 rok	źródła danych/ sposób pomiaru
W 1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		Szt.	0	31	Ankiety monitorujące/ Dane LGD
	Liczba osób z grup defaworyzowanych przeszkolonych z wynikiem pozytywnym		osoba	0	100	Sprawozdanie LGD
W 1.2	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej		osoba	0	10 000	Ankiety monitorujące /Dane LGD
	Liczba odbiorców działań promocyjnych		osoba	0	20 000	Dane LGD
	Liczba projektów skierowanych do przedsiębiorców i grup defaworyzowanych		Szt.	0	2	Ankiety monitorujące /Dane LGD
	Liczba utworzonych miejsc pracy w branży turystycznej (ogółem)		Szt.	0	3	Ankiety monitorujące/ Dane LGD
W 1.3	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury rekreacyjnej		osoba	0	800	Ankiety monitorujące /Dane LGD

	Liczba odbiorców działań informacyjnych i aktywizujących w zakresie wdrażania LSR	osoba	0	20 000	Sprawozdanie LGD	
	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w Biurze LGD	osoba	0	30	Sprawozdania LGD	
	Liczba nowych występów wprowadzonych do repertuaru doposażonych zespołów artystycznych	Szt.	0	3	Ankiety monitorujące /Dane LGD	
	Liczba odbiorców kampanii na temat innowacyjnych przedsięwzięć w tym dobrych praktyk związanych z ochroną środowiska zapobiegających zmianom klimatycznym	osoba	0	20 000	Ankiety monitorujące/ Sprawozdanie LGD	

PRZEDSIĘWZIĘCIA		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródła danych/ sposób pomiaru
						początkowa 2015 rok	końcowa 2022 rok	
1.1.1	Tworzenie nowych przedsiębiorstw	Grupy defaworyzowane	Konkurs	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa przez osoby z grup defaworyzowanych	Szt.	0	22	Ankiety monitorujące/ Dane LGD CEIDG
1.1.2	Rozwijanie istniejących przedsiębiorstw	Przedsiębiorcy	Konkurs	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Szt.	0	5	Ankiety monitorujące/ Dane LGD
1.1.3	Aktywizacja zawodowa oraz wzrost kompetencji osób z grup defaworyzowanych w kierunku przedsiębiorczości	Grupy defaworyzowane	Aktywizacja	Liczba szkoleń skierowanych do przedstawicieli grup defaworyzowanych	Szt.	0	2	Sprawozdanie LGD
1.2.1	Rozwój infrastruktury	Jednostki sektora finansów publicznych,	Konkurs	Liczba nowych lub zmodernizowanych	Szt.	0	3	Ankiety monitorujące/

	turystycznej obszaru	stowarzyszenia		obiektów infrastruktury turystycznej				Dane LGD
1.2.2	Promocja obszaru LSR w oparciu o potencjał turystyczny i zasoby przyrodniczo - kulturowe	LGD, przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane	Projekt współpracy	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	Szt.	0	2	Sprawozdanie LGD
		Odbiorcy spoza obszaru LSR, turyści	Aktywizacja	Liczba wydanych materiałów informacyjno-promocyjnych	rodzaj	0	20	Protokoły odbioru
1.2.3	Rozwój przedsiębiorczości związanej z turystką	przedsiębiorcy	Konkurs	Liczba wspartych działalności gospodarczych w zakresie usług turystycznych	Szt.	0	3	Ankiety monitorujące/ Dane LGD
1.3.1	Rozwój ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej służącej inicjatywom lokalnym	Jednostki sektora finansów publicznych, stowarzyszenia, koło łowieckie	Konkurs	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	Szt.	0	16	Ankiety monitorujące/ Dane LGD
1.3.2	Działania informacyjne, szkoleniowe oraz aktywizujące prowadzone przez LGD	Mieszkańcy obszaru LSR	Aktywizacja	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych z mieszkańcami	Szt.	0	15	Sprawozdanie LGD
		Mieszkańcy obszaru LSR	Koszty bieżące	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Szt.	0	50	Ewidencja udzielonego doradztwa
		Członkowie organów LGD	Koszty bieżące	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	Osobodzień	0	32	Lista uczestników szkoleń

		Pracownicy LGD	Koszty bieżące	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	Osobodzień	0	20	Lista uczestników szkoleń
1.3.3	Wsparcie działalności artystycznej lokalnych zespołów z obszaru LGD	Stowarzyszenia, fundacje, publiczne instytucje kultury	Konkurs	Liczba wspartych zespołów artystycznych	Szt.	0	3	Ankiety monitorujące/ Dane LGD
1.3.4	Popularyzowanie innowacyjnych przedsięwzięć w tym dobrych praktyk związanych z ochroną środowiska zapobiegających zmianom klimatycznym	Mieszkańcy obszaru LGD	Projekt własny LGD	Liczba kampanii proekologicznych	Szt.	0	1	Ankiety monitorujące/ Sprawozdanie LGD
SUMA						0	205	

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Ogólna charakterystyka przyjętych rozwiązań instytucjonalno – formalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania procedur ich kluczowe cele i założenia

Lokalna Grupa Działania opracowała niedyskryminujące i przejrzyste procedury wyboru oraz obiektywne kryteria wyboru operacji, które pozwalają uniknąć konfliktu interesów, gwarantują, że mniej niż 30% głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów będących instytucjami publicznymi. Procedury wyboru operacji oraz kryteria wyboru ustalane zostały w oparciu o wskazane wcześniej problemy, przedsięwzięcia, cele i wskaźniki. Przygotowanie zasad odnoszących się do wyboru operacji ściśle na podstawie wyżej wymienionych elementów zapewnia spójność w ramach całej LSR i gwarantuje, że wybrane zostaną jedynie te operacje, które faktycznie przyczyniają się do realizacji strategii.
W ramach realizacji LSR na lata 2014 – 2020 LGD „Poleska Dolina Bugu" będzie działała m. in. poprzez:

- upowszechnianie założeń LSR;
- upowszechnianie informacji o warunkach i zasadach udzielania pomocy w ramach LSR 2014-2020, kryteriach wyboru projektów oraz zasadach naborów;
- ogłaszanie i prowadzenie naborów wniosków z obszaru działania LGD;
- świadczenia doradztwa wnioskodawcom ubiegającym się o pomoc;
- aktywizację zawodową mieszkańców z grup defaworyzowanych w kierunku przedsiębiorczości.
- realizację projektu współpracy,
- realizację operacji własnej LGD.

Beneficjenci z terenu LGD mogą wnioskować o pomoc w ramach LSR, na operacje w zakresie:

1. Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR
   - podejmowanie działalności gospodarczej;
   - rozwijanie działalności gospodarczej.
2. Wzmocnienie funkcji turystycznej obszaru poprzez rozwój ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej, rozwój przedsiębiorczości związanej z turystyką, promocję obszaru w oparciu o jego zasoby, w tym produktów lub usług lokalnych.
3. Poprawy warunków życia mieszkańców oraz wspieranie włączenia społecznego i aktywizację mieszkańców na obszarze LSR poprzez rozwój niekomercyjnej infrastruktury rekreacyjnej służącej inicjatywom lokalnym oraz wsparcie działalności artystycznej lokalnych zespołów z obszaru LGD.
4. Mieszkańcy obszaru LSR będą również beneficjentami działań, zaplanowanych przez LGD w ramach aktywizacji w zakresie wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych oraz aktywizację zawodową mieszkańców w tym osób z grup defaworyzowanych w kierunku przedsiębiorczości.

Wnioski kwalifikujące się do udzielenia pomocy w ramach wdrażania LSR, mogą dotyczyć tylko działań i projektów zgodnych z LSR. Ich realizacja powinna prowadzić do tworzenia nowych miejsc pracy, wspierania grup defaworyzowanych, pozytywnie oddziaływać na środowisko, być zgodna z innymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi danego obszaru oraz wyróżniać się innowacyjnością, przyczyniając się do poprawy ogólnej jakości życia mieszkańców na obszarze LGD.

W celu sprawnej, przejrzystej i niedyskryminującej realizacji LSR – LGD opracowała następujące procedury szczegółowo regulujące kluczowe kwestie związane z wdrażaniem LSR:

1. Procedura wyboru i oceny operacji w ramach wdrażania LSR wraz z kryteriami wyboru;
2. Procedura wyboru i oceny operacji własnych LGD.

Rada LGD obraduje w składzie 8 osobowym na podstawie Regulaminu Pracy Rady Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu". W decyzjach Rady w sprawie oceny i wyboru operacji do dofinansowania w ramach wdrażania LSR, żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49 % praw głosu, z zastrzeżeniem, że sektor publiczny posiada mniej niż 30% praw głosu. Spełnianie powyższych warunków będzie podlegało weryfikacji zgodnie z Regulaminem Pracy Rady przed każdym posiedzeniem Rady i odnotowywaniu w protokole oraz w rejestrze interesów. Członkowie Rady, wobec których stwierdzone zostały powiązania z Wnioskodawcą, podlegają wykluczeniu z oceny i z udziału w głosowaniu nad wyborem tego projektu do dofinansowania. Z wykluczeniem z głosowania nad projektem wiąże się opuszczenie przez Członka Rady sali obrad Rady na czas

tego głosowania. Dodatkowo Członek Rady podpisuje deklarację bezstronności i poufności obligatoryjnie przed przystąpieniem do oceny wniosku, w stosunku do którego nie stwierdził powiązania z wnioskodawcą.

Przyjęte przez LGD procedury są:

- zgodne z przepisami obowiązującymi dla RLKS, niedyskryminujące, przejrzyste.
- pozwalające uniknąć ryzyka konfliktu interesów (zawierają wzory deklaracji bezstronności i poufności oraz przewidują prowadzenie rejestru interesów członków Rady), przewidują zachowanie parytetu sektorowego.
- regulują sytuacje szczególne, jak np. zasady postępowania w przypadku przyznania dwóm lub więcej wnioskom jednakowej liczby punktów, odwołanie Członka Rady przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia z powodu uporczywego naruszania przez Członka Rady zapisów Statutu, Regulaminu Pracy Rady lub uporczywego niewywiązywania się z obowiązków Członka Rady, zapewniają stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru oraz określają tryb odwołania się wnioskodawców od rozstrzygnięć Rady w sposób zapewniający możliwość skutecznego złożenia odwołania;
- przyjęte procedury pozwalają uniknąć rozbieżnych ocen w ramach kryteriów, procedury uwzględniają kontrolę formalną kart oceny dokonywaną przez Sekretarza Rady, który czuwa nad prawidłowym przebiegiem procesu oceny i wyboru, zgodności formalnej oraz prawidłowości wypełnienia kart oceny.

Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru z uwzględnieniem powiązań z diagnozą celami i wskaźnikami oraz wskazanie innowacyjności w kryteriach wyboru

Kryteria wyboru ustalane zostały mając na uwadze wskazane na etapie diagnozy problemy, a następnie sformułowane przedsięwzięcia, cele i wskaźniki. Kryteria wyboru operacji do poszczególnych przedsięwzięć zostały zaproponowane przez Grupą Roboczą ds. LSR z uwzględnieniem wytycznych PROW na lata 2014-2020 oraz Ustawy o RLKS. Następnie kryteria zostały skonsultowane z lokalną społecznością za pomocą: strony internetowej LGD, forum dyskusyjnego (e-grupa) oraz konsultacji społecznych podczas Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu". Kryteria zapewniają wybór operacji przyczyniających się do osiągnięcia poszczególnych celów LSR, ponieważ bezpośrednio odnoszą się do wskaźników produktu i rezultatu LSR. Kryteria są mierzalne i zawierają szczegółowy opis wyjaśniający wymagania konieczne do spełnienia danego kryterium, niebudzące wątpliwości interpretacyjnych, a sposób przyznawania punktów nie budzi wątpliwości. Dla każdego przedsięwzięcia ustalono minimalny próg punktowy, jaki musi spełniać wniosek, aby mógł być wybrany do finansowania. Kierowano się w tym przypadku określonymi kryteriami, które muszą być spełnione, ważnymi z punktu widzenia LGD dla realizacji określonego celu, a wynikającymi z analizy SWOT i diagnozy obszaru.
Karty oceny projektów zawierają również kryteria odwołujące się do realizacji celów przekrojowych PROW 2014-2020 :

- ochrona środowiska
- przeciwdziałanie zmianom klimatu
- innowacyjność

Przez innowacyjność rozumie się wdrożenie nowego lub znacząco udoskonalonego - w skali obszaru LSR lub w skali gminy członkowskiej LGD - produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych.

Zasady ustalania lub zmiany kryteriów są przejrzyste. Procedura tworzenia i zmiany kryteriów jest konsultowana ze społecznością lokalną.
Przesłanki do ewentualnej zmiany kryteriów wyboru mogą być następujące:

1. Na wniosek co najmniej połowy członków Rady LGD.
2. W ramach ewaluacji rocznej, na podstawie raportu cząstkowego zawierającego wnioski i rekomendacje dotyczące lokalnych kryteriów wyboru.

Jeżeli Zarząd LGD, po weryfikacji w/w przesłanek, uzna je za zasadne:

1. Przygotowuje propozycję zmian danych kryteriów wyboru wraz z uzasadnieniem oraz przedstawia je do konsultacji społecznych przy pomocy określonych w planie komunikacji środków przekazu.
2. Po przeprowadzonych konsultacjach społecznych, Zarząd przygotowuje wniosek do instytucji wdrażającej o wyrażenie zgody na zmianę kryteriów wyboru operacji.
3. Po uzyskaniu zgody instytucji wdrażającej Zarząd rekomenduje zmiany kryteriów Walnemu Zebraniu Członków Stowarzyszenia.
4. Zmiana kryteriów wyboru dokonywana jest uchwałą Walnego Zebrania Członków.

5. Zarząd upublicznia w szczególności na stronie internetowej LGD nowe lokalne kryteria wyboru.

Informacja o realizacji operacji własnej.

LGD przewidział realizację **operacji własnej** w ramach Przedsięwzięcia 1.3.4 *Popularyzowanie innowacyjnych przedsięwzięć, w tym dobrych praktyk, związanych z ochroną środowiska zapobiegających zmianom klimatycznym*, pod warunkiem, że żaden inny podmiot uprawniony do wsparcia nie zgłosi LGD zamiaru realizacji takiej operacji – zgodnie z procedurą wyboru i oceny operacji własnych LGD. Przewiduje się 10-procentowy udział środków własnych w przypadku realizacji operacji własnej przez LGD lub inny uprawniony do wsparcia podmiot, który zgłosił zamiar realizacji takiej operacji.

Sposób przeprowadzenia oceny i wyboru operacji własnej zawarto w odrębnej procedurze.

Wysokość wsparcia przyznawanego na rozpoczęcie działalności gospodarczej

- **Wysokość kwoty wsparcia - 80 000,00 zł**
- Forma wsparcia – premia wypłacana w dwóch transzach – 70% środków - pierwsza transza, 30% - druga transza, która jest płatna jeżeli operacja została zrealizowana zgodnie z biznesplanem.
- Jedna, stała wysokość premii bez względu na kategorię beneficjenta oraz rodzaj branży.
- Brak katalogu kosztów kwalifikowalnych.

Kwota wsparcia na rozpoczęcie działalności gospodarczej ustalona została na podstawie wniosków z ewaluacji własnej za okres 2007 – 2013 oraz średniej wysokości wsparcia przyznawanego na rozpoczęcie działalności gospodarczej w okresie 2007 – 2013, która wynosi 172 318,75 zł. Pod uwagę wzięto również sytuację społeczno-gospodarczą obszaru [wskazującą najwyższy wskaźnik bezrobocia na terenie województwa lubelskiego i kraju, który w badanym okresie 2007 – 2013 wzrósł o ponad 5% (do poziomu 25 % na koniec 2013 r.)], niską aktywność mieszkańców w kierunku zakładania działalności gospodarczej (niski wskaźnik przedsiębiorczości - 662), wyniki badań ankietowych, dane ze zogniskowanego wywiadu grupowego z przedstawicielami ośrodków pomocy społecznej oraz Powiatowego Urzędu Pracy we Włodawie, wnioski z konsultacji społecznych, na których mieszkańcy mieli możliwość wypowiedzenia się w tym zakresie. Uwzględniono fakt, że wsparcie na rozpoczęcie działalności gospodarczej w ramach LSR jest kierowane do osób z grup defoworyzowanych wykazujących słabą kondycję ekonomiczną. **Ustalona kwota premii na rozpoczęcie działalności gospodarczej jest ekonomicznie uzasadniona i optymalna dla obszaru LSR**.

Określenie intensywności pomocy

LGD dokonała zróżnicowania intensywności pomocy względem rodzajów wnioskodawców z poszanowaniem obowiązujących w tym zakresie przepisów PROW 2014-2020 oraz przepisów krajowych:

1) **63,63 %** kosztów kwalifikowalnych – dla jednostek sektora finansów publicznych (konkurs)
2) **70%** kosztów kwalifikowalnych – dla podmiotów wykonujących działalność gospodarczą (konkurs)
3) **90 %** kosztów kwalifikowalnych – dla pozostałych podmiotów (konkurs, operacja własna).

Intensywność pomocy dla pozostałych podmiotów ustalono na poziomie 90% (przy maksymalnym dopuszczalnym zgodnie z przepisami poziomie wynoszącym 100%), ponieważ uznano, że obowiązek dofinansowania kosztów projektów ze środków własnych wnioskodawcy przyczyni się do składania bardziej przemyślanych projektów i zwiększenia zaangażowania w prawidłową realizację i rozliczenie projektów.

Rozdział VII Plan działania

Plan działania LSR „Poleska Dolina Bugu" jest powiązany z logiką realizacji celów. W swojej strukturze odnosi się do każdego celu oraz przedsięwzięcia odrębnie. Wskazuje też na konkretne wskaźniki na poziomie produktu oznaczone wartością i jednostką miary. Określone w planie działania wskaźniki są zaplanowane etapowo w przyjętym harmonogramie.

Harmonogram w niniejszym planie działania został podzielony na trzy okresy: lata 2016-2018; lata 2019-2021; lata 2022-2023. W harmonogramie zawarto również podsumowanie wskaźników i kwot wsparcia za lata 2016-2023.

Plan działania dotyczy harmonogramu wdrażania celu ogólnego oraz trzech celów szczegółowych LSR. W ramach celu szczegółowego 1.1 *Wspieranie przedsiębiorczości na obszarze LSR* przewidziane są trzy przedsięwzięcia do realizacji w latach 2016-2021. Wskaźniki pierwszych dwóch przedsięwzięć dotyczące tworzenia nowych przedsiębiorstw oraz wspierania istniejących przedsiębiorstw planowane są do osiągnięcia do końca 2018 r. Natomiast wskaźnik trzeciego przedsięwzięcia związany ze szkoleniami dla osób z grup defaworyzowanych planowany jest do osiągnięcia do końca 2021 r.

W zakresie celu szczegółowego 1.2 *Wzmocnienie funkcji turystycznej obszaru LSR* zaplanowano trzy przedsięwzięcia na łączną kwotę 1 104 000,00 zł. Wskaźniki dla przedsięwzięć 1.2.1 oraz 1.2.3 zostały zaplanowane do osiągnięcia do końca 2018 r. Natomiast wskaźniki dla przedsięwzięcia 1.2.2 w ramach wdrażania projektu współpracy zostały zaplanowane do osiągnięcia najpóźniej do końca 2018 r., a dla aktywizacji – do końca 2023 r.

Cel szczegółowy 1.3 *Poprawa warunków życia mieszkańców oraz wspieranie włączenia społecznego i aktywizacja mieszkańców na obszarze LSR* zostanie zrealizowany za pośrednictwem czterech kategorii przedsięwzięć. Wskaźnik przedsięwzięcia 1.3.1 związany z budową i modernizacją infrastruktury rekreacyjnej został zaplanowany do osiągnięcia do końca 2018 roku. W ramach przedsięwzięcia 1.3.2 wskaźniki dla kosztów bieżących i aktywizacji związane z prowadzeniem działań informacyjnych, szkoleniowych i doradczych dla mieszkańców obszaru zostały zaplanowane do osiągnięcia do końca 2023 r., zaś wskaźniki dotyczące szkoleń dla pracowników i członków organów LGD zaplanowano do osiągnięcia do końca 2021 r. Wskaźnik dla przedsięwzięcia 1.3.3 został zaplanowany do osiągnięcia do końca 2018 r., natomiast wskaźnik dla przedsięwzięcia 1.3.4 zaplanowano do osiągnięcia do końca 2021 r.

Szczegółowy harmonogram realizacji celów i przedsięwzięć wraz z prezentacją planowanych do osiągnięcia wskaźników, stopnia ich realizacji oraz kwot wsparcia finansowego zawarto w załączniku nr 3 do LSR.

Rozdział VIII Budżet LSR

Jedynym źródłem finansowania zewnętrznego Lokalnej Strategii Rozwoju jest Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Na realizację LSR przewidziano łącznie 7 191 500 zł. W tym planowana kwota wsparcia na realizację LSR wynosi 5 700 000 zł. Na koszty bieżące przewidziano kwotę 1 277 500 zł, na projekty współpracy 114 000 zł oraz na aktywizację lokalnej społeczności 100 000 zł.

Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020 obejmuje określenie kwot wsparcia dla beneficjentów innych niż jednostki sektora finansów publicznych oraz beneficjentów będących jednostkami sektora finansów publicznych. W planie tym dokonano także podziału zakładanego wsparcia na źródła Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Budżetu Państwa oraz wyodrębniono kwoty wkładu własnego będącego wkładem krajowych środków publicznych, który muszą ponieść beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych z obszaru LSR.

Zaplanowana alokacja środków finansowych na realizację LSR jest ściśle skorelowana z planem celów i przedsięwzięć do realizacji, jak również wynika z założonych wskaźników. Podstawowym czynnikiem determinującym plan finansowy LSR była przeprowadzona diagnoza obszaru, analiza SWOT oraz wyrażone podczas licznych konsultacji społecznych potrzeby oraz oczekiwania lokalnej społeczności obszaru LSR. W procesie planowania budżetu LSR wzięto także pod uwagę określone kategorie beneficjentów zainteresowanych potencjalnym wsparciem na operacje mające wpływ na realizację celów i wskaźników LSR.

Szczegółowe dane w zakresie kwot wsparcia w ramach poszczególnych poddziałań oraz źródło finansowania zawarto w załączniku nr 4 do LSR.

Rozdział IX Plan komunikacji

Celem ogólnym planu komunikacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 jest zwiększenie efektywności realizacji celów sformułowanych w Lokalnej Strategii Rozwoju.

Cele szczegółowe działań komunikacyjnych w procesie wdrażania LSR:

- Informowanie mieszkańców obszaru o przedsięwzięciach realizowanych przez LGD oraz o zasadach i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu Lokalnej Strategii Rozwoju.
- Wsparcie doradczo – informacyjne dla wnioskodawców w zakresie aplikowania o środki z budżetu LSR.
- Wsparcie doradczo – informacyjne dla beneficjentów w procesie realizacji i rozliczania projektów.
- Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości i efektywności doradztwa świadczonego przez LGD.
- Zwiększenie poziomu informacji o stanie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju LGD, w tym o stopniu realizacji założonych wskaźników.
- Wzmocnienie pozytywnego wizerunku LGD wśród mieszkańców obszaru poprzez intensyfikację i skoordynowanie działań informacyjno – promocyjnych prezentujących efekty wdrażania Strategii.
- Promocja dobrych praktyk osiąganych za pośrednictwem środków na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zarówno na terenie LGD jak i w innych regionach.
- Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w kształt Strategii oraz kierunki rozwoju obszaru LSR.

Działania komunikacyjne:

- Kampania informacyjno – promocyjna dotycząca głównych założeń LSR oraz zbliżających się naborów wniosków.
- Organizacja spotkań informacyjnych na temat wdrażanych przez LGD projektów oraz zasad aplikowania o dofinansowanie projektów, realizacji i rozliczania projektów.
- Doradztwo w biurze LGD dla beneficjentów wsparcia z zakresu przygotowywania dokumentów aplikacyjnych do konkursu.
- Doradztwo w biurze LGD dla beneficjentów wsparcia z zakresu realizacji i rozliczania projektów.
- Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD w zakresie jakości i efektywności pomocy świadczonej na etapie przygotowania wniosków o przyznanie pomocy.
- Badanie satysfakcji beneficjentów LGD w zakresie jakości i efektywności pomocy świadczonej na etapie rozliczania projektów.
- Badanie satysfakcji beneficjentów w zakresie efektów zrealizowanych przez nich przedsięwzięć.
- Upublicznienie na stronie internetowej LGD wyników corocznej ewaluacji wdrażania LSR.
- Kampania informacyjno-promocyjna dotycząca osiągniętych efektów realizacji LSR..

Wskaźniki działań komunikacyjnych:

- Liczba artykułów w prasie lokalnej
- Liczba ogłoszeń na tablicach w instytucjach publicznych
- Liczba ogłoszeń na stronach internetowych
- Liczba ogłoszeń w lokalnym radiu
- Liczba wywieszonych plakatów i przekazanych ulotek
- Liczba spotkań
- Liczba udzielonych porad
- Liczba ankiet
- Liczba opublikowanych sprawozdań z wdrażania LSR
- liczba przeprowadzonych akcji promocyjnych

Grupy docelowe:

- Beneficjenci (projektodawcy) – beneficjenci którzy realizują projekty dofinansowywane ze środków pomocowych Unii Europejskiej
- Potencjalni wnioskodawcy LSR i PROW
- Grupy defaworyzowane
- Ogół społeczeństwa.

Szczegółowe założenia Planu komunikacji LSR zostały określone w załączniku nr 5 do LSR.

Rozdział X Zintegrowanie

Komplementarność celów LSR z innymi dokumentami planistycznymi/strategicznymi

Komplementarność oznacza wzajemne dopełnianie się i jest czymś innym niż pokrywanie się czy zbieżność. Zagadnienie komplementarności z punktu widzenia procesu planowania i wdrażania LSR należy analizować w oparciu o kilka płaszczyzn. Po pierwsze na poziomie komplementarności wewnętrznej, czyli pomiędzy celami i projektami realizowanymi w ramach LSR. Po drugie komplementarności zewnętrznej, czyli w powiązaniu z innymi celami/działaniami realizowanymi na obszarze LSR, bez względu na źródło finansowania. Inne, podlegające niniejszej analizie ujęcie komplementarności odnosi się do perspektywy: 1) możliwości realizacji innego projektu bez realizacji projektu będącego przedmiotem oceny; 2) wpisywania się projektu w istniejącą sieć działań, jako kolejny element lub kontynuacja/uzupełnianie działań (perspektywa funkcjonalna); 3) wyrównywania poziomu rozwoju całości obszaru LSR (perspektywa terytorialna).

W celu dokonania analizy komplementarności LSR wobec najistotniejszych innych dokumentów planistycznych dotyczących regionu przyjęto następujące założenia:

- analiza dotyczy sformułowanych i dorozumianych celów LSR z jednej strony oraz celów innych dokumentów planistycznych
- z drugiej strony cele są wzajemnie komplementarne co do zakresu, jeżeli służą zrównoważonemu rozwojowi społeczno-gospodarczemu, a ich zakresy są rozłączne cele są wzajemnie zbieżne co do zakresu i wzajemnie komplementarne co do sposobu, jeżeli istotna treść celów zawartych w różnych dokumentach planistycznych jest taka sama, natomiast można spodziewać się różnic co do sposobów ich realizacji cele niosące ryzyko konfliktu to cele zdefiniowane w dokumentach planistycznych w taki sposób, że ich realizacja może zagrażać realizacji celów LSR.

W tabeli poniżej przedstawiono wyniki analizy dokumentów planistycznych, które uznano za najistotniejsze z punktu widzenia wdrażania LSR, to jest strategii rozwoju i/lub planów rozwoju lokalnego gmin obszaru objętego LSR, powiatu włodawskiego oraz strategii rozwoju województwa lubelskiego i programów szczebla krajowego. Wyniki przeprowadzone analizy wskazują, iż ponad 60% celów sformułowanych w tych dokumentach strategicznych było komplementarnych z celami LSR co do zakresu, 24% było częściowo komplementarnych z LSR co do zakresu a częściowo zbieżnych co do zakresu i komplementarnych co do sposobu. Pozostałe cele były zbieżnych co do zakresu i komplementarne co do sposobu z celami LSR. Nieliczne – ok. 2% celów przedstawionych w analizowanych dokumentach gminnych, powiatowych i wojewódzkich wiąże się z pewnym ryzykiem konfliktu z celami LSR.

Tabela nr 20. Wyniki analizy dokumentów planistycznych, które uznano za najistotniejsze z punktu widzenia komplementarności z celami LSR

Cele LSR	Spójne z celami LSR cele dokumentów planistycznych/strategicznych wyższego rzędu	Nazwa dokumentu planistycznego/strategicznego wyższego rzędu
Cel ogólny: 1 Cele szczegółowe: 1.1, 1.2, 1.3	**Cel strategiczny 2: Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich** **Cele operacyjne:** 2.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, pozwalający na wykorzystanie istniejącego potencjału surowcowego regionu. 2.4.Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa). **Cel strategiczny 3: Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu** **Cele operacyjne:** 3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw. **Cel strategiczny 4: Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu** **Cele operacyjne:** 4.2. Wspieranie włączenia społecznego. 4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi i współpracy wewnątrzregionalnej m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych działań kulturotwórczych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych i edukacyjnych. 4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu. 4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.	Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku
Cel ogólny: 1 Cele szczegółowe: 1.1, 1.2, 1.3	**Cel strategiczny 1: Wzrost przedsiębiorczości w regionie** **Cele operacyjne:** 1. Wzrost liczby i konkurencyjności przedsiębiorstw 2. Rozwój kapitału ludzkiego **Cel strategiczny 3: Rozwój sektora produktów ekologicznych** **Cele operacyjne:** 1. Wzrost produkcji ekologicznej żywności 2. Promocja i rozwój sektora agroturystycznego	Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego

Cel ogólny: 1. Cele szczegółowe: 1.1, 1.2, 1.3	**Cel strategiczny I: Wzrost konkurencyjności gospodarki powiatu oraz jej zdolności do tworzenia miejsc pracy** Cele operacyjne: Rozwój przedsiębiorczości w Powiecie Włodawskim Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich **Cel strategiczny II: Rozwój nowoczesnego społeczeństwa i zasobów ludzkich dostosowanych do wymogów rynku pracy i gospodarki opartej na wiedzy** Cele operacyjne: Aktywizacja lokalnego rynku pracy Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców powiatu Poprawa funkcjonowania instytucji pomocy i integracji społecznej a. zmniejszanie obszarów wykluczenia społecznego, **Cel strategiczny III: Poprawa atrakcyjności i spójności terytorialnej Powiatu Włodawskiego ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju turystyki** Cele operacyjne: Rozwój infrastruktury technicznej i społecznej Rozwój turystyki **Cel strategiczny IV: Rozwój współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego w układzie międzynarodowym, krajowym i transgranicznym** Cele operacyjne: 2. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego	Strategia Rozwoju Powiatu Włodawskiego
Cel ogólny: 1. Cele szczegółowe: 1.1	Cel 1.1. Wzmacnianie i wzrost liczby podmiotów działających w branżach związanych ze specjalizacjami obszaru ze szczególnym uwzględnieniem nowo powstających firm i sieci innowacji oraz rozwój nowych projektów wykorzystujących innowacyjne formy działalności gospodarczej. Cel 1.3. Rozwój współpracy sieciowej i powiązań kooperacyjnych podmiotów działających w obszarach specjalizacji obszaru.	Lokalna Strategia Innowacji dla Powiatu Włodawskiego, Krasnostawskiego, Chełmskiego i Miasta Chełm 2014 - 2020
Cel ogólny: 1. Cele szczegółowe: 1.1, 1.2, 1.3	**Priorytet 1: Zintegrowany rozwój turystyki** 1.2. Wzmocnienie charakteru i funkcji turystycznej obszaru oraz rozwój produktów turystycznych o charakterze ponadregionalnym w wyniku poprawy stanu środowiska i zwiększenia znaczenia obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo **Priorytet 2: Efektywna gospodarka lokalna** 2.3. Promowanie przedsiębiorczości oraz rozwój infrastruktury poprawiającej konkurencyjność gospodarczą obszaru **Priorytet 3: Poprawa skuteczności usług publicznych w zakresie pomocy społecznej, zdrowia, edukacji oraz bezpieczeństwa publicznego** 3.1. Rozwój społeczności poprzez aktywizację społeczną w połączeniu z rewitalizacją obszarów miejskich i wiejskich oraz rozbudową infrastruktury 3.2. Wzrost znaczenia aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu	Strategia Rozwoju Włodawskiego Obszaru Funkcjonalnego do 2020 roku

	3.3. Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy oraz lepszy dostęp do usług edukacyjno-szkoleniowych mieszkańców obszaru 3.4. Lepszy dostęp do opieki zdrowotnej, przeciwdziałanie marginalizacji społecznej oraz zdrowe starzenie się	
Cel ogólny: 1 Cele szczegółowe: 1.2	Cel ogólny 1: Podwyższanie poziomu edukacji dostosowanej do potrzeb każdej grupy społecznej. Cel ogólny2: Stworzenie warunków do świadomego, kreatywnego, aktywnego i powszechnego udziału społeczności w kulturze, uwzględniając tradycje lokalne. Cel ogólny 3: Wzbogacenie i podniesienie atrakcyjności oferty sportowej i jakości rekreacji w powiecie włodawskim. Cel ogólny 4: Podniesienie poziomu aktywności społeczności lokalnej i współuczestnictwa w kreacji społecznej	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Włodawskim na Lata 2011-2021
Cel ogólny: 1 Cele szczegółowe: 1.2	Cel Strategiczny 1: Wykorzystanie walorów środowiska naturalnego i nadgranicznego położenia gminy dla rozwoju jej funkcji turystycznej. Działanie 1.5 Podnoszenie kwalifikacji osób, pracujących w sferze turystyki oraz jakości i zakresu świadczonych usług w istniejących i powstających obiektach	Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Wola Uhruska
Cel ogólny: 1 Cele szczegółowe: 1.1, 1.2, 1.3	I Cel: Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej oraz ochrona środowiska poprzez rozwój infrastruktury lokalnej. II Cel: Zapewnienie sprzyjających warunków do rozwoju społecznego na terenie Gminy. III Cel: Stworzenie warunków do rozwoju turystyki, kultury i rekreacji IV Cel: Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i gospodarki oraz wsparcie istniejących przedsiębiorstw i gospodarstw rolnych.	Strategia Rozwoju Gminy Hańsk
Cel ogólny: 1 Cele szczegółowe: 1.1, 1.2, 1.3	Cel Strategiczny 1: Aktywizacja rozwoju marki „Centrum turystyczno – rekreacyjnego województwa lubelskiego Okuninki nad Jeziorem Białym i okolic” jako markowego produktu Gminy Włodawa i Lubelszczyzny oraz rozwój jej funkcji turystycznej. Cel Strategiczny 2: Rozwój gospodarki przyjaznej dla środowiska i rozwoju turystyki. Cel Strategiczny 3: Rozwój infrastruktury publicznej gminy mający na celu poprawę jakości życia mieszkańców i turystów	Strategia Rozwoju Gminy Włodawa
Cel ogólny: 1 Cele szczegółowe: 1.1, 1.2, 1.3	Cele strategiczne: I: Wzrost rangi i atrakcyjności Włodawy jako centrum kulturalno-turystycznego o znaczeniu transgranicznym II: Rozwój infrastruktury oświatowo-sportowej i rekreacyjnej służącej zaspakajaniu potrzeb mieszkańców miasta i turystów przyczyniający się do tworzenia nowych miejsc pracy, przyciągania nowych mieszkańców i inwestorów III: Zachowanie walorów i zasobów przyrodniczych poprzez aktywną ochronę środowiska wraz z doskonaleniem infrastruktury technicznej z tym związanej	Strategia Rozwoju Miasta Włodawa

Zintegrowanie sektorów, partnerów, zasobów i branż gospodarki

Zintegrowane podejście oznacza, że działania zaplanowane w strategii są ze sobą powiązane i tworzą spójną całość. Integracja może dotyczyć działań prowadzonych w jednym lub kilku sektorach oraz związków między różnymi partnerami gospodarczymi, społecznymi, kulturowymi, środowiskowymi oraz zaangażowanymi sektorami. Zintegrowane podejście oznacza także zaangażowanie przedstawicieli różnych sektorów gospodarki oraz wykorzystanie lokalnych zasobów przyrodniczych, kulturowych i historycznych.

Zintegrowane podejście w LSR Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" zastosowano w szczególności w obrębie celu szczegółowego 1.2 Wzmocnienie funkcji turystycznej obszaru LSR, poprzez realizację trzech spójnych i kompleksowych w stosunku do siebie przedsięwzięć, z użyciem różnych metod i zaangażowaniem różnych sektorów i partnerów.

Przedsięwzięciami tymi są:

1.2.1 Rozwój infrastruktury turystycznej obszaru
1.2.2 Promocja obszaru LSR w oparciu o potencjał turystyczny i zasoby przyrodniczo –kulturowe
1.2.3 Rozwój przedsiębiorczości związanej z turystyką.

Metody zastosowane dla potrzeb realizacji celu szczegółowego **1.2 Wzmocnienie funkcji turystycznej obszaru LSR**:

- konkurs z zakresu infrastruktury turystycznej,
- konkurs z zakresu rozwoju przedsiębiorczości branży turystycznej,
- projekty współpracy z zakresu turystyki przyrodniczej, produktów lokalnych i promocji obszaru LSR
- aktywizacja LGD – działania promujące obszar LSR

Sektory i partnerzy zaangażowani w realizację celu szczegółowego **1.2 Wzmocnienie funkcji turystycznej obszaru LSR**:

- jednostki sektora finansów publicznych,
- przedsiębiorcy branży turystycznej,
- stowarzyszenia,
- publiczne instytucje kultury,
- LGD,
- mieszkańcy obszaru,
- grupy defaworyzowane.

W ramach celu szczegółowego 1.2 Wzmocnienie funkcji turystycznej obszaru LSR, **przedsięwzięcia 1.2.3 Rozwój przedsiębiorczości związanej z turystyką**, przewidziano dodatkowo **zintegrowanie czterech branż działalności gospodarczej, rozumianych jako cztery różne sekcje PKD 2007, tj. sekcje: I, N, P, R,** w ramach następujących kodów PKD: 55.10.Z, 55.30.Z, 55.20.Z, 56.10.A, 56.10.B, 56.21.Z, 56.29.Z, 56.30.Z, 77.21.Z, 85.51.Z, 93.19.Z, 93.29.Z. Wszystkie wyżej wymienione rodzaje działalności gospodarczej związane są z obsługą ruchu turystycznego.

Rozdział XI Monitoring i ewaluacja

Celem procedury jest bieżące i systematyczne badanie ilościowe i jakościowe całości procesu wdrażania LSR oraz funkcjonowania LGD. Procedura usprawni okresowe dokonywanie oceny stopnia realizacji LSR, w tym: poziomu osiągnięcia wskaźników oraz stopnia wykorzystania budżetu LSR, efektywności prowadzonych naborów wniosków, jakości i efektywności prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych (w tym doradztwa), stopnia wykorzystania budżetu na koszty bieżące i aktywizację.

Procedura została opracowana przez Lokalną Grupę Działania na podstawie wniosków i wyników prac Grupy Roboczej oraz konsultacji społecznych i internetowych przeprowadzonych w ramach zastosowanych metod partycypacyjnych w procesie opracowania LSR.

Na podstawie dokonanych ustaleń sformułowano elementy podlegające ewaluacji oraz monitorowaniu.

1. **Elementy podlegające ewaluacji**
   a. **Elementy związane z wdrażaniem LSR objęte procesem ewaluacji:**
      - Stopień realizacji celów i wskaźników LSR
      - Stopień wykorzystania budżetu LSR
      - Jakość stosowanych procedur i kryteriów wyboru operacji

   b. **Elementy związane z funkcjonowaniem Biura LGD objęte procesem ewaluacji:**
      - Efektywność pracowników biura LGD
      - Jakość i efektywność świadczonego doradztwa
      - Efektywność działalności LGD (aktywizacji i promocji)
      - Efektywność *Planu szkoleń* pracowników biura i członków organów
      - Efektywność współpracy i innymi LGD oraz organizacjami

Podmioty dokonujące ewaluacji

Ewaluację on-going wykonuje Biuro LGD i Zarząd LGD. Badanie może zostać przeprowadzone przez niezależnych ekspertów.

Ewaluację ex-post wykonuje ekspert zewnętrzny.

2. **Elementy podlegające monitorowaniu**
   a. **Elementy związane z wdrażaniem LSR podlegające monitorowaniu:**
      - Wskaźniki realizacji celów i przedsięwzięć LSR
      - Budżet LSR
      - Wywiązywanie się grantobiorców z zobowiązań umownych
      - Harmonogram ogłaszania konkursów

   b. **Elementy związane z funkcjonowaniem LGD podlegające monitorowaniu:**
      - Plan komunikacji
      - *Plan szkoleń* pracowników Biura i członków organów
      - Zainteresowanie stroną internetową LGD
      - Zainteresowanie szkoleniami, doradztwem, konkursami i innymi przedsięwzięciami podejmowanymi przez LGD

Podmioty prowadzące monitoring

Monitoring wykonuje Biuro LGD.

Rozdział XII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

W procesie tworzenia Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grup Działania poddała analizie założenia LSR i ich ewentualny wpływ na ochronę środowiska na obszarze LSR w oparciu o regulacje zawarte w ustawie z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.). W wyniku przeprowadzonej analizy Zarząd LGD postanowił o odstąpieniu od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisku na podstawie art. 48 ust. 1 w/w ustawy.

Uzasadnienie:

Uznano, iż charakter działań przewidzianych w Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu", w szczególności stopień w jakim LSR ustala ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, w odniesieniu do usytuowania, rodzaju i skali tych przedsięwzięć Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" nie wyznacza ram dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko.

Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" jest spójna z następującymi programami i dokumentami strategicznymi na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym:

- Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju będzie następowało z poszanowanie zasady zrównoważonego rozwoju, poprzez zrównoważony podział przedsięwzięć pomiędzy wspieranie przedsiębiorczości (głównie MŚP), zachowanie dziedzictwa lokalnego, rozwój infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej i turystycznej z poszanowaniem obszarów cennych przyrodniczo.

Prawdopodobieństwo wystąpienia oddziaływania na środowisko jest minimalne. Podczas realizacji przedsięwzięć w ramach LSR, ewentualne oddziaływanie na środowisko może występować na etapie ich realizacji i może być przyczyną przejściowych uciążliwości na czas trwania inwestycji. Takie oddziaływania są chwilowe i odwracalne, występują względnie w krótkim czasie – związane są z samym procesem inwestycyjnym. Warto zaznaczyć, że wszelkie prace inwestycyjne prowadzone na terenie obszaru objętego LSR będą prowadzone zgodnie z obowiązującymi przepisami w zakresie ochrony środowiska oraz będą realizowane pod nadzorem właściwych instytucji.

Zaplanowane w LSR działania nie będą powodować skumulowanego lub transgranicznego odziaływania na środowisko. Realizacja działań w związku z wdrażaniem LSR nie powoduje żadnego ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenia środowiska. Wręcz przeciwnie, część przedsięwzięć przyczyni się do redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza oraz redukcji zużycia energii.

Realizacja działań w związku z wdrażaniem LSR nie spowoduje negatywnego oddziaływania na obszary o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego. Realizacja przedsięwzięć zgodnych z LSR nie będzie również skutkowała trwałymi przekroczeniami standardów jakości środowiska lub intensywnym wykorzystaniem terenu.

W ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju nie przewiduje się wystąpienia oddziaływania na tereny objęte formami ochrony przyrody w rozumieniu Ustawy z dn. 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, w tym także na spójność i integralność obszarów sieci NATURA 2000. Realizacja działań w ramach LSR nie spowoduje także trwałego uszczuplenia lub fragmentacji siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których zostały wyznaczone obszary NATURA 2000.

Wskazane wyżej uzasadnienie było podstawą do złożenia w tej sprawie pisma do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie w dniu 2.11.2015 r. w sprawie zgody na odstąpienia od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu" planowanej do dofinansowania w ramach PROW na lata 2014-2020. **Po przeprowadzonej analizie RDOŚ działając na podstawie art. 57 ust. 1 pkt 2 cytowanej ustawy wyraził stanowisko, iż nie zachodzi konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu „Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu".**

Wykaz wykorzystanej literatury

- *Budowanie partnerstw pomiędzy administracją publiczną, biznesem i NGOs – dobre praktyki*, Miejski Ośrodek Wspierania Inicjatyw Społecznych w Krakowie, www.krakow.pl/pliki/5013*, 5.12.204.*
- Fedan, R. 2011. Zarządzanie publiczne w procesie kreowania rozwoju lokalnego i regionalnego, [w:] Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Uwarunkowania sprawnego działania w przedsiębiorstwie i regionie, Rzeszów.
- Gulc, A. 2013. Wdrażanie oddolnych inicjatyw lokalnych na obszarach wiejskich na przykładzie podejścia Leader, „Economics and Management" – 4, p. 225-228.
- Hausner, J. i in. 2014. Narastające dysfunkcje, zasadnicze dylematy, konieczne działania. Raport o stanie samorządności terytorialnej w Polsce, Tom II, Kraków, p. 22.
- Kołomycew, A. 2010. Lokalne grupy działania jako forma partycypacji na szczeblu lokalnym, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego" Nr 1, p. 113.
- Kraczkowski, A. 2014. *Lokalne Grupy Działania jako forma wspierania rozwoju samorządności w Polsce oraz refleksje na temat organizacji wewnętrznej* [w:] „Partycypacja społeczna w samorządzie terytorialnym", red. B. Dolnicki, Warszawa, s. 709.
- Partnerstwa lokalne w Polsce – kondycja, struktura, wyzwania. Raport badawczy. 2010, oprac. W. Knieć, Kraków – Toruń, p. 32-34.
- *Przez współpracę do sukcesu – Partnerstwo lokalne na rynku pracy*. 2007, Warszawa 2007
- Rokoszewski, K. 2006. Partnerstwo lokalne i regionalne jako czynnik rozwoju gospodarczego i tworzenia miejsc pracy, Centrum Rozwoju Lokalnego Regionalnego Ośrodka Szkoleniowego EFS Fundacja Inkubator w Łodzi, p. 61.
- Sokólska, J. 2013. Rozwój kierowany przez społeczność lokalną (CLLD/RKSL/ LEADER), Spotkanie Krajowej Sieci Tematycznej ds. Partnerstwa Augustów, 13-14 czerwca 2013 r. Podlaska Sieć Lokalnych Grup Działania.
- *Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce*. 2014, Warszawa, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, p. 3-7.
- A. Szewczuk, M. Kogut-Jaworska, M. Zioło, Rozwój lokalny i regionalny, Teoria i praktyka, Wydawnictwo C.H. Beck 2011;
- Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia ,,Poleska Dolina Bugu''
- Raport z ewaluacji Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia ,,Poleska Dolina Bugu'' za lata 2009-2014
- Dane Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego w latach 2007-2013
- Dane Powszechne Spisu Rolnego 2010 roku
- Dane Powiatowego Urzędu Pracy we Włodawie
- Dane Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie
- Dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej we Włodawie oraz Gminnych Ośrodków Pomocy Społecznej w Hannie, Hańsku, Rudej-Hucie, Starym Brusie, Woli Uhruskiej, Włodawie, Wyrykach
- Ocena zasobów pomocy społecznej za 2014 rok, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie.

Załączniki do LSR

Załącznik nr 1 - Procedura aktualizacji LSR
Załącznik nr 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu
Załącznik nr 3 - Plan działania
Załącznik nr 4 - Budżet LSR
Załącznik nr 5- Plan komunikacji

Załącznik nr 1 - Procedura aktualizacji LSR

Instrument RLKS zakłada szeroki udział lokalnej społeczności w kształtowaniu polityki rozwoju lokalnego. Długookresowy charakter planowania strategicznego LSR w zakresie problematyki społeczno – gospodarczej wymaga stałego śledzenia zmian prawnych, gospodarczych, politycznych, społecznych i ich uwzględnienia w Strategii.

Poza obserwowanymi zmianami i trendami społeczno-gospodarczymi na kierunek i zakres dokonywanych aktualizacji powinny wpływać także opinie środowiska lokalnego uzyskiwane z użyciem procedur partycypacyjnych.

Natomiast system informowania mieszkańców o wszelkich zmianach w LSR powinien być oparty o zasady jawności, aktualności, dostępności oraz systematyczności. Szczegółowe zasady komunikowania LGD ze społecznością lokalną zostały określone załączniku nr 5 do LSR - Plan komunikacji.

Cel procedury:

Celem procedury jest dostosowanie Lokalnej Strategii Rozwoju do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej oraz usprawnienie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju poprzez podęcie właściwych działań naprawczych w sytuacji wystąpienia problemów z jej wdrażaniem.

Powiązania:

Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu LSR

Przebieg procedury:

Aktualizacja LSR powinna wynikać z monitoringu i ewaluacji. Na podstawie zrealizowanych lub niezrealizowanych działań, wyników ankiet wśród społeczności oraz zebranych za ostatni rok danych i wskaźników należy ocenić czy problemy i potrzeby zdiagnozowane w LSR są właściwie dobrane, a cele realizowane.

Wszyscy członkowie LGD, a także mieszkańcy obszaru mają możliwość składania wniosków, uwag i propozycji zmian w zapisach Lokalnej Strategii Rozwoju. Na stronach internetowych dostępne są adresy mailowe, a także ankiety dotyczące oceny jakości życia na obszarze oraz oceny jakości funkcjonowania LGD. Wszystkie te uwagi są zbierane i analizowane w biurze Lokalnej Grupy Działania.

Procedura aktualizacji LSR będzie obejmowała następujące etapy:

ETAP I – ANALIZA ZEBRANYCH DANYCH DOKONYWANA PRZEZ BIURO I ZARZĄD

- analiza zgłaszanych przez mieszkańców do LGD potrzeb zmian LSR,
- analiza otoczenia prawnego związanego z funkcjonowaniem LGD i wdrażaniem LSR,
- analiza danych z monitoringu i ewaluacji LSR (*patrz*: Procedura dokonywania ewaluacji i monitoringu LSR),
- uchwała Zarządu w sprawie przystąpienia do aktualizacji LSR,

ETAP II – OPRACOWANIE PROJEKTU ZMIANY LSR PRZEZ BIURO I ZARZĄD

- opracowanie projektu zmiany LSR na podstawie zgłaszanych wniosków i propozycji,

ETAP III – KONSULTACJE SPOŁECZNE PROJEKTU AKTUALIZACJI LSR

ETAP IV – PRZYJĘCIE AKTUALIZACJI PRZEZ WALNE ZEBRANIE LUB ZARZĄD

- aktualizację LSR zatwierdza Walne Zebranie Członków, jeżeli aktualizacja dotyczy dodania nowego celu lub przedsięwzięcia do LSR,
- aktualizację LSR zatwierdza Zarząd, jeżeli aktualizacja dotyczy innego zakresu niż zarezerwowany dla kompetencji Walnego Zebrania Członków.

SCHEMAT PROCEDURY AKTUALIZACJI
Lokalnej Strategii Rozwoju
LGD Stowarzyszenia „Poleska Dolina Bugu”

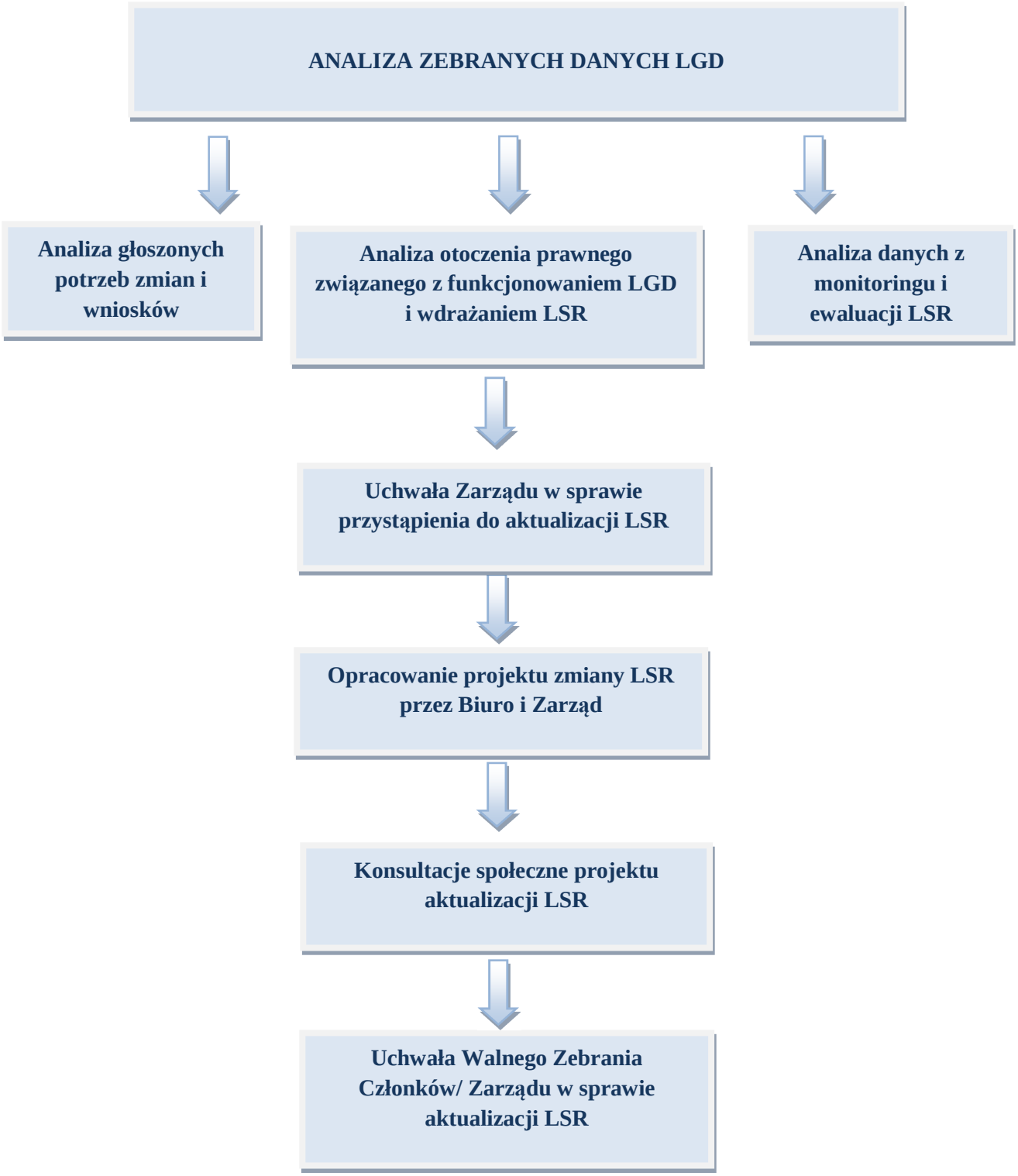

Załącznik nr 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Cel procedury

Celem procedury jest bieżące i systematyczne badanie ilościowe i jakościowe całości procesu wdrażania LSR oraz funkcjonowania LGD. Procedura usprawni okresowe dokonywanie oceny stopnia realizacji LSR, w tym: poziomu osiągnięcia wskaźników oraz stopnia wykorzystania budżetu LSR, efektywności prowadzonych naborów wniosków, jakości i efektywności prowadzonych działań informacyjno-promocyjnych (w tym doradztwa), stopnia wykorzystania budżetu na koszty bieżące i aktywizację.

I. Przebieg procedury ewaluacji

Ewaluacja jest procesem systematycznego badania efektów wdrażania LSR oraz funkcjonowania LGD.

Elementy podlegające ewaluacji
Elementy związane z wdrażaniem LSR objęte procesem ewaluacji:

- Stopień realizacji celów i wskaźników LSR
- Stopień wykorzystania budżetu LSR
- Jakość stosowanych procedur i kryteriów wyboru operacji

Elementy związane z funkcjonowaniem Biura LGD objęte procesem ewaluacji:

- Efektywność pracowników biura LGD
- Jakość i efektywność świadczonego doradztwa
- Efektywność działalności LGD (aktywizacji i promocji)
- Efektywność *Planu szkoleń* pracowników biura i członków organów
- Efektywność współpracy z innymi LGD oraz organizacjami

Kryteria ewaluacyjne

- **Trafność** – oznacza adekwatność celów interwencji do zidentyfikowanych problemów grup docelowych.
- **Użyteczność** – podobnie jak w przypadku kryterium trafności określa adekwatność celów interwencji do zidentyfikowanych problemów grup docelowych, jednak analiza użyteczności jest prowadzona po zamknięciu interwencji lub w trakcie jej wdrażania.
- **Skuteczność** – określająca stopień realizacji założonych celów, skuteczność użytych działań w przełożeniu na efekty.
- **Efektywność** – stosunek poniesionych nakładów (finansowych, ludzkich, poświęconego czasu) do uzyskanych wyników i rezultatów.
- **Trwałość** - kryterium pozwalające ocenić czy pozytywne efekty/zmiany będą widoczne po zakończeniu interwencji.

Czas i okres przeprowadzania ewaluacji
Ewaluacja on-going (bieżąca) – w trakcie wdrażania strategii w pierwszym kwartale roku następującego po roku ocenianym.
Ewaluacja ex-post – jednokrotnie po zakończeniu wdrażania LSR (do 31 grudnia roku następującego po roku, w którym przeprowadzono ostatni nabór wniosków).

Sposoby pomiaru danych
Dane do badania ewaluacyjnego są pozyskiwane z następujących źródeł:

- analizy własne Biura LGD,
- system monitoringu Instytucji Zarządzającej,
- ankiety,
- statystyki, rejestry.

Sposób uwzględnienia wniosków i opinii wynikających z realizacji procedury ewaluacji

Wnioski z przeprowadzonych ewaluacji i analiz danych monitoringowych pozyskane w trakcie realizacji i wdrażania LSR (również od społeczności lokalnej) będą służyły, w razie wystąpienia takiej konieczności, do wdrożenia działań naprawczych w obszarze problemowym.

Podmioty dokonujące ewaluacji
Ewaluację on-going wykonuje Biuro LGD i Zarząd LGD. Badanie może zostać przeprowadzone przez niezależnych ekspertów.
Ewaluację ex-post wykonuje ekspert zewnętrzny.

II. Przebieg procedury monitorowania

Procedura monitorowania jest procesem ciągłym w formie systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym.

Elementy podlegające monitorowaniu
Elementy związane z wdrażaniem LSR podlegające monitorowaniu:

- Wskaźniki realizacji celów i przedsięwzięć LSR
- Budżet LSR
- Harmonogram ogłaszania konkursów

Elementy związane z funkcjonowaniem LGD podlegające monitorowaniu:

- Plan komunikacji
- *Plan szkoleń* pracowników Biura i członków organów
- Zainteresowanie stroną internetową LGD
- Zainteresowanie szkoleniami, doradztwem, konkursami i innymi przedsięwzięciami podejmowanymi przez LGD

Sposób pomiaru danych
Proces monitorowania będzie opierał się na danych pozyskanych z następujących źródeł:

- system monitoringu Instytucji Zarządzającej,
- ankiety monitorujące/ sprawozdania z realizacji operacji,
- analizy własne Biura LGD,
- rejestr statystyk dotyczących strony internetowej LGD,
- ankiety przeprowadzane z osobami korzystającymi z doradztwa świadczonego przez Biuro LGD.

Czas i okres zbierania danych
Na bieżąco.

Sposoby zobowiązania beneficjentów do przekazywania danych
Beneficjenci wsparcia udzielonego w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju zostaną zobowiązani do przekazania danych niezbędnych do prowadzenia monitoringu przez LGD w formie oświadczenia zawartego w umowie.

Podmioty prowadzące monitoring
Monitoring wykonuje Biuro LGD.

Plan monitoringu i ewaluacji

Tabela nr 1 Plan ewaluacji

Ewaluacja wdrażania LSR				
Elementy poddane badaniu	**Wykonawca badania**	**Czas i okres dokonywania pomiaru**	**Źródło danych i metody ich zbierania**	**Analiza i ocena danych**
Stopień realizacji celów i wskaźników LSR Stopień wykorzystania budżetu LSR Jakość stosowanych procedur i kryteriów wyboru operacji	Biuro LGD/ Zarząd/ Ekspert zewnętrzny	Ewaluacja on-going: Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku ocenianym Okres objęty pomiarem: rok kalendarzowy Ewaluacja ex-post: Czas pomiaru: jednorazowo po zakończeniu wdrażania LSR Okres objęty pomiarem: cały okres wdrażania LSR	analizy własne Biura LGD, system monitoringu Instytucji Zarządzającej, ankiety, statystyki, rejestry	• ocena stopnia osiągnięcia wskaźników celów i przedsięwzięć • ocena stopnia wykorzystania budżetu oraz kwoty dostępnej • ocena sprawność i efektywność przeprowadzanych naborów • ocena stopnia trafności dobranych kryteriów wyboru • analiza prawidłowości przeprowadzania naborów w świetle harmonogramu i procedur
Ewaluacja funkcjonowania LGD				
Elementy poddane badaniu	**Wykonawca badania**	**Czas i okres dokonywania pomiaru**	**Źródło danych i metody ich zbierania**	**Analiza i ocena danych**
Efektywność pracowników biura Jakość i efektywność świadczonego doradztwa, Efektywność działalności LGD (aktywizacji i promocji) Efektywność *Planu szkoleń* Efektywność współpracy z innymi LGD oraz organizacjami	Biuro LGD/ Zarząd/ Ekspert zewnętrzny	Ewaluacja on-going: Czas pomiaru: I kwartał roku następującego po roku ocenianym Okres objęty pomiarem: rok kalendarzowy Ewaluacja ex-post: jednorazowo po zakończeniu wdrażania LSR Okres objęty pomiarem: cały okres wdrażania LSR	analizy własne Biura LGD, ankiety rejestry, statystyki	• sprawność i prawidłowość przeprowadzania konkursów, realizacji i rozliczania projektów współpracy, • jakość i efektywność świadczonego doradztwa • analiza efektywności stosowanych narzędzi informacyjnych i promocyjnych • analiza natężenia informacyjnego • odbiór zewnętrzny działań podejmowanych przez LGD w ramach procedur konkursowych i informacyjno-promocyjnych (ocena jakościowa) • efektywność realizacji *Planu szkoleń* • prawidłowość realizacji i rozliczania projektów współpracy • realizacja działań z zakresu współpracy z NGO/LGD

Tabela nr 2 Plan monitoringu

Monitorowanie wdrażania LSR				
Elementy poddane badaniu	**Wykonawca badania**	**Źródło danych i metody ich zbierania**	**Czas i okres dokonywania pomiaru**	**Analiza i ocena danych**
Wskaźniki realizacji celów i przedsięwzięć LSR Budżet LSR Harmonogram ogłaszania konkursów	Biuro LGD	• system monitoringu Instytucji Zarządzającej, • ankiety monitorujące/ sprawozdania z realizacji operacji, • Analiza własna w oparciu o harmonogram	Na bieżąco.	Stopień realizacji celów i przedsięwzięć LSR – analiza wskaźników Analiza i ocena stopnia wykorzystania budżetu Zgodność przeprowadzania naborów z harmonogramem, Ocena prawidłowości oraz realności wykonania harmonogramu
Monitorowanie funkcjonowania LGD				
Plan komunikacji *Plan szkoleń* pracowników Biura i członków organów Zainteresowanie stroną internetową LGD Zadowolenie z udzielonego doradztwa	Biuro LGD	• analizy własne • rejestr statystyk dotyczących strony internetowej LGD, • ankiet przeprowadzanych z osobami korzystającymi z doradztwa świadczonego przez Biuro LGD,	Na bieżąco.	Analiza efektywności stosowanych narzędzi informacyjnych Analiza natężenia informacyjnego Odbiór zewnętrzny działań podejmowanych przez LGD w ramach procedur konkursowych i informacyjno-promocyjnych (ocena jakościowa) prawidłowość realizacji *Planu szkoleń* jakość i skuteczność świadczonego doradztwa

Załącznik nr 3 Plan działania

CEL OGÓLNY nr 1	Lata	2016 - 2018			2019 - 2021			2022 - 2023			Razem 2016 - 2023		Program	Poddziałanie /zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN		
Cel szczegółowy 1.1 Wspieranie przedsiębiorczości na obszarze LSR														
Przedsięwzięcie 1.1.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	22 szt.	100%	1 760 000,00	0	0	0	0	0	0	22	1 760 000,00	**PROW**	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.1.2	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	5 szt.	100%	1 000 000,00	0	0	0	0	0	0	5	1 000 000,00	**PROW**	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.1.3	Liczba szkoleń skierowanych do przedstawicieli grup defaworyzowanych	1 szt.	50%	20 000,00	1	100%	20 000,00	0	0	0	2	40 000,00	**PROW**	Aktywizacja
Razem cel szczegółowy 1.1				**2 780 000,00**			**20 000,00**			**0**		**2 800 000,00**		
Cel szczegółowy 1.2 Wzmocnienie funkcji turystycznej obszaru LSR														
Przedsięwzięcie 1.2.1	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej	3 szt.	100%	380 000,00	0	0	0	0	0	0	3	380 000,00	**PROW**	Realizacja LSR

Przedsięwzięcie 1.2.2	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	2 szt.	100%	114 000,00	0	0	0	0	0	0	2	114 000,00	**PROW**	Współpraca
	Liczba wydanych materiałów informacyjno-promocyjnych	10 szt.	50%	25 000,00	7 szt.	85%	17 500,00	3 szt.	100%	7 500,00	20	50 000,00	**PROW**	Aktywizacja
Przedsięwzięcie 1.2.3	Liczba wspartych działalności gospodarczych w zakresie usług turystycznych	3 szt.	100%	560 000,00	0	0	0	0	0	0	3	560 000,00	**PROW**	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2.1				**1 079 000,00**			**17 500,00**			**7 500,00**		**1 104 000,00**		
Cel szczegółowy 1.3 Poprawa warunków życia mieszkańców oraz wspieranie włączenia społecznego i aktywizacja mieszkańców na obszarze LSR														
Przedsięwzięcie 1.3.1	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej	16 szt.	100%	1 750 000,00	0	0	0	0	0	0	16	1 750 000,00	**PROW**	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 1.3.2	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	8 szt.	53%	5 000,00	6 szt.	93%	4 000,00	1 szt.	100%	1 000,00	15	10 000,00	**PROW**	Aktywizacja
	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	25 szt.	50%	477 664,74	23 szt.	96%	554 707,44	2 szt.	100%	231 127,82	50	1 263 500,00	**PROW**	Koszty bieżące
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	16	50%	5 000,00	16	100%	5 000,00	0	0	0	32	10 000,00	**PROW**	Koszty bieżące

	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	12	60%	2 400,00	8	100%	1 600,00	0	0	0	20	4 000,00	**PROW**	Koszty bieżące
Przedsięwzięcie 1.3.3	Liczba wspartych zespołów artystycznych	3 szt.	100%	200 000,00	0	0	0	0	0	0	3	200 000,00	**PROW**	Realizacja LSR
Przedsię-wzięcie 1.3.4	Liczba kampanii proekologicznych	0 szt.	0%	0,00	1	100%	50 000,00	0	0	0	1	50 000,00	**PROW**	Operacja własna
Razem cel szczegółowy 1.3				**2 440 064, 74**			**615 307,44**			**232 127, 82**		**3 287 500, 00**		
RAZEM CEL OGÓLNY				**6 299 064, 74**			**652 807,44**			**239 627, 82**		**7 191 500, 00**		
RAZEM LSR				**6 299 064, 74**			**652 807,44**			**239 627, 82**		**7 191 500, 00**		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW													% budżetu poddziałania Realizacja LSR	
												3 320 000, 00	**58,25%**	

Załącznik nr 4 - Budżet LSR

BUDŻET LSR

Zakres wsparcia	**Wsparcie finansowe PLN**
	PROW
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit.b rozporządzenia nr 1303/2013)	5 700 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit.c rozporządzenia nr 1303/2013)	114 000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit.d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 277 500,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit.e rozporządzenia nr 1303/2013)	100 000,00
RAZEM	**7 191 500,00**

Plan Finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014 - 2020

	Wkład EFROW	**Budżet państwa**	**Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych**	**RAZEM**
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	2 271 591,00	1 298 409,00		3 570 000,00
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	1 355 319,00		774 681,00	2 130 000,00
Razem	3 626 910,00	1 298 409,00	774 681,00	**5 700 000,00**

Załącznik nr 5 Plan komunikacji

PLAN KOMUNIKACJI STOWARZYSZENIA „POLESKA DOLINA BUGU" W PROCESIE WDRAŻANIA LSR NA OKRES PROGRAMOWANIA 2014 - 2020

Główne cele działań komunikacyjnych wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb/ problemów komunikacyjnych

W okresie kwiecień - listopad 2015 roku została przeprowadzona analiza problemów, potrzeb i celów związanych z działaniami komunikacyjnymi zarówno zrealizowanej Lokalnej Strategii Rozwoju, jak również przyszłej działalności Lokalnej Grupy Działania w okresie wdrażania LSR na lata 2014-2020. W ramach zrealizowanych działań przeprowadzono badania i wywiady ze społecznością lokalną, w tym spotkania warsztatowe z lokalnymi liderami, zogniskowane wywiady pogłębione, badanie ankietowe oraz spotkania konsultacyjne ze społecznością obszaru LSR. Ponadto uwzględniono wnioski z doświadczeń w obszarze stosowanych kanałów i narzędzi komunikacyjnych sformułowane w wyniku przeprowadzenia ewaluacji wdrażania LSR w latach 2007-2013. Wyniki zastosowanych metod partycypacyjnych wskazały na konieczność sformułowania celów i działań w zakresie komunikacji ze społecznością lokalną w procesie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju w nowym okresie programowania.

Na podstawie przeprowadzonych badań zidentyfikowano najważniejsze podstawowe problemy w zakresie komunikacji ze społecznością lokalną:

- niewystarczające skoordynowanie działań promocyjnych dotyczących obszaru LSR,
- niewystarczająca promocja wizerunku samej LGD, jako koordynatora rozwoju lokalnego na swoim obszarze,
- niewystarczające zaangażowanie mediów w aktywność LGD,
- niska dywersyfikacja źródeł komunikowania,
- niewystarczająca promocja dobrych praktyk i przykładów przedsięwzięć realizowanych przez inne LGD w kraju i za granicą,
- ograniczony zasięg działań promocyjnych,
- niewystarczający stopień pozyskiwania informacji zwrotnych od adresatów przekazywanych komunikatów.

Na podstawie zidentyfikowanych obszarów problemowych podczas kolejnych etapów konsultacji społecznych sformułowano i uzgodniono propozycje celów związanych z działaniami informacyjno - promocyjnymi Lokalnej Strategii Rozwoju.

Celem ogólnym planu komunikacji Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 jest zwiększenie efektywności realizacji celów sformułowanych w Lokalnej Strategii Rozwoju. Cel ten zostanie zrealizowany poprzez poprawę wizerunku oraz wzrost rozpoznawalności Lokalnej Grupy Działania jako koordynatora wdrażania LSR, przez zachęcenie i zwiększenie aktywności beneficjentów, potencjalnych beneficjentów oraz mieszkańców dzięki dostarczeniu im informacji niezbędnych w procesie ubiegania się o środki unijne, motywowanie i edukowanie projektodawców w obszarze właściwej realizacji projektów oraz upowszechnianie dobrych praktyk wykorzystania Funduszy Europejskich na obszarze LGD.

Cel ogólny działań informacyjno – promocyjnych zostanie zrealizowany poprzez następujące **cele szczegółowe:**

- Informowanie mieszkańców obszaru o przedsięwzięciach realizowanych przez LGD oraz o zasadach i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu Lokalnej Strategii Rozwoju.
- Wsparcie doradczo – informacyjne dla wnioskodawców w zakresie aplikowania o środki z budżetu LSR.
- Wsparcie doradczo – informacyjne dla beneficjentów w procesie realizacji i rozliczania projektów.
- Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości i efektywności doradztwa świadczonego przez LGD.
- Zwiększenie poziomu informacji o stanie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju LGD, w tym o stopniu realizacji założonych wskaźników.
- Wzmocnienie pozytywnego wizerunku LGD wśród mieszkańców obszaru poprzez intensyfikację i skoordynowanie działań informacyjno – promocyjnych prezentujących efekty wdrażania Strategii.

- Promocja dobrych praktyk osiąganych za pośrednictwem środków na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zarówno na terenie LGD jak i w innych regionach.

Opis działań komunikacyjnych oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne dostosowane do poszczególnych adresatów / grup docelowych oraz działań podejmowanych w przypadku wystąpienia problemów z realizacją LSR.

Planowane działania komunikacyjne złożone są z dwóch typów działań komunikacyjnych przebiegających równolegle. Z jednej strony są to działania **informacyjne** kierowane do ogółu społeczeństwa, potencjalnych beneficjentów oraz projektodawców, z drugiej strony działania **promujące** fundusze europejskie, jako szansy wsparcia lokalnych inicjatyw i inwestycji ze szczególnym uwzględnieniem promocji dotychczasowych efektów realizowanych przedsięwzięć.

Planowane działania mają wzbudzić zainteresowanie oraz zachęcić potencjalnych Beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając liczbę zrealizowanych inwestycji, a przez to wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność obszaru Lokalnej Grupy Działania. **Głównym założeniem działań komunikacyjnych będzie stała wymiana informacji pomiędzy biurem LGD a partnerami społecznymi, publicznymi i gospodarczymi z obszaru LGD.**

Działania promocyjno – informacyjne w procesie wdrażania LSR kierowane do grup docelowych z terenu LGD będą nastawione w szczególności na atrakcyjność, czytelność i prostotę przekazu oraz innowacyjne formy i środków przekazu. Wzmocniony przekaz informacji będzie skierowany do grup defaworyzowanych, z naciskiem na prezentację wymiernych korzyści z wykorzystaniem dobrych praktyk.

Działania komunikacyjne:

- Kampania informacyjno – promocyjna dotycząca głównych założeń LSR oraz zbliżających się naborów wniosków.
- Organizacja spotkań informacyjnych na temat wdrażanych przez LGD projektów oraz zasad aplikowania o dofinansowanie projektów, realizacji i rozliczania projektów.
- Doradztwo w biurze LGD dla beneficjentów wsparcia z zakresu przygotowywania dokumentów aplikacyjnych do konkursu.
- Doradztwo w biurze LGD dla beneficjentów wsparcia z zakresu realizacji i rozliczania projektów.
- Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD w zakresie jakości i efektywności pomocy świadczonej na etapie przygotowania wniosków o przyznanie pomocy.
- Badanie satysfakcji beneficjentów LGD w zakresie jakości i efektywności pomocy świadczonej na etapie rozliczania projektów.
- Badanie satysfakcji beneficjentów w zakresie efektów zrealizowanych przez nich przedsięwzięć.
- Upublicznienie na stronie internetowej LGD wyników corocznej ewaluacji wdrażania LSR.
- Kampania informacyjno-promocyjna dotycząca osiągniętych efektów realizacji LSR..

Budżet na realizację Planu komunikacji

Szacowany budżet działań komunikacyjnych planowanych do wdrożenia w ramach Aktywizacji LGD zamknie się w kwocie ok. 50 tys. zł.

Opis działań podejmowanych w przypadku wystąpienia problemów z realizacją LSR.

Należy podkreślić, iż prowadzenie działań komunikacyjnych z reguły może napotykać na szereg różnorodnych barier i zagrożeń, które mogą wpływać negatywnie na realizację celów komunikacyjnych. Do czynników warunkujących występowanie barier zaliczyć należy czynniki ludzkie, które związane są z cechami uczestników procesu (nadawca-odbiorca) ale także z ich zachowaniami interpersonalnymi. Czynnik ten będzie miał istotne znaczenie z uwagi wielość interesariuszy LSR i planu komunikacji. Bariery komunikacyjne będą zdeterminowane także czynnikami technicznymi i organizacyjnymi. Bariery techniczne będą na przykład związane przerwami w dostępie do usług internetowych i informatycznych. Komunikowanie się wymaga nie tylko odpowiedniego miejsca, ale i czasu. Zbyt mała ilość spotkań lub ich całkowity brak będzie utrudniał porozumiewanie się.

Problemem może być także przeciążenie kanałów komunikacyjnych nadmiernymi informacjami. Powoduje to zatkanie głównych dróg i pojawienie się tzw. „węzłów komunikacyjnych". Należy także liczyć się ze złą interpretacją informacji zwrotnej, czy też nieprawidłowej selekcji otrzymanej informacji u grup docelowych, czyli odrzucanie tej istotnej. Ważna przy tym będzie chęć i umiejętność słuchania, co wpływa na prawidłowe

rejestrowanie i przetwarzanie otrzymanych wiadomości. Eliminowanie tych barier będzie możliwe dzięki zwrotnej informacji, zadawaniu dodatkowych pytań lub też streszczaniu usłyszanych wiadomości oraz co najważniejsze formułowanie komunikatów w sposób spójny i przejrzysty .

W celu zniwelowania potencjalnych barier i zagrożeń realizacja niniejszego planu komunikacji będzie oparta o następujące zasady niezbędne do prawidłowego zrozumienia komunikatu:

- zasadę skuteczności (dotrzeć do psychologicznych punktów odniesienia odbiorcy),
- zasadę prostoty (konstruować zdania proste, bez żargonu),
- zasadę definicji (zdefiniować zagadnienie przed rozwinięciem),
- zasadę struktury (zbudować przekaz na zasadzie poszczególnych etapów),
- zasadę powtarzania (powtarzać elementy kluczowe przekazu),
- zasadę porównania (grupować podobne idee),
- zasadę kontrastu (tłumaczyć, używając przeciwstawnych przykładów),
- zasadę selektywnego wyboru (przyciągać uwagę na najważniejsze aspekty wypowiedzi).

Działania komunikacyjne będą miały charakter ciągły i będą ściśle powiązane z poszczególnymi etapami realizacji LSR. Realizacja poszczególnych elementów planu komunikacji będzie przebiegała zgodnie z jego założeniami.

Grupy docelowe

Kluczowym aspektem w procesie planowania i wdrażania działań komunikacyjnych jest zidentyfikowanie katalogu interesariuszy i wyłonienie z niego grup docelowych, do których prowadzone działania będą skierowane. Podstawowy krąg odbiorców działań komunikacyjnych jest określony w regulacjach odnoszących się do PROW w zakresie podejścia LEADER. Jednak, dla maksymalnej realizacji założonych celów planowane działania nie powinny skupiać jedynie na tych grupach. Budowanie wizerunku LGD, jak również osiąganie zakładanego oddziaływania na lokalną społeczność w określonej perspektywie, wymaga podejmowania szerokiego spektrum działań komunikacyjnych skierowanych do wszystkich mieszkańców obszaru.

W procesie komunikacji LSR wyróżnić należy cztery podstawowe poziomy grup docelowych:

Beneficjentów (projektodawców) – beneficjenci którzy realizują projekty dofinansowywane ze środków pomocowych Unii Europejskiej (Kierowany komunikat: rozbudowany, specjalistyczny oraz motywujący, pobudzający do działania. Wskazane/oczekiwane jest również pozyskanie informacji zwrotnej)

Potencjalnych wnioskodawców LSR i PROW – do nich kierowana jest większość działań komunikacyjnych mających na celu zachęcenie do aplikowania o środki. Opinia tej grupy na temat LSR będzie się kształtowała w dużej mierze w oparciu o bezpośredni kontakt z pracownikami Biura LGD, co stanowi klucz przyjazności oraz skuteczności systemu komunikacji i informacji LSR. (Wskazane/oczekiwane jest również pozyskanie informacji zwrotnej)

Do tej grupy należy zaliczyć:

- Jednostki samorządu terytorialnego;
- Organizacje pozarządowe,
- Przedsiębiorcy (mikro, mali);
- Podmioty zajmujące się działalnością turystyczną, w tym uzdrowiska, hotele, instytucje sportu, turystyki i rekreacji,
- Kościoły i związki wyznaniowe
- Parki narodowe i krajobrazowe, lasy państwowe itp.,
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe,
- Zakłady opieki zdrowotnej, domy i zakłady opieki społecznej
- Jednostki otoczenia biznesu (organizacje zrzeszające przedsiębiorców, agencje rozwoju regionalnego, izby gospodarcze, przemysłowo – handlowe, jednostki sektora bankowego, fundusze poręczeń kredytowych i pożyczkowych),
- Inne uprawnione

Grupy defaworyzowane - są to grupy osób defaworyzowanych/wykluczonych, będące w trudnej sytuacji/położeniu na rynku pracy", czy też „grupy problemowe na rynku pracy". Do grup defaworyzowanych będą kierowane przejrzyste komunikaty zachęcające do uczestnictwa we realizacji LSR oraz komunikaty specjalistyczne w zakresie możliwości uczestnictwa w działaniach kierowanych do grup defaworyzowanych oraz nt. możliwości samodzielnego aplikowania o środki pomocowe. (Wskazane/oczekiwane jest również pozyskanie informacji zwrotnej)
W wyniku analizy zdiagnozowano następujące grupy defaworyzowane na obszarze LSR:

- osoby długotrwale bezrobotne
- osoby 50 +,
- osoby młode (18-35 lat),
- kobiety mieszkające na obszarze gmin wiejskich LGD

Ogół społeczeństwa – jest całokształtem/odbiorcą działań komunikacyjnych LSR.

Wizerunek LGD i LSR w oczach społeczeństwa decyduje o pozytywnym lub negatywnym nastawieniu społecznym wokół działań rozwojowych, środków unijnych oraz samej Unii Europejskiej.

Skuteczny przekaz i komunikacja musi zostać także oparta o współpracę i zaangażowanie mediów oraz innych środowisk opiniotwórczych. Są oni bowiem łącznikiem i dodatkowym kanałem komunikacji, który może efektywnie przyczynić się do osiągnięcia celów komunikacyjnych. Należy zatem stworzyć system stałej współpracy z mediami i innymi znaczącymi na lokalnym terenie podmiotami. Polegać to będzie między innym na angażowaniu ich w podejmowane kampanie informacyjno-promocyjne i inne inicjatywy LGD. Zatem działania komunikacyjne adresowane są także do:

- mediów,
- decydentów i liderów,
- środowisk opiniotwórczych (sportowcy, kościoły i związki wyznaniowe, artyści itp.)

Analiza efektywności działań komunikacyjnych i zastosowanych środków przekazu (w tym tryb korygowania planu komunikacji);

Ewaluacja działań komunikacyjnych

W celu oceny skuteczności prowadzonych działań komunikacyjnych, jak również oceny efektywności i spójności wydatków ponoszonych w związku z realizacją planu komunikacji, będzie prowadzona okresowa ewaluacja działań (min. raz na rok). Za prowadzenie badań ewaluacyjnych i ocenę skuteczności działań komunikacyjnych będzie odpowiedzialne Biuro LGD, jako jednostka organizacyjna bezpośrednio zaangażowana we wdrażanie LSR. Podstawą dokonywanej oceny będą wskaźniki określone w planie komunikacji, informacje zwrotne uzyskiwane od uczestników seminariów, spotkań i konferencji, opinie zbierane za pośrednictwem ankiet internetowych oraz informacje od innych podmiotów zaangażowanych w realizację LSR. Z dokonywanych ocen zostaną sporządzone coroczne raporty odnoszące się do poszczególnych etapów realizacji Planu komunikacji. Raporty będą publikowane na stronie internetowej LGD.

Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.

Jednym z celów planu komunikacji jest uzyskanie informacji zwrotnej o efektywności działalności LGD i wdrażaniu LSR. Zebrane dane są potrzebne do przeprowadzenia ewentualnych korekt, ulepszenia czy też intensyfikacji prowadzonych działań. Kluczową formą zbierania informacji zwrotnych o efektach i procesie wdrażania LSR będą spotkania,- szkolenia oraz organizowane akcje informacyjno-promocyjne. Zebrane informacje będą podstawą do dokonania korekty Planu komunikacji oraz działalności Biura LGD, dokonywanej przez Zarząd Stowarzyszenia.

Ramowy harmonogram – plan działań komunikacyjnych, zakładane wskaźniki oraz planowane efekty działań komunikacyjnych

Rok	Cele komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego	Środki przekazu	Wskaźniki	Efekty zastosowanych działań
2016 2017 2018 2019	1) Informowanie mieszkańców obszaru o przedsięwzięciach realizowanych przez LGD oraz o zasadach i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu Lokalnej Strategii Rozwoju	Kampania informacyjno-promocyjna dotycząca głównych założeń LSR oraz zbliżających się naborów wniosków	- Mieszkańcy obszaru LGD - Potencjalni wnioskodawcy - grupy defaworyzowane	• artykuły w prasie lokalnej • ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych • artykuły na stronach internetowych LGD oraz JST • ogłoszenia w lokalnym radiu • ulotki • plakaty	• liczba artykułów w prasie lokalnej - 8 • liczba ogłoszeń na tablicach w instytucjach publicznych - 40 • liczba ogłoszeń na stronach internetowych – 40 • liczba ogłoszeń w lokalnym radiu - 4 • liczba wywieszonych plakatów i przekazanych ulotek – 2 000	Liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR i udzielania wsparcia – 10 000
2016 2017 2018 2019	2) Wsparcie doradczo-informacyjne dla wnioskodawców w zakresie aplikowania o środki z budżetu LSR	1) Organizacja spotkań informacyjnych na temat wdrażanych przez LGD projektów oraz zasad aplikowania o dofinansowanie projektów, realizacji i rozliczania projektów, 2) Doradztwo w biurze LGD dla beneficjentów wsparcia z zakresu przygotowywania dokumentów	- Mieszkańcy obszaru LGD - Potencjalni wnioskodawcy - Grupy defaworyzowane	• spotkania informacyjne • doradztwo w biurze LGD	• liczba spotkań – 4 • Liczba udzielonych porad - 80	Liczba osób przeszkolonych – 80 Liczba osób/podmiotów, które skorzystały z doradztwa świadczonego w biurze LGD - 80

		aplikacyjnych do konkursu				
2017 2018 2019 2020	3) Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości i efektywności doradztwa świadczonego przez LGD	Badanie satysfakcji wnioskodawców w LGD w zakresie jakości i efektywności pomocy świadczonej na etapie przygotowania wniosków o przyznanie pomocy	- Potencjalni wnioskodawcy	• Ankieta oceniająca doradztwo	• Liczba ankiet - 80	Liczba uzyskanych pozytywnych informacji zwrotnych - 160
2017 2018 2019 2020	3) Wsparcie doradczo-informacyjne dla beneficjentów w procesie realizacji i rozliczania projektów	Doradztwo w biurze LGD dla beneficjentów wsparcia z zakresu realizacji i rozliczania projektów	- beneficjenci (projektodawcy)	• doradztwo w biurze LGD	• Liczba udzielonych porad - 20	Liczba osób/podmiotów, które skorzystały z doradztwa świadczonego w biurze LGD - 20
2018 2019 2020	5) Zwiększenie poziomu informacji o stanie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju LGD, w tym o stopniu realizacji założonych wskaźników	1) Badanie satysfakcji beneficjentów w zakresie efektów zrealizowanych przez nich przedsięwzięć 2) Upublicznienie na stronie internetowej LGD wyników corocznej ewaluacji wdrażania LSR	- beneficjenci (projektodawcy)	• Ankieta ewaluacyjna • Sprawozdanie z wdrażania LSR	• Liczba ankiet – 20 • Liczba opublikowanych sprawozdań z wdrażania LSR - 3	Liczba beneficjentów, którzy pozytywnie ocenili zrealizowane przez siebie projekty - 30 Liczba osób poinformowanych o efektach wdrażania LSR – 3 000

2018 2019 2020	6) Wzmocnienie pozytywnego wizerunku LGD wśród mieszkańców obszaru poprzez intensyfikację i skoordynowanie działań informacyjno-promocyjnych prezentujących efekty wdrażania Strategii.	1) Kampania informacyjno-promocyjna dotycząca osiągniętych efektów realizacji LSR	- Potencjalni wnioskodawcy - beneficjenci (projektodawcy) - grupy defawory - zowane - mieszkańcy obszaru	• artykuły w prasie lokalnej • artykuły na stronach internetowych LGD oraz JST • ogłoszenia w lokalnym radiu • akcje promocyjne LGD podczas gminnych wydarzeń plenerowych	• liczba artykułów w prasie lokalnej - 3 • liczba ogłoszeń na stronach internetowych – 10 • liczba ogłoszeń w lokalnym radiu – 3 • liczba akcji promocyjnych - 3	Liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR i udzielania wsparcia oraz o efektach wdrażania LSR – 3 000
2020	7) Promocja dobrych praktyk osiąganych za pośrednictwem środków na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju zarówno na terenie LGD jak i w innych regionach.	2) Kampania informacyjno-promocyjna dotycząca osiągniętych efektów realizacji LSR	- grupy defaworyzowane - mieszkańcy obszaru	• akcje promocyjne LGD podczas gminnych wydarzeń plenerowych	• liczba akcji promocyjnych– 2	Liczba odbiorców działań promocyjnych - 200